

Programi mësimor i modulit

GJYKIMI FAMILJAR, I

MITURI DHE VIKTIMA

2026–2027

(Për Shkollën e Magjistraturës)

(Viti akademik 2026 - 2027)

**(Për vitin e parë të Formimit Fillestar
për kandidatët për magjistratë dhe avokat shteti)**

Pedagogu titullar: Arta Mandro

I. HYRJE NË LËNDËN ‘GYKIMI I ÇËSHTJEVE FAMILJARE DHE ME TË MITUR’

1. Përshkrimi i lëndës

Kandidati për magjistrat përpara të cilit do të paraqiten konflikte/mosmarrëveshje që kanë të bëjnë me gjykimin familjar dhe me të mitur do t'i duhet të kuptojë vecoritë e gjykimit në këto çështje varësisht instituteve të ndryshme me të gjithë komponentët përbërës dhe mandej të marrë një vendim për këto konflikte ku përfshihen, bashkëshortë e bashkëjetues, prindër e fëmijë, kujdestarë e të afërm të tjerë (gjyshër), interesa/të drejta personale e pasurore, të mitur viktimë, dëshmitarë dhe në konflikt me ligjin, gjykimin me elemente të huaj, institucione të lidhura me drejtësinë për të mitur, etj.

Të shprehurit në formën e një vendimi gjyqësor është një proces i analizës së thelluar të fakteve e provave, të administruara rregullisht. Gjithashtu, ky proces përfshin analizën e legjislacionit ku kërkohet, ndër të tjera, mbajtja në vëmendje me prioritet e parimit të interesit më të lartë të fëmijës në rastet kur një i mitur është pjesë e gjykimit familjar dhe në konflikt me ligjin në pricesin familjar. Proceset gjyqësore në të drejtën familjare nuk mund të shmangin respektimin e tri shtyllave kryesore të parimit të barazisë dhe mosdiskriminimit të tilla, si parimi: i barazisë së bashkëshortëve, i barazisë së prindërve dhe barazisë së fëmijëve pavarësisht statusit të prindërve [të lidhur në martesë ose jo]. Proceset gjyqësore me të mitur nuk mund të shmangin respektimin parimet e Kodit të Drejtësisë Penale për të Mitur dhe ato të ligjit 18/2017 “Për të drejtat dhe mbrojtjen e fëmijëve”.

Njohuritë e thelluara dhe gjithëpërfshirëse të të gjithë kuadrit ligjor në fuqi ku përfshihen rregullat procedurale dhe ato materiale si dhe të standardeve ndërkombëtare që efektojnë vendimmarrjen në çështjet familjare, martesore dhe të të drejtave të fëmijëve; përditësimi me praktikën gjyqësore vendase të gjykatave shqiptare të të tria shkallëve dhe të Gjykatës Kushtetuese si dhe ato ndërkombëtare pa anashkaluar jurisprudencën e Gjykatës Europiane të të Drejtave të Njeriut dhe GJDBE-së me ndikim në çështjet familjare dhe në gëzimin e jetës familjare e të drejtat e fëmijëve - është baza e këtij kursi me qëllim që kandidatët për magjistratë të jenë të vetëdijshëm, të aftë e kompetentë në këto vendimmarrje.

Gjithashtu, kandidatët për magjistratë përgatiten të jenë të vetëdijshëm se sa i takon çështjeve familjare, veç anës ligjore materiale e procedurale, ka një ndikim specifik sfera emocionale dhe ku intelijenca emocionale ka rëndësinë e vet. Ka shumë rëndësi që këto emocione e ndjenja të mos dominojnë parimet e pavarësisë dhe paanësisë dhe të profesionalizmit në gjykimin e çështjeve familjare dhe sjelljen sipas rregullave të etikës profesionale. Çështjet etike në gjykimin e çështjeve familjare do të fokusohen në ato që janë dilema të standardeve etike në çështjet familjare, të dhunës në familje dhe çështjet me të mitur dhe rreziqet e shkeljeve etike në zgjidhjen e drejtë të çështjes. Qëllimi i këtij fokusi është të sjellë në vëmendje natyrën ndërdisiplinore, sociale, ligjore, emocionale etj. të këtyre rasteve dhe të kultivohen disa aftësi individuale dhe kolektive me rëndësi në trajtimin e çështjeve familjare dhe me të mitur dhe të nxitet vet-analiza dhe vetëvlerësimi i nevojave për qasje etike të duhura dhe për ndryshimet e duhura te magjistratët e ardhshëm. Etika profesionale duhet parë si leva që siguron aksesin në drejtësi dhe efektin besimin e publikut.

Magjistratët do të ndalen në rëndësinë që ka vendimmarrja në çështjet familjare dhe mbështetja e vendimit të mendimi i ekspertizës siç është psikologu/sociologu, eksperti kriminalist, punonjësi

social, punonjësi i të drejtave të fëmijëve, përfaqësuesi procedural etj, të cilët vlerësojnë, sipas rastit, interesin më të lartë të fëmijës nga aspekti psikologjik e social duke ia lënë kandidatit për magistrat të bëjë vlerësimin nga këndvështrimi i të drejtave të fëmijëve në aspektin material dhe procedural, etj.

Njohuritë e marra në këtë lëndë, e përgatisin kandidatin për magistrat në hapat në vijim të formimit në Shkollën e Magistraturës gjatë programit trevjeçar të formimit fillestar dhe kështu gradualisht në ushtrimin e funksionit të magistratit. Gjithashtu, njohuritë e marra do të ndikojnë në shkrimin e vendimeve në respekt të rregullave procedurale dhe në një gjuhë juridike të qartë për palët e përfshira në proces dhe në rastet me të mitur në sistemin e drejtësisë penale edhe për të miturin të cilin e efektton kjo vendimmarrje sipas parimeve të drejtësisë miqësore për të miturit.

Kodi i ri i Drejtësisë Penale për të Mitur sjell dhe prezanton një drejtësi miqësore për të miturit në Shqipëri, ndaj dhe qëllimi i këtij kursi është edukimi ligjor dhe praktik i kandidatëve më frymën që përshkron këtë kod duke gjetur ata vetë dhe reflektuar nga trajtimi i tij në auditor nëpërmjet aplikimit të instituteve risi¹ të tij një drejtësi penale dedikuar të miturve, në thelb të aksesueshme, të shpejtë, të zellshme, të përshtatur sipas moshës së miturisë, nevojave dhe individualitetit të të miturit. Qëllimi që normat e këtij kodi ndjekin është qëllimi që synon të injektojë ku kurs tek kandidatët, objektivi i drejtësisë penale për të miturit lidhet me mundësinë që i jepet të miturit që ka kryer një shkelje penalizuese të korrigjohet, të rishoqërizohet, të këshillohet për të përmirësuar sjelljen në të ardhmen, të informohet për të kuptuar pasojat e veprimtarisë së paligjshme penalizuese të kryer, të ndërjegjësohet për pasojën e veprimit të tij të kundërligjshëm dhe të udhëzohet për të riparuar dëmin që i ka shkaktuar viktimës, në një proces që synon përgjatë gjithë fazave të tij ta korrigjojë dhe rehabilitojë të miturin duke u udhëhequr nga parimi themelor i vlerësimit me prioritet të interesit më të lartë të tij.

Kështu pra, kjo lëndë do ndalet dhe trajtojë me vëmendjen e duhur të miturin në konflikt me ligjin, viktimën e mitur, si dhe dëshmitarin e mitur.

Një rëndësi e veçantë në këtë lëndë i kushtohet edhe statusit dhe rolit të viktimës në procedimin penal², ***“status specifik, i përforcuar dhe tashme me zë në proces”*** dhënë këtij subjekti po vulnerabël me ndryshimet legjislative të adoptuara nga K.Pr.Penale me Ligjin nr.35/2017.

Fokusi i dytë thelbësor i kësaj lënde është rritja e kapaciteteve të kandidatëve të tij në drejtim të njohurive mbi kuadrin ligjor normues ndërkombëtar dhe të brendshëm për të drejtat e viktimës në procedimin penal, por dhe kultivimi i aftësive të tyre në drejtim të identifikimit/hetimit/trajtimet/gjykimit të çështjeve penale me viktimë sic janë p.sh krimet e trafikimit të qenieve njerëzore, etj., me vigjilencën/kujdesin maksimal profesional, në respektim dhe garantim të gjithë të drejtave të viktimës përgjatë gjithë fazave të procedimit penal në çështjet me viktimë.

Lënda synon të prezantojë raste nga praktika hetimore/gjyqësore dhe praktika mbështetëse, e mbrojtjes së viktimës, pasi synon të ofrojë/sigurojë një analizë të thelluar të pozitës së viktimës si në

¹ Instituti I shmangies dhe dënimit penal ndaj të miturit në konflikt me ligjin.

² Shih nenet 58 dhe 58/a të K.PR.Penale.

aspektin teorik ashtu edhe në atë të praktikës hetimore dhe asaj gjyqësore, duke filluar nga identifikimi në kohën dhe mënyrën e duhur të viktimave dhe viktimave potenciale të krimeve, të rritur apo të mitur, të lidhur apo jo me krimin e organizuar, duke vijuar me subjektet pjesëmarrës në procedimin penal, procedurat për ndërhyrje të specializuar multi-disiplinare, përfshirje më të madhe në identifikimin fillestar dhe të kuptuarit e statusit të vecantë të viktimës nga institucionet shtetërore si dhe, ajo çka është më e rëndësishmja, venien e theksit tek mbrojtja dhe riintegrimi i/rehabilitimi i viktimave të krimeve. Gjithashtu në këtë lëndë do zërë vend interpretimi dhe zbatimi i ligjeve kombëtare të hartuara për të luftuar trafikimin e qënieve njerëzore dhe për të kontribuar në shërimin e viktimës, çka do të lehtësohet nga trajtimi i detajuar dhe zbërthimi i koncepteve dhe instrumentave kyçe të konventave ndërkombëtare që vendosin detyrime ndaj shteteve anëtare për të miratuar ligje efektive kundër këtyre kërcënimeve.

Kjo lëndë ka vend dhe rol të veçantë për gjyqtarin e prokurorin. Është një nga fushat e së drejtës ku në mënyrë specifike prokurori merr vend e vlerë në mbrojtje të interesit publik në një sferë të jetës dhe të së drejtës ku dominon ana ‘private’. Këto linja trajtimi kanë rëndësi për kursin dhe e bëjnë edhe më kompakte skuadrën dhe grupin e magistratëve të ardhshëm.

2. Objektivi kryesor i lëndës

Në përfundim kandidatët zotërojnë në mënyrë gjithëpërfshirëse, të thelluar dhe të zbatueshme nocionet, parimet, institutet dhe mekanizmat e së drejtës familjare dhe të drejtësisë për të mitur në aspektin material dhe atë procedural (jogjyqësore dhe gjyqësore), dhe i vendosin ato në zbatim për zgjidhjen e çështjeve konkrete në funksionet e tyre të ardhshme si gjyqtarë dhe prokurorë dhe aktorë të tjerë të formuar në kuadrin e formimit fillestar në SHM.

3. Përmbajtja tematike dhe ngarkesa e lëndës

Gjithsej: 100 orë mësimore

Bërthama e saj përbëhet nga tri shtylla kryesore si më poshtë vijon dhe ku secila prej tyre përfshin procese, mekanizma dhe institute me rëndësi.

Trajtimi bëhet në dritën e praktikës së Gjykatave të rretheve gjyqësore, Gjykatës Apelit dhe Kolegjit Civil të Gjykatës së Lartë, si dhe të jurisprudencës së GJEDNJ-së dhe GJED-së. Pa mbivendosje me procedurën civile dhe atë penale, lënda ndjek procedurën gjyqësore, duke bashkuar të drejtën materiale me atë procedurale.

Pjesët	Orë mësimore	Orë vlerësimi
Pjesa e Parë: Procesi i gjykimit në çështjet me të mitur.		
A: Vecoritë e procesit të gjykimit në të drejtën familjare në çështjet me të mitur. Roli i psikologut.	Tema I: 20 orë mësimore	Vlerësim: 6 orë

Nënçështje 1. Garancitë procedurale dhe zbatimi i parimeve të drejtësisë miqësore për të mitur në gjykimin e çështjeve familjare me të mitur. [8 orë] 2. Gjykimi i çështjeve të lidhura me pengesat martesore dhe të lejimit të martesës nën moshë [4 orë] 3. Përgjegjësia prindërore, vendqëndrimi i zakonshëm, interesi më i lartë i fëmijës (4 orë) 4. Zbatimi vendimeve të gjykatave të huaja në çështjet familjare (4 orë)		
B: Vecoritë e procesit të gjykimit me të miturit në konflikt me ligjin, viktimë dhe dëshmitarë. Nënçështje 1. Drejtësia penale miqësore për të Mitur. Pozita dhe garancitë procedurale të të miturit në konflikt me ligjin/viktimë/dëshmitar i veprës penale. Intervistimi dhe garancitë e viktimës madhore/të mitur të dhunës seksuale përgjatë procedimit penal (6 orë) 2. Instituti i shmangies nga ndjekja penale e të miturit në konflikt me ligjin (4 orë) 3. Veçoritë e procesit të hetimit dhe të gjykimit me të mitur në konflikt me ligjin (4 orë)	Tema II: 14 orë mësimore	
Pjesa e dytë: Gjykimi i mosmarrëveshjeve familjare mes bashkëshortëve		
Tema I: Juridiksioni dhe procedimi gjyqësor në çështje të lidhura me zgjidhjen e martesës dhe pasojat e saj (24 orë). Nënçështje 1. Gjykimi familjar në rastet e pavlefshmërisë së martesës [4 orë] 2. Gjykimi e çështjeve të lidhura me regjimet pasurore martesore dhe pjestimin e pasurisë mes bashkëshortëve [8 orë] 3. Juridiksioni i gjykatave shqiptare në çështje të lidhura me zgjidhjen e martesës (6 orë) dhe vecoritë e procesit të zgjidhjes së martesës dhe pasojat e saj (6 orë) 4. Udhërat e gjykatës për (mos)kthimin e fëmijëve (4 orë)	Totali 28 orë mësimore	Vlerësim: 6 orë

Pjesa e Tretë: Gjykimet mbi institute të lidhura me çështjet familjare dhe me të mitur [30 orë]		
1. Gjykimi i çështjeve familjare të dhunës në familje dhe me të mitur viktimë, dëshmitarë e dhunues [8 orë] 2. Gjykimi në çështjet e ushtrimit të përgjegjësisë prindërore dhe kujdestarisë mbi të miturit [6 orë] Gjykimi i çështjeve familjare të lidhura me të drejtat pasurore të fëmijëve [2 orë] 3. Gjykimi në çështjet e amësisë dhe atësisë (4 orë) 4. Gjykimi në çështjet e birësimit [4 orë] 5. Gjykimi në çështjet e lidhura me detyrimin për ushqim [4 orë] 6. Pozita e viktimës madhore dhe garancitë procedurale të saj në procesin penal (2 orë) 7. Identifikimi, rikuperimi dhe kompensimi i viktimës së veprës penale (2 orë) 8. Klasifikimi dhe caktimi i dënimeve penale ndaj të miturit në konflikt me ligjin (4 orë) 9. Ekzekutimi i dënimeve penale ndaj të miturit në konflikt me ligjin (2 orë).	Totali 38 orë mësimore	Vlerësim: 6 orë

4. Metodologjia didaktike

Kursi ndërtohet mbi metoda interaktive, gjithpërfshirëse dhe reflektive, që synojnë të nxisin të menduarit kritik në grup dhe individualisht, analizën e rasteve dhe qëndrimeve dhe ushtrimin e gjyimit profesional. Ndër mjetet didaktike përfshihen:

- Diskutime mbi dilemat e qëndrimeve dhe zgjidhjeve të çështjeve të caktuara sipas rasteve të paraqitura nga praktika gjyqësore të lidhura me aspektet procedurale dhe zbatimit të ligjit material;
- Diskutime në grup dhe detyra individuale. Simulime praktike dhe "luajtje rolesh", ku kandidatët marrin vendime dhe hartojnë përmbajtjen e akteve. Studime rastesh, të marra nga praktika kombëtare dhe ndërkombëtare, që paraqesin situata konkrete me përmbajtje të ndërlikuara dhe sfida në vlerësimin e interesit më të lartë të fëmijës dhe interesat e palëve në proces.
- Magjistratët do të ballafaqohen me sfida në gjykimin e çështjeve familjare dhe me të mitur ku tradita, stereotipat, pabarazia dhe diskriminimi hasen vazhdimisht dhe mund ta bëjnë

vendimmarrjen një proces delikat dhe subjektiv por edhe të cënueshëm; Reflektim personal në grup dhe kolektiv, për të zbuluar qasjet ligjore dhe jo diskriminuese kufijtë e tolerancës, dhe aftësinë e komunikimit, pyetjeve, ndërveprimit me aktorët e sistemit, dilemave etike etj në situata të vështira.

- Gjatë kursit kandidati për magistrat përgatitet për një kuptim të drejtë ligjor, shoqëror dhe etik të fëmijëve në procesin familjar dhe atë penal dhe garancitë procedurale të ndërlidhura dhe specifike sipas fushës
- Diskutime mbi mbështetjen e vendimit të mendimi i ekspertizës siç është psikologu/sociologu, eksperti kriminalist, punonjësi social, punonjësi i të drejtave të fëmijëve, përfaqësuesi procedural etj, të cilët vlerësojnë, sipas rastit, interesin më të lartë të fëmijës nga aspekti psikologjik e social duke ia lënë kandidatit për magistrat të bëjë vlerësimin nga këndvështrimi i të drejtave të fëmijëve në aspektin material dhe procedural, etj
- Metodatat e vlerësimit të provave, menaxhimit të rastit, arsytimit të vendimit bazuar në ligj dhe në jurisprudencë.
- Kandidatët për magistratë do të marrin dije lidhur me veprimtarinë kërkimore shkencore dhe hulumtimin në ëeb të GJEDNJ-së [hudoc] dhe GJED-së [Curia]; programin mësimor të lëndës për vitin akademik; planin konkret vjetor të detyrimeve me afatet përkatëse dhe mënyrave të vlerësimit.

5. Qëllimi dhe Parimet

Qëllimi: formimi i kompetencave dhe aftësive praktike të matshme për trajtimin e çështjeve familjare dhe me të mitur.

Parime udhëheqëse:

- Qasje e bazuar në kompetenca.
- Rezultatet e të nxënit → aktivitetet → vlerësimi (përputhje konstruktive)
- Mësim i orientuar nga rasti konkret: çdo orë mbështetet në një dosje rasti dhe prodhon produkt pune.
- Ndër-profesionalitet me diferencim sipas rolit (gjyqtar/prokuror/ndihmës ligjor/avokat i shtetit).
- Vlera të shtuara: praktikë e menjëhershme për vendimarrje të aftësuar, koherencë ndër-module, standarde të qarta arsytimi, transparencë vlerësimi

6. Struktura e orës mësimore, materialet didaktike, metodologjia, vlerësimi

Struktura e orës mësimore është në varësi të ngarkesës së çdo teme. Në vijim po paraqesim strukturën për variantin e orëve 50' x 4 dhe 50'x2

Blloku 50'x4

Minuta

Përmbajtja

Udhëzime teorike materiale e procedurale	15'+10'	Prezantim në PP mbi aspektet materiale dhe procedural të temës
Punë me 2 dosjen (3-4 grupe me 3-5 kandidate)	25 +25'	Analizë faktesh, kornizë ligjore/jurisprudencë, plan pyetjesh, produkt pune
Debat plenar & Pyetje&Përgjigje	25 + 25'	Ballafaqim zgjidhjesh, standarde dhe mësim të nxjerra
Ushtrim shkrimi individual	25'	Përmbajtja e dosjes gjyqësore në këto raste: lista e veprimeve, akteve dhe vendimeve. Mini-akt: dispozitiv + 3 pika motivimi
Reflektim mbi detyrën	5' x 5 kandidate	3 pyetje reflektuese + udhëzime vetëstudimi
Përmbledhje/konkluzione	25'	listë kontrolli dhe evidentimi i problemeve kryesore

Para-orës: vetëstudim i fokusuar në pyetjet vet studimore 25-35' me lexime të targetuara dhe pyetje orientuese.

Blloku 50'x2	Minuta	Përmbajtja
Udhëzime teorike materiale e procedurale	15'	Prezantim në PP mbi aspektet materiale dhe procedural të temës
Punë me 1 dosjen (3-4 grupe me 3-5 kandidate)	25'	Analizë faktesh, kornizë ligjore/jurisprudencë, plan pyetjesh, produkt pune
Debat plenar & Pyetje&Përgjigje	25	Ballafaqim zgjidhjesh, standarde dhe mësim të nxjerra
Listim i përmbajtjes së dosjes dhe provave	15'	Diskutim mbi vlerësimet e ndyshme dhe përpilimi i një list kontrolli
Përmbledhje/konkluzione	25'	listë kontrolli dhe evidentimi i problemeve kryesore

Para-orës mësimore: vetëstudim i fokusuar në pyetjet vet studimore 25-35' me lexime të targetuara dhe pyetje orientuese.

4. Dosja didaktike

- **Syllabusi:** objektivat + treguesit e performancës.
- **Pyetje vetëstudimore (para-orës):** 6-10 pyetje udhëzuese.
- **Çështje kyçe:** 4-6 boshtet e debatit.

- **Rasti praktik (DOSJA):** fakte, kërkesat e palëve, dokumente shoqëruese.
- **Praktikë gjyqësore** për diskutim: 1–2 vendime orientuese + pyetje të fokusuara.
- **Skedë normative:** nenet kyçe
- **Rubrika e vlerësimit** (5 kriterë).
- **Fletë reflektimi** (3 pyetje standarde).

5. Metoda mësimore interaktive

- Rast praktik – nxjerrja e problematikave dhe zgjidhjeve.
- Ndarje rolesh/simulim seance (sipas profilit).
- Ëorkshop shkrimi (vendim/akt/memo).
- Debat i strukturuar (pro/kundra) mbi teza doktrinare/jurisprudenciale

6. Kompetencat që zhvillohen

- **Analitike:** *Njohuri të thelluara materiale/procedurale në të drejtën familjare në çështjet me të mitur, të ndërthurura me aspektin praktik, duke identifikuar zbatimin e pranimeve në institutet e ndryshme.*
- **Procedurale:** *Të identifikojë çështjet ligjore procedurale që ngrihen në një situatë faktike dhe gjetjen e zgjidhjeve ligjore,*
- **Vendimmarrëse:** *Paanshmëria, mënyra e qasjes ndaj palëve ndërgjyqëse dhe qëndrimi me vetëbesim dhe empati me në qendër viktimat dhe të miturin*
- **Etike:** *Forcimi i vetëdijes shoqërore të magistratit, integritetit dhe etikës profesionale*

7. Vlerësimi i kompetencave

Formativ (brenda 100')

Rubrikë 5-kriterëshe për produktin e orës:

- Identifikimi i fakteve dhe i problemit;
 - Baza ligjore dhe jurisprudenca;
 - Arsytimi dhe proporcionaliteti;
 - Struktura dhe qartësia e shkrimit;
 - Etika dhe profesionalizmi në debat.
- Feedback i menjëhershëm verbal + komente të shkurtra të shkruara.

Shumatore (seanca të dedikuara)

- **Gjyqtar:** draft-dispozitiv + 3 pika motivimi.
- **Prokuror:** memo 1-faqe mbi qëndrimin ndaj veprimit/mosveprimit.

- **Ndihmës ligjor:** skedë normative + hartë jurisprudence.
- **Avokat i shtetit:** plan mbrojtjeje + tezë kryesore argumentuese.

Detyrë shtëpie

- Vendim i shkurtuar (≤ 2 faqe) ose analizë kritike vendimi.

7. Objektivat e të nxënit: njohuri, aftësi, kompetenca/qëndrime

Në përfundim të këtij moduli kandidati për magistrat është në gjendje që, nën mbikëqyrjen e ekipit të pedagogëve (gjyqtarë, prokurorë, akademik, psikologë) dhe brenda orarit të parashikuar në programin mësimor të konsolidojë njohuritë, aftësitë dhe kompetencat dhe të ndjekë gjithë hapat proceduralë dhe përpilojë e marrë një vendim gjyqësor të strukturuar logjikisht dhe të arsyetuar juridikisht.

Kandidati për magistrat fokusohet në raste studimore, praktikë gjyqësore dhe raste ipotetike me shkallë vështirësie të ndryshme përfshi edhe ato të komplikuar. Magistrati kupton diferencën mes fakteve juridike dhe supozimeve, njeh kornizën ligjore dhe ndikimet e traditës, zakoneve e stereotipave diskriminuese me qëllim arritjen e konkluzioneve të duhura dhe dhënies së një vendimi të drejtë duke respektuar gjithë hapat proceduralë dhe të drejtën materiale në fuqi. Ky objektivi zërthehet më poshtë në objektiva të detajuar mësimorë, të cilët përcaktojnë çdo pjesë që përbën gjykimin në çështjet familjare dhe me të mitur, metodologjinë e mësimdhënies, ngarkesën e kandidatit magistrat (ngarkesën studimore) dhe ngarkesën e pedagogut (ngarkesën mësimore).

☐ **Njohuri (çfarë duhet të dijë kandidati?).** Kandidati:

- ✓ zotëron njohuri të thelluara mbi konceptet, parimet dhe institutet kryesore të së gjikimit të çështjeve familjare dhe me të mitur;
- ✓ njeh qëndrimet doktrinare dhe ndjek jurisprudencën evropiane (GJEDNJ, GJED);
- ✓ identifikon çështjet ligjore dhe bazën ligjore/synimet legislative.

☐ **Aftësi (çfarë duhet të bëjë kandidati?) Kandidati:**

- ✓ ndërgjegjësohet për mjedisin personal dhe përcakton natyrën e konfliktit dhe faktet kyçe;
- ✓ forcon kompetencat e të nxëniet dhe vetëreflektimit duke forcuar vetëbesimin dhe autenticitetin
- ✓ bën pyetje verifikuese dhe ndërton strategji pyetjesh/ballafaqimesh duke pasqyruar drejtim;
- ✓ vlerëson kompetencën dhe pranueshmërinë;
- ✓ analizon provat dhe arsyeton mbi faktin e ligjin;
- ✓ përgatit akt/vendim të strukturuar e të argumentuar duke forcuar edhe bashkëpunimin

☐ **Qëndrime – Si? Kandidati:**

- ✓ është i vetëdijshëm për rolin dhe balancimin e pasojave;
- ✓ është i hapur ndaj ndryshimit të qëndrimeve mbi bazë debati profesional duke treguar fleksibilitet;
- ✓ komunikon qartë, dëgjon kundërshtitë dhe reflekton mbi kritikën dhe forcon aftësitë e të dëgjuarit dhe të gjykimit analitik, e vendimmarrjes dhe të reflektimit e bindjes.

- ☐ Ky modul, ndalet edhe në lidhjet që krijohen me të drejtën ndërkombëtare private, procedurën civile e penale, etikën profesionale, kodin e drejtësisë penale për të mitur, etj.

Profili i synuar: Kandidatë për gjyqtar, prokuror, ndihmës ligjor dhe avokat i shtetit

a) Kandidati për Gjyqtar

Lënda zhvillon aftësinë për të drejtuar procesin gjyqësor duke garantuar ligjshmëri, proporcionalitet dhe kontradiktoritet, në çështje të së drejtës familjare dhe me të mitur. Trajnimi rrit kapacitetin për të dalluar faktin nga norma, për të menaxhuar seancën dhe për të kontrolluar diskrecionin.

Në praktikë, kursi stërvit kandidatët për arsyetim të shkurtër e bindës (dispozitiv + teza kyçe), menaxhim seance, afatesh dhe provash teknike, si dhe për harmonizim standardesh ndër çështje të ngjashme—kritike për koherencën e jurisprudencës.

b) Kandidati për Prokuror

Prokurori ndesh shpesh ndërthurjen penale–familjare dhe në çështjet me të mitur (martesa nën moshë, amësia dhe atësia, pavlefshmëria e martesës, etj). Lënda forcon aftësinë për të lexuar e vlerësuar procedurat e gjykimit për të ndërtuar qëndrime të qarta duke ulur rrezikun e veprimtarisë penale në çështje të lidhira me të miturit dhe aspektet e të drejtës familjare.

c) Kandidati për Ndihmës Ligjor

Ndihmësi ligjor është laborator i gjykatave dhe prokurorive. Lënda e pajis me metodikë kërkimi normativ/jurisprudencial dhe skedim dosjesh: hartëzim normash duke e kthyer në nje sourcebooke me vlera për procesin.

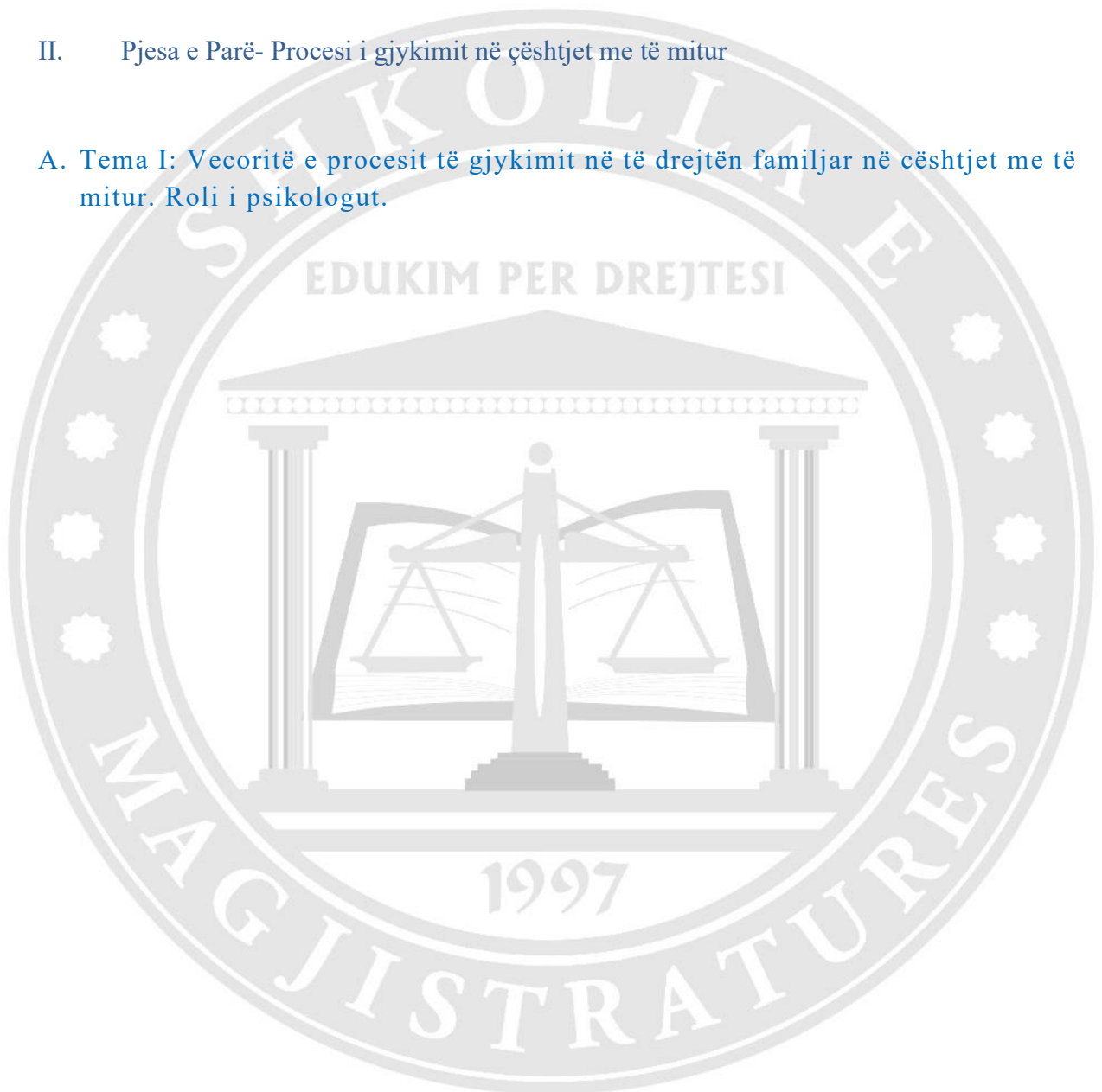
Kjo kthehet në aftësinë për të ndërtuar “dosjen inteligjente”: identifikim të shpejtë të çështjes kyçe, verifikim të ligjshmërisë së aktit, përzgjedhje vendimesh orientuese dhe draftim të produktit të shkruar (tezë, dispozitiv, memo) me qartësi dhe ekonomi juridike.

d) Kandidati për Avokat të Shtetit

Lënda është instrument kryesor për parandalimin e riskut dhe mbrojtjen e interesit publik. Familja, martesë dhe fëmijët gëzojnë mbrojtje të vecantë nga shteti ndaj lënda paraqet një kontribut me vlerë në formimin e tyre.

II. Pjesa e Parë- Procesi i gjyqkimit në çështjet me të mitur

A. Tema I: Vecoritë e procesit të gjyqkimit në të drejtën familjar në çështjet me të mitur. Roli i psikologut.

1. Përshkrim i temës

- Tema trajton parimet kryesore që mbështesin procesit të dhënies së drejtësisë në çështjet familjare dhe me të mitur si parime me shtrirje kapilare në aspektin material dhe procedural.
- Zbatimit në praktikë të parimit të interesit më të lartë të fëmijës; tri parimeve bazë të barazisë që dominojnë jetën familjare, si: barazia e fëmijëve pavarësisht statusit të prindërve, barazia e prindërve në raport me fëmijët, barazia e bashkëshortëve; të drejtës së fëmijës për t'u dëgjuar dhe mënyrat e dëgjimit; pranisë së detyrueshme të psikologut dhe rolit të ekspertit në çështjet familjare dhe me të mitur, e drejta për jetë familjare/mjedis familjar dhe kuptimi i “mbrojtjes së veçantë nga shteti”.
- Tema trajton aspekte me rëndësi me qëllim që kandidati të përcaktojë, debatojë dhe zbatojë ligjin material, jurisprudencën dhe doktrinën në çështjen konkrete;
- Fokusi vendoset gjithashtu tek roli i gjykatës në dëgjimin e të miturit dhe kuptimin e ‘I mituri mund të dëgjohet vetë, nëpërmjet një avokati ose një personi të zgjedhur prej tij’.
- Ruajtja e empathisë dhe vlerësimi i riskut që i qaset fëmijës në një situatë konkrete, ose rast pas rasti, inteligjenca emocionale dhe si ndihmon kjo në çështjet familjare dhe me të mitur
- Kuptimi i sistemit të integruar të mbrojtjes së fëmijës dhe ndërveprimi i gjykatës dhe prokurorisë me aktorët e këtij sistemi.

2. Nënçështja 1: Garancitë procedurale dhe zbatimi i parimeve të drejtësisë miqësore për të mitur në gjykimin e çështjeve familjare me të mitur [8 orë]

1. Pyetje vetstudimore

- ✓ Si e vlerësoni se interesat e fëmijës duhej të konsideroheshin se kapërcenin ato të palëve të përfshira. Fëmija, në moshën 14 vjece, gjithmonë ka treguar në mënyrë të vendosur se nuk dëshiron të largohet nga familja e saj kujdestare dhe në rastin në fjalë, interesi i fëmijës peshon më shumë se i gjyshërve të saj: shih *Bronda v. Italisë*,
- ✓ Dështimi për të dëgjuar pikëpamjet e veta të fëmijës, dhe mosmarrja e hapave për të siguruar kontakte direkt me fëmijën cka mund të cenojë ILF: shih *Sahin v. Germany*:
- ✓ A është në cdo rast një fëmijë 12 vjec ‘mjaftueshëm’ maturuar për pikëpamjet aq sa të merreshin në konsideratë dhe aksesit në të drejta të mos jepej në kundërshtim me dëshirat: shih *Hokkannen v. Finland*
- ✓ Si mundet gjykata të vlerësojë çështjen e vështirë të interesave të fëmijës, në bazë të një raportit psikologjik të arsyetuar, të pavarur dhe të përditësuar; si fëmija, nëse është e mundur dhe sipas pjekurisë dhe moshës duhet të dëgjohet nga psikologu dhe gjykata në lidhje me çështje si aksesit, vendbanimit dhe kujdestaria, etj: shih *Elsholz v. Germany, paragraph 53, Sommerfeld v. Germany*

2. Çështjet kryesore

- Garancitë procedurale në gjykimin e çështjeve me të mitur sipas kadrin ligjor (KF, Ligji 18.2017, etj) dhe të përbashkëtat me mbrojtjen dhe garantetë në procesin penal.
- Parimet kryesore, mbrojtja dhe të drejtat e fëmijëve në gjykimet me të mitur;
- Kuptimi i interesit më të lartë të fëmijës si një parim ligjor themelor, një e drejtë materiale dhe një rregull procedural. Kuptimi i të miturit si “grup” dhe “individ” dhe kuptimet e dhëna nga gjykata për interpretimet e parimeve ‘rast pas rasti’.
- Mjetet dhe provat në dispozicion dhe vlerësimi i tyre për të sqaruar rrethanat, apo për të marrë të gjitha informacionet e mundshme lidhur me zbatimin e ILF-së, duke theksuar edhe tagrin e gjykatës për të vepruar “kryesisht”.
- Roli i gjykatës në zbatimin e të drejtës së çdo fëmije për t’u dëgjuar;
- Parimi i barazisë dhe rreziqet e diskriminimit në çështjet familjare përfshirë aksesin në drejtësi;
- Teknikat e pyetjeve të hapura dhe objektive të të miturit në çështjet familjare. Rreziqet e pyetjeve sugjestionuese dhe masat për eliminimi i tyre. Pyetjet e mbyllura dhe rastet e aplikimit të tyre.
- Prania e detyrueshme e psikologut në çdo procedurë me të miturit. Detyrimi për të vlerësuar nga psikologu thëniet e të miturit dhe caktimi i psikologut nga gjykata. Pyejet e shtruara për psikologun dhe vlerësimi i raportit nga gjykata. Ku konsiston detyra konkrete e psikologut? Çfarë raporti krijohet me gjykatën? Po nëse mungon psikologu? Po nëse psikologu nuk ka sjellë raportin e duhur? Ekipi i psikologëve etj.

3. Dosja didaktike

Rasti studimor 1: Vlerësimi i ILF

Metodologjia:

- ✓ Kandidatëve u vihet në dispozicion vendimi i KCGJL.
- ✓ Bazuar në vendimin e KCGJL analizojnë problematikën lidhur me rastin në aspektin material dhe procedural.
- ✓ Kandidatët paraqesin në monitor arsyet e dërgimit të çështjes për rishqyrtim në po atë gjykatë, me tjetër trup gjykues.
- ✓ Diskutim në grup me pyetje përgjigje.

Faktet kryesore: sipas vendimeve të KCGJL

- ✓ **Vendimi nr.00-2008-955 (357), datë 11.09.2008:** Objekti i padisë: “Ndryshimi i Vendimit nr.305, datë 09.11.2001 të Gjykatës së Apelit Shkodër për lënien në fuqi të Vendimit nr.182, datë 18.07.2001 të Gjykatës së Rrethit Kukës”. Vendimarrja: “Prishjen e vendimit nr.326 datë 02.10.2006 të Gjykatës së Apelit Shkodër dhe dërgimin e çështjes për rishqyrtim në po atë gjykatë, me tjetër trup gjykues”.
- ✓ **Vendimi nr.00-2011-862 (258), datë 19.05.2011:** Objekti i padisë: “Ndryshim i Vendimit Civil nr.1109, datë 14.11.2005 vetëm përsa i përket ushtrimit të përgjegjësisë prindërore, për lënien për rritje dhe edukim të fëmijëve A.T. dhe R.T”. - Vendimarrja: “Prishjen e Vendimit nr.1101, datë 05.06.2008 të Gjykatës së Apelit Tiranë dhe kthimin e çështjes për rishqyrtim në po atë gjykatë me tjetër trup gjykues”.
- ✓ **Vendimi nr.00-2012- 713 (202), datë 24.04.2012:** Objekti i padisë: “Ndryshimi i përgjegjësisë prindërore”. Vendimarrja: “Prishjen e Vendimit nr.108, datë 27.03.2008 të Gjykatës së Apelit Gjirokastrë dhe dërgimin e çështjes për rishqyrtim po në atë gjykatë, me tjetër trup gjykues”.
- ✓ **Vendimi nr.00-2013-354 (78), datë 29.01.2013:** Objekti i padisë: “Zgjidhje e martese. Lënie e fëmijës A.P. për rritje dhe edukim paditëses. Detyrimi i të paditurit të paguajë detyrimin ushqimor në masën 30.000 lekë në muaj për fëmijën A.P.” Vendimarrja: “Prishjen e Vendimit nr.728, datë 29.03.2012 të Gjykatës së Apelit Tiranë dhe lënien në fuqi të Vendimit nr.3523, datë 02.05.2011 të Gjykatës së Rrethit Gjyqësor Tiranë”.

Pyetjet:

- ✓ Rendisni shkurtimisht faktet kryesore?
- ✓ Ku qëndron vështirësia në vlerësimin e ILF?
- ✓ Cilat janë mësimet e nxjerra nga këto raste?
- ✓ Standardet e ILF për tu mbajtur në vëmendje dhe lehtësisht të cenueshme
- ✓ Hartoni strukturën e një dokumenti/soorcebook të çështjeve që lidhen me jurisprudencës për çështjet e ILF. Pasurojeni atë në cdo orë mësimore.

Rast studimor 2: dëgjimi dhe pyetja e të miturit

Faktet kryesore: sipas çështjes civile nr. 21036-00887-12-2021 (887) Datë 18.12.2021 Gjykata e Rrethit Gjyqësor Kavajë

Pyetjet

- ✓ Analizoni raportin mes KF, LDHF dhe ligjit 18/2017 në aspektin material dhe proceduria dhe si janë analizuar këto në vendimin e gjykatës? Si gjendet i përfshirë sistemi i integruar i mbrojtjes së fëmijës dhe cilët aktorë të këtij sistemi ndërveprojnë me gjykatën/prokurorinë?
- ✓ Cili është qëllimi i seancës dëgjimore me të mitur dhe cilat janë përgatitjet paraprake të gjykatës? A ka nevojë për të ndërtuar një marrëdhënie me fëmijët në fillim të seancës dëgjimore.
- ✓ Gjyqtari konsideron si provë deklaratën e dhënë nga fëmija gjatë procesit gjyqësor për vlefshmërinë dhe dhënien e masës emergjente të mbrojtjes apo të masës së mbrojtjes për vendosje të fëmijës në përkujdesje alternative. Në rast se fëmija kërkon të dëgjohet, gjykata merr parasysh kërkesën e tij, e cila mund të rrëzohet veçse për shkaqe të rënda dhe me një vendim të motivuar.
- ✓ Strukturon pyetjet ndaj të miturit në proces dhe analizoni pyetjet e bëra. Formuloni pyetje për të nxjerrë përgjigje të detajuara - përdorni pyetje të hapura, jo pyetje që të çojnë në diskutim. Përcaktoni kohën që mund të qëndroj i përqendruar një fëmijë (60 deri në 90 minuta).
- ✓ Rëndësia/nevoja e gjykimit me dyer të mbyllura në çështjet familjare? Kush e kërkon? Si vepron gjykata në këto raste?
- ✓ Kujdesi me termat dhe gjuhën që fëmija do ta kuptojë?
- ✓ A mendoni se ka nevojë të ndani dokumente që janë të përshtatshme për t'u lexuar nga një fëmijë? A duhet vlerësuar nga gjykata se e ka marrë dhe e ka shënuar kontributin për pjesëmarrje si një kredit ndaj të miturit pjesëmarrës në proces?
- ✓ Si ndikon pyetja dhe dëgjimi i të miturit në njohjen e mangësive të prindërve të tyre, kujdestarëve dhe të rriturve të tjerë me qëllim ILF?
- ✓ Cfarë ndodh nëse fëmija ka pyetje, i duhet të përdor tualetin apo ndihet i frikësuar?

Rast studimor 3:

- Roli i ekspertit. Për këtë kandidatët do të ndjekin dhe mandej komentojnë: https://ëëë.ted.com/talks/noreena_hertz_hoë_to_use_experts_and_ëhen_not_to
- Dëgjimi i fëmijës
- https://ëëë.ted.com/talks/julian_treasure_5_ëays_to_listen_better
- pse fëmijët gënjëjnë dhe a mund ti kuptojmë gënjeshtrat e fëmijëve?

Rast studimor 4:

- ✓ “Adoleshenca” analizë e rolit të aktorëve të sistemit të drejtësisë
- ✓ Segueance nga filmi ‘Shlyerja e Fajit’. Historia e një 13 vjeçareje e cila gjenjeu për të dashurin e motres së saj për një krim që ai nuk e kishte kryer.

2. Nënçështja 2: Gjykimi i çështjeve të lidhura me pengesat martesore dhe të lejimit të martesës nën moshë [4 orë]

Kohëzgjatja: 4 orë mësimore (4×50’)

1. Pyetje vetstudimore

- ✓ Çështjet ligjore që mund të ngrihen për diskutim në rastin e martesës nën moshë kundrejt parimit të ILF-së.
- ✓ Mënyra e vënies në lëvizje të gjykatës; kërkesë, apo kërkesë-padi? Palët që vënë në lëvizje gjykatën, legjitimimi aktiv?
- ✓ Roli i të miturit dhe roli i prindërve si përfaqësues ligjorë, apo kujdestarit të posaçëm?
- ✓ A duhet të shoqërohet fëmija nga një psikolog apo punonjës social në seancë gjatë shqyrtimit të çështjes për lejimin e lidhjes së martesës nën moshë të këtyre shkaqeve?
- ✓ A është e domosdoshme prania e prokurorit në këto lloj çështjes?
- ✓ Cili është kuptimi i nenit 13 të KF-së lidhur me kujdestarinë?
- ✓ Cilat janë pikëprerjet e KF-së lidhur me lidhjen e martesës me LGJC-në?
- ✓ Si duhet kuptuar: me kërkesë të prokurorit të vendit ku lidhet martesa e bashkëshortëve të ardhshëm, gjykata, për shkaqe me rëndësi, mund të vendosë që martesa të lidhet edhe pa u shpallur?
- ✓ Është mosha një kusht i lidhur me pavlefshmërinë absolute apo relative? Riparimet e pavlefshmërisë së martesës të lidhura me moshën?

2. Çështjet kryesore

- ✓ Roli aktiv i gjykatës në lejimin e lidhjes së martesës nën moshë. Analiza e ILF-së dhe e kushteve/ndalesave për lidhjen e martesës
- ✓ Shkaqet me rëndësi për lejimin e martesës nën moshë dhe vlerësimi i tyre nga gjykata? A kemi të bëjmë me një listë të mbyllur të tyre? A është gjithmonë shtatzënia një shkak i rëndësishëm për lejimin e martesës nën moshë?
- ✓ A do të konsiderohet e vlefshme marrëveshja për bashkëjetesë e lidhur para noterit, e dy personave ku njëri prej është i mitur ose të dy janë të mitur? A do të ndikojë kjo në vendimin e gjykatës?
- ✓ Cilat janë provat që duhet t’i nënshtrohen këtij lloj gjykimi, (parimi i lirisë në paraqitjen e provave). A duhet të përfshihen prova me dëshmitarë, prova mjeko-ligjore apo raporti psikologjik? Si duhet të jenë këto prova, të detyrueshme apo fakultative? Cili duhet të jetë standardi i barrës së provës në këto lloj çështjesh? *(Kujtojmë këtu tendencën në uljen e standardit të të provuarit në çështjes familjare)*. A është pëlqimi i prindërve kusht përcaktues në lidhje me pranimin e kërkesës për lejimin e martesës nën moshë?

- ✓ Kuptimi i nenit 12 të KF-së dhe vendimmarrjen e mbështetur: si duhet kuptuar VM-ja kundrejt kushtit të pëlqimit të lirë në rastet e martesës nën moshë!?

3. Dosja didaktike për këtë temë

Raste studimore dhe punë në grup

Rasti studimor 1: E mitura e huaj kërkon të lidhë martesë nën moshë në Shqipëri

Faktet kryesore: Sipas vendimit 3876/15.06.2005 të GjRREGJ Tiranë

Pyetjet

- ✓ Cilat janë rregullimet e ligjit 3920, datë 21.11.1964 ‘Për gëzimin e të drejtave civile nga të huajt dhe zbatimin e ligjit të huaj’.
- ✓ A bën kjo çështje pjesë në juridiksionin e gjykatës?
- ✓ Cili është ligji i zbatueshëm? Si ka vepruar gjykata?
- ✓ Duke u bazuar në faktet e rastit vlerësoni qëndrimin e gjykatës dhe arsyetimin e vendimit.

Rast studimor 2: martesa e të miturs shtetases shqiptare me të huaj

Faktet kryesore: sipas vendimit NR 1743 / 31.03.2005 Gjykata e Shkallës së Parë Tiranë

Pyetjet

- ✓ Rendisni problematika e mundshme që mund të rezultojnë nga një vendim i lejimit të lidhjes së martesës nën moshë
- ✓ Cili është roli psikologut

Rast studimor 3: skenar mbi pyetjet e të miturës në rastet e kërkesës për lejimin e martesës nën moshë. Elementët thelbësorë në vëmendje të gjykatës

- ✓ mbajtja në vëmendje e interesit të të miturit, duhet të jetë konsiderata kryesore dhe ky kujdes i veçantë nevojitet të pasqyrohet në mënyrë sa më të qartë përmes analizës konkrete sipas rastit, në përmbajtjen e vendimit.
- ✓ Kush legjitimohet aktivisht
- ✓ A është pëlqimi i prindërve detyrim për lidhjen e martesës nën moshë?
- ✓ A thërret në proces bashkëshorti i ardhshëm? Si?
- ✓ Si verifikohet pëlqimi i lirë?
- ✓ A duhet të jetë i mituri prezent personalisht gjatë gjithë procesit?
- ✓ Paraqisni situata të rasteve me rëndësi për lejimin e martesës nën moshë
- ✓ A mund të pyetet i mituri veçmas? Pse?
- ✓ Si e verifikon gjykata pjekurinë fiziko-psikike të personit nën moshën 18 vjeç që bën kërkesë për lidhje martese nën moshë.
- ✓ A është gjendja ekonomike shkak determinant? Cila është rëndësia e motivit/shkakut të pretenduar dhe që shoqëron kërkesën për lejimin e lidhjes së martesës nën moshë dhe bazueshmëria e motivit.
- ✓ A duhet marrë mendimi i psikologut lidhur me anën psikologjike, pëlqimin e lirë dhe situatën sociale është një detyrim ligjor dhe ndihmesë e madhe për gjykatën që të japë një vendim të drejtë dhe të gjykojë mbi rëndësinë e shkaqeve dhe bazueshmërinë e tyre si dhe pjekurinë fiziko-psikike duke e bërë këtë verifikim edhe përmes psikologut.

3. Nëncështja 3: Përgjegjësia prindërore, vendqëndrimi i zakonshëm, interesi më i lartë i fëmijës (4 orë)

Kohëzgjatja: 4 orë mësimore (4×50')

1. Përshkrim i temës

Një nga pasojat kryesore të zgjidhjes së martesës është përcaktimi i përgjegjësisë prindërore dhe të drejtave të kontaktit. Ky përcaktim bëhet kompleks në kushtet kur gjykata duhet të vendosë për përgjegjësinë prindërore në lidhje me fëmijët që nuk ndodhen në republikën e Shqipërisë edhe pse ato janë lindur nga shtetas shqiptar. Kjo dilemë është prezente në shumë juridiksione dhe rregullat përpiqen të ruajnë një balancë të drejtë midis interesit me të lartë të fëmijës dhe nevojës së prindërve për të zgjidhur martesën në shtetin e origjinës. Përcaktimi i vendqëndrimit të zakonshëm të fëmijës dhe interesit më të lartë të tij janë dy elementë shumë të rëndësishëm për juridikionin e gjykatës në këto raste. Gjykata e Lartë pritët të marrë një vendim njësoj për këtë çështje.

Pyetje vetëstudimore

- ✓ Si rregullohen akspektet e përgjegjësisë prindërore dhe si përcaktohet juridiksioni gjykatës?
- ✓ Cfarë parashikon Konventa e Hagës e 1996 e përgjegjësisë prindërore?
- ✓ Cfarë parashikojnë rregulloret e BE dhe cili është qëndrimi që është mbajtur nga GJDBE?

Çështjet kryesore të prezantimit

- Kuptimi i vendqëndrimit të zakonshëm të fëmijës
- Përcaktimi i interesit më të lartë të fëmijës
- Dallimet midis rregullimit të përgjegjësisë si pasojë e zgjidhjes së martesës dhe situatave të tjera

Dosja didaktike për këtë temë

Raste studimore dhe punë në grup

Rasti studimor 1:

Faktet kryesore

F ka qënë e martuar me të paditurin, z. D, martesë e cila është lidhur në Krujë. Të dyja palët janë me shtetësi shqiptare. Pas lidhjes së martesës ata kanë emigruar në Shtetet e Bashkuara të Amerikës (në vijim SHBA), konkretisht në shtetin e Pensilvanisë. Me datë 11.07.2010 ka ardhur në jetë vajza e tyre L.S, e cila ka lindur në SHBA dhe si rrjedhojë ka fituar shtetësinë amerikane. Ka rezultuar Gjykata e Qarkut të Philadelphias, Pensilvani, me Për shkak të konflikteve të vazhdueshme, palët kanë zgjidhur martesën duke hartuar një projekt marrëveshje. Sipas vendimit gjyqësor me Nr.330 (1), datë 14 Prill 2012 të Gjykatës së Qarkut të Philadelphias, Pensilvani, rezultoi se midis palëve është zgjidhur përfundimisht martesë. Sipas vendimit gjyqësor me Nr.129, datë 12.08.2013 të Gjykatës së Apelit Tiranë, rezultoi se bazuar në nenin 393 e vijues të Kodit të Procedurës Civile (në vijim KPC) është njohur vendimi gjyqësor që ka zgjidhur martesën. Fëmija ndodhet në Shqipëri gjatë kohës së gjykimit.

F i drejtohet gjykatës së Tiranës për respektimin e të drejtave e kontaktit më fëmijën në kohën që ajo ndodhet në Shqipëri. Babai kërkonë nxjerrjen e çështjes jashtë juridiksionit?

Pyetjet

A është kjo çështje me elementë të huaj?

Cili është objekti i kërkimit nga paditësja?

A do ta pranoni gjykimin e çështjes?

Cilat janë hapat proceduralë që ju do të ndërmerrni?

Rast studimor 2:

Faktet kryesore

D ka qënë e martuar me z. N, me shtetësi gjermane, dhe martesë është zgjidhur me vendimin e gjykatës themelore gjermane në Tempelhof-Kreuzberg, Berlin, i cili është njohur me vendimin

nr. 145, datë 04.10.2016 të Gjykatës së Apelit Tiranë. Gjatë kësaj periudhe ajo birëson një fëmijë. D zhvillonte jetën midis RSH dhe Gjermanisë. D ka lidhur sërish martesën me shtetasin Norbert Schmitten, me datë 04.01.2019. Në momentin e vdekjes ata kanë qënë të martuar dhe jetonin bashkë me fëmijën e mitur A.V.P në Berlin, Gjermani. Ka rezultuar se fillimisht pas birësimit, e ndjera, Denada Prifti ka jetuar me fëmijën e saj midis Shqipërisë dhe Gjermanisë dhe më tej është vendosur në Gjermani, aty ku ka ndërruar jetë. Fëmija është vendosur në kujdestarinë e Shërbimit social. Kujdestarinë ndaj fëmijës e pretendon tezja e saj si bashkështorti i nënës i cili rezulton se kishte nisur procedurat e birësimit të fëmijës. Tezja i drejtohet gjykatës për kujdestarinë.

Pyetjet

Cilat elementë do të merren në konsideratë për përcaktimin e juridiksionit?

Si duhet ta përcaktojë gjykata interesin më të lartë të fëmijës?

A do ta pranoni shqyrtimin e kërkesës?

Cfarë elementësh proceduralë duhet të mbaj në konsideratë për zgjidhjen e çështjes?

Rast studimor 3: Faktet sipas vendimit të Gjykatës së Lartë nr 387/2021

Faktet kryesore

H.K dhe J.K, shtetas shqiptarë që jetojnë në Itali, së bashku me djalin e tyre të vogël A.K. H.K kthehet në Shqipëri për të vizituar familjen e saj dhe vendos të qëndrojë përgjithmonë në Shqipëri dhe të mbajë fëmijën. Ajo nis procedurën e zgjidhjes së martësës ndërkohë që po në gjykatë është duke u shqyrtuar kërkesa e JK për kthimin e fëmijës.

Pyetjet

A duhet të vendosi gjykata për kthimin ose jo të fëmijës, përpara se të zgjidhë martesën midis palëve?

A duhet të vlerësojë gjykata venqëndrimin e zakonshëm të fëmijës?

Cfarë elementësh duhet të marrë konsideratë gjykata për të përcaktuar vendqëndrimin e zakonshëm të fëmijës?

Pse është i rëndësishëm përcaktimi i vendqëndrimit të zakonshëm?

Rast studimor 4: faktet janë marrë nga Vendimi i Gjykatës së Lartë 182/2024

Faktet kryesore

Alma dhe Agimi, shtetas shqiptarë, kanë emigruar në Gjermani dhe nga martesa e tyre ka ardhur në jetë vajza, Sofia. Bashkëshortët kishin probleme dhe si pasojë, Agimi erdhi në Shqipëri dhe iu drejtua Gjykatës së Beratit me kërkesën për zgjidhjen e martësës dhe kjo e fundit vendosi: *1. Pranimin e kërkesëpadisë. 2. Zgjidhjen e martësës. 3. Lënien e fëmijës Sofia për rritje dhe edukim*

Almës dhe të drejtën e takimit për Agimin çdo muaj. 4. Agimi, detyrohej që të paguante dhe pension ushqimor. Vendimi i Gjykatës së Beratit mori formë të prerë në vitin 2022.

Dy vite më vonë Alma iu drejtua përsëri Gjykatës së Beratit me kërkesën e heqjes së përgjegjësisë prindërore për Agimin, për shkak të sjelljes së tij të papërgjegjshme. Ai i kishte braktisur dhe nuk përgjigjej për detyrimin ushqimor të saj që nga momenti i zgjidhjes së martesës. Alma kishte depozituar edhe një vendim nga gjykatat gjermane e cila e kishte dënuar Agimin me gjobë për veprën penale të shkeljes së detyrimeve të ndihmës familjare dhe braktisjes së familjes. Nga të dhënat e mbledhura nga Gjykata rezulton se Alma dhe vajza e saj kanë jetuar gjatë gjithë kohës në Gjermani, si përpara edhe pas zgjidhjes së martesës së tyre në vitin 2022. Ajo kishte depozituar në gjykatën e Beratit, kontratën e shtëpisë, kontratën e punës si edhe vërtetimin nga shkolla e vajzës në Gjermani.

Pyetjet

A jeni dakord me vendimin e parë në lidhje me juridksionin e gjykatës

A do ta gjykoni kërkesën për heqjen e përgjegjësisë prindërore

Cfarë veprimesh proceduriale do të ndërmerri?

Cfarë pyetjesh do të përgatisni për psikologun?

4. Nëncëshjta 4: Zbatimi vendimeve të gjykatave të huaja në çështjet familjare (4 orë)

Kohëzgjatja: 4 orë mësimore (4×50')

1. Përshkrim i temës

Njohja dhe ekzekutimi i vendimeve të gjykatave të huaja në fushën familjare përfshin një gamë të gjerë aspektesh që lidhen me njohjen e statusit personal të bashkëshortëve, zgjidhjen e martesës, si edhe pasojave të saj që mund të jenë ushtrimi i përgjegjësisë prindërore dhe të drejtave të kontaktit, regjimi pasuror, si edhe me çështje të tjera sic mund të jetë birësimi apo të drejtat e kujdestarisë, detyrimit ushqimor. Në praktikën evropiane zgjidhja e martesës dhe pasojave të saj si rregull bëhet nga gjykata, por në rastet përjashtimore vendime që lidhen me këto çështje jepen edhe nga organe administrative, sic mund të jenë zyra e gjendjes civile apo noteritë. Gjithashtu vendimet e dhëna nga gjykatat e huaja mund të refuzohen për arsye që lidhen me ruajtjen e rendit publik. Praktika gjyqësore është e pasur me raste të tilla, të cilat do të jenë objekt diskutimi në këtë temë. Duhet theksuar se njohja dhe ekzekutimi i vendimeve të gjykatave të huaja në çështjet familjare rregullohet nga Konventat ndërkombëtare të ratifikuara nga Shqipëria, (Konventat e Konferencës së Hagës për të Drejtën ndërkombëtare private) si edhe legjislacioni i brendshëm: Kodi i Procedurës Civile dhe Kodi i Familjes. Ndërveprimi i instrumenteve të ndryshme ligjore krijon gjithashtu komplikime për zbatuesit e ligjit.

2. Pyetje vetëstudimore

Si ndërveprojnë Konventat e Hagës dhe ligji kombëtar në çështjet e njohjes së vendimeve ?
Si duhet ta interpretojmë klauzolën e rendit publik?

3. Çështjet kryesore të prezantimit

- ✓ Kushtet e njohjes së vendimeve të gjykatave të huaja sipas Kodit të Procedurës dhe Konventave të Hagës
- ✓ Koncepti i gjykatës kompetente dhe vendimit përfundimtar në çështjet familjare
- ✓ Shkaqet e refuzimit të njohjes së vendimit të gjykatave të huaja
- ✓ Refuzimi i vendimeve të gjykatave të huaja sipas klauzolës së rendit publik
- ✓ Refuzimi si pasojë e shkeljes së të drejtave procedurale
- ✓ *Lis pendensa*
- ✓ Rregullimet në kuadër të BE dhe Praktika e GJDBE në këto çështje

4. Dosja didaktike për këtë temë

Raste studimore dhe punë në grup

Rasti studimor 1: Vendim nr. 112, datë 07.10.2021 (Gjykata Kushtetuese)

Faktet kryesore:

Shtetasit shqiptar B.M., i drejtohet gjykatës së Apelit Vlorë me objekt njohjen e vendimit gjyqësor nr. 5312/2019 regjistri dhe nr. 43/2019 vendimi, datë 14.11.2019 të Gjykatës së Gjenovës. Me këtë vendim gjyqësor, Gjykata e Gjenovës, bazuar në nenet 291 dhe 299 të Kodit Civil italian, ka vendosur birësimin e shtetasit shqiptar në moshë madhore nga një shtetas italian, pasi ka konstatuar se midis tyre është krijuar lidhje familjare e qëndrueshme.

Pyetjet

- Si rregullohet birësimi në Shqipëri?
- A duhet ta njohë gjykata këtë vendim?
- Mbi çbaze behet refuzimi i njohjes së vendimit?
- Cila është hapësira e interpretimit të gjyqtarit për klauzolën e rendit publik?
- Cilat janë të metat që evidenton Gjykata Kushtetuese në këtë rast lidhur me qëndrimin e gjykatës refuzuese

Rast studimor 2: Vendime jashtë gjyqësore

Faktet kryesore:

Shtetësja shqiptare N.M rezulton me status civil e martuar në ZGJC Njësia Administrative 10, Tiranë me shtetasin Grek E.D sipas aktit të Martesës nr.159 dt. 10.06.2013. Me datë 24.07.2018 shtetësja ka bërë zgjidhje martese me marrëveshje para noterit në Greqi. Shtetësja i drejtohet zyrës së Gjendjes civile për regjistrimin e statusit të saj personal. Duke qenë se autoritet e refuzojnë kërkesën e saj ajo vendos drejtohet gjykatës.

Pyetjet

- Cilës gjykatë mund ti drejtohet dhe cfarë duhet të pretendoje shtetësja N.M?
- A duhet ta pranojë gjykata kërkesën e saj?
- Cfarë parashikon Kodi i Procedurës Civile, po Konventat e Hagës?
- Cilat janë orientimet që na japin vendimet e GJDBE në raste të ngjashme?

Rast studimor 3: Vendimi i Gjykatës së Tiranës Nr. 2680 Datë 02.04.2019

Faktet kryesore

LP dhe GP janë bashkëshortë, martuar në Shqipëri por ndërkohë jetojnë në Republikën e Italisë. LP i drejtohet Gjykatës së Rrethit Gjyqësor Tiranë, dhe kërkon Zgjidhjen e marteses lënien e fëmijëve për rritje dhe edukim dhe detyrimin e të paditurit të paguaje detyrimi ushqimor. Gjatë shqyritit të kërkesës dhe dosjes ju mëson se paditësja i është drejtuar më parë gjykatës së Torinos për zgjidhje martese dhe se Gjykata e Rrethit Torino Seksioni Shtatë Civil, Republika e Italisë, ka vendosur: Ndarjen faktike të bashkëshortëve, lënien e fëmijës për rritje dhe detyrimin ushqimor të babait në shumën prej 250 Euro. Ky vendim është kërkuar të njihet në Gjykatën e Apelit Tiranë e cila me vendimin nr 155 datë 17.07.2018 ka vendosur "Pranimin e kërkesës së kërkuases. Njohjen e vendimit nr 340/2018 të datës 17.12.2017, të Gjykatës së Rrethit Torino Seksioni Shtatë Civil, Republika e Italisë, me të cilën është vendosur ndarja faktike mes bashkëshortëve Luljeta Picari dhe Gentian Picari, si dhe është rregulluar mënyra e ushtrimit të përgjegjësisë prindërore në kuadër të kësaj ndarje".

Pyetjet

- Në cilësinë e gjyqtarit të Tiranës si do të procedoni në këtë rast?
- A jeni dakord me vendimin e Gjykatës së Apelit dhe pse?
- A ka ndryshim midis zgjidhjes që do jepte Kodi i Procedurës dhe Konventa e Hagës për njohjen e Divorcit në këtë rast?
- A jemi në kushtet e *lis pendes*
- Çfarë problematikash krijohen nga vendimarrja juaj?

Rast studimor 4: In Rasti pranë GJDBE C-353/06,

Faktet kryesore

Leonhard Matthias lindi në Danimarkë në vitin 1998 nga prindërit Stefan Grunkin dhe Dorothee Paul. Ai dhe prindërit e tij kanë vetëm shtetësi gjermane, pasi lindi në Danimarkë nuk i jep automatikisht shtetësi daneze. Lindja e tij u regjistrua fillimisht me mbiemrin “Paul” dhe “Grunkin” si emër i mesit. Më vonë, me kërkesë të prindërve, mbiemri u ndryshua në “Grunkin-Paul” përmes një certificate administrative daneze, pasi Leonhard ishte i vendosur në Danimarkë dhe ligji danez aplikohet për emrin e tij. Prindërit kërkuan që emri “Grunkin-Paul” të njihej nga autoritetet gjermane në Niebüll. Autoritetet gjermane refuzuan, duke thënë se mbiemri duhet të jetë ose “Grunkin” ose “Paul”, pasi nuk njihet emri i mesëm.

Pyetjet

- A duhet regjistruar fëmija me emrin sipas certifikatës së lindjes?
- A duhet ti drejtohet Gjykatës së Apelit për njohje apo autoriteteve administrative?
- Përse mund ta refuzojë gjykata, apo autoriteti regjistrimin e fëmijës?
- Cilat janë qëndrimet që janë mbajtur nga autoritetet tona për fëmijët e lindur në vende të tjera që parashikojnë forma të ndryshme të mbajtjes së emrit dhe mbiemrit.

A. Tema II: Vecoritë e procesit të gjykimit me të miturit në konflikt me ligjin, viktimë dhe dëshmitarë

1. Përshkrim i temës

Kjo temë ka për objekt që të prezantojë magjistratët me konceptin dhe themelet/parimet thelbësore të drejtësisë penale për të mitur duke prezantuar aktet ndërkombëtare e mandej dhe normat e K.D.P.M që kanë standartizuar procesin e drejtësisë penale ndaj të miturit në të gjitha elementet thelbësore të tij, duke ofruar të grupuara në një Kod të vetëm rregullat parësore që dispijlojnë procedurën e drejtësisë penale për të mitur, me synimin për të garantuar modelin e duhur të një procesi të rregullt ligjor dhe efektiv për të miturin në sigurimin e të drejtave themelore të tij të sanksionuara si në aktet ndërkombëtare ashtu edhe në legjislacionin e brendshëm.

Nënçështja 1: Drejtësia penale miqësore për të Mitur. Pozita dhe garancitë proceduriale të të miturit në konflikt me ligjin/viktimë/dëshmitar i veprës penale. Intervistimi dhe garancitë e viktimës madhore/të mitur të dhunës seksuale përgjatë procedimit penal (6 orë)

1. Përshkrim

“Drejtësia miqësore për të miturit” iu referohet atyre sistemeve gjyqësore, të cilat garantojnë respektimin dhe zbatimin efektiv të të drejtave të të gjithë fëmijëve në një nivel sa më të lartë, duke

mbajtur në konsideratë parimet e interesit më të lartë të të miturit, të prezumimit të pafajësisë, të proporcionalitetit, të të drejtës për zhvillim harmonik të tij, të mbrojtjes nga diskriminimi dhe parimet e tjera thelbësore, duke mbajtur njëherazi në konsideratë shkallën e pjekurisë dhe aftësisë për të kuptuar rrethanat e çështjes. **“Drejtësia miqësore për të miturit”** është veçanërisht drejtësi e aksesueshme, e përshtatur sipas moshës, e shpejtë, e zellshme, e përshtatur dhe fokusuar sipas nevojave dhe të drejtave të të miturit, duke respektuar gjithashtu të drejtat e të miturit për një proces të rregullt, të drejtën e pjesëmarrjes, të drejtën për të kuptuar procesin, të drejtën për jetë private dhe familjare dhe të drejtën për integritet e dinjitet.

Kuadri ynë ligjor penal e procedural penal aktual i zbatueshëm i garanton një mbrojtje të dyfishtë të miturit në konflikt me ligjin/viktimë/dëshmitar nga pikëpamja e të drejtave që i ofron/siguron, pasi ai gëzon njëherazi jo vetëm të drejtat e posaçme të parashikuara në K.D.P.M por padiskutim edhe të drejtat procedurale të parashikuara në Kodin e Procedurës Penale. Standartet ndërkombëtare përcaktojnë masa të posaçme të mbrojtjes dhe garanci procedurale të viktimës së mitur si parandalimi i kontaktit vizual me të pandehurin gjatë dhënies së dëshmisë, zhvillimin e seancës pa praninë e publikut, pyetjen nga person i të njëjtës gjini, dhënia e dëshmisë pa qënë i pranishëm në seancë, nëpërmjet përdorimit të teknologjisë së komunikimit, trajnimit e profesionistëve që pyesin viktimën e mitur, shmangien e ripyetjes, përfitimin e masave të mbrojtjes në bazë të vlerësimit individual, shoqërimin gjatë pyetjes nga përfaqësuesi ligjor ose kur është e përshtatshme nga një i rritur që e ka zgjedhur vetë viktimën etj. Të drejta procedurale dhe masa të mbrojtjes parashikohen dhe në K.Pr.Penale (e drejta për tu shoqëruar nga një person i besuar, për ruajtjen e konfidencialitetit, për tu pyetur pa vonesë nga persona të specializuar, për tu trajtuar në përputhje me moshën dhe personalitetin dhe gjykimin pa praninë e publikut) dhe K.D.P.M (interesi më i lartë i fëmijës, përfitimi pa pagesë i shërbimeve, ndihmë juridike dhe psikologjike falas dhe specializimi dhe trajnimi i personelit). Pjesë të rëndësishme të këtyre garancive zë dhe mbrojtja e jetës private. K.D.P.M përcakton rregullat lidhur me detyrimin për ruajtjen e konfidencialitetit, bërjen publike të informacionit lidhur me identitetin e viktimës së mitur vetëm me lejen e gjykatës, fshirjen e informacionit dhe mosbërjen publike të tij, heqjen përkohësisht të të akuzuarit nga salla e gjyqit etj. Po ashtu në aspektin e mbrojtjes së jetës private të viktimës së mitur përfshihen dhe masat konkrete të përcaktuara në K.D.P.M për mosidentifikimin e të miturit. Në këtë temë do të ketë një prezantim për rolin dhe pjesëmarrjen në proces të përfaqësuesit ligjor, psikologut, përfaqësuesit procedural, kujdestarit të posaçëm, personit të besuar, punonjësit të NJMF, avokatit mbrojtës për garantimin e mbrojtjes së viktimës së mitur në procesin penal.

Fokus i temës do jetë për metodologjinë dhe specifikat e intervistimit të të miturit në konflikt me ligjin/viktimë si edhe vlera e një akti procedural (R.V.I) me rëndësi thelbësore që pasqyron vlerësimin e detyrueshëm individual që kërkohet në një procedim penal me subjekt të mitur, vlerësim i cili duhet të paraprijë çdo vendimmarrje në lidhje me të miturin qoftë në pozitën e të miturit në konflikt me ligjin apo në pozitën e viktimës, duke u marrë në konsideratë detyrimisht rrethanat specifike që individualizojnë të miturin si: moshën, nivelin e zhvillimit, kushtet e jetesës, mënyra e rritjes dhe e zhvillimit, edukimi dhe arsimimi, gjendja shëndetësore, gjendja familjare dhe rrethanat e tjera, të cilat mundësojnë vlerësimin individual/njohjen e të miturit dhe nevojave të tij.

Çështjet vetëstudimore:

1. Cilat janë qëllimet që udhëheqin Kodin e Ri të Drejtësisë Penale për të mitur? Cilat janë risitë e tij në legjislacionin penal të brendshëm?
2. Cilat janë dhe si i kuptoni parimet thelbësore në themel të procesit penal ndaj një subjekti të mitur dhe si gjejnë zbatim në praktikën gjyqësore?

3. Cilat janë instrumentet/aktet ndërkombëtare në fushën e mbrojtjes së të drejtave të fëmijëve që përbëjnë dhe themelin e të drejtave të fëmijëve ku është bazuar KDPM?
4. Si e kuptoni parimin e interesit më të lartë të të miturit dhe parimin e proporcionalitetit?
5. A mund të zhvillohet hetimi/gjykimi penal në mungesë të të miturit në konflikt me ligjin? Po në mungesë të të miturit viktimë?
6. Cilat janë llojet e masave edukuese ndaj të miturit nën moshën e përgjegjësisë penale dhe si aplikohen?
7. Cilat janë llojet e masave mjekësore ndaj të miturit të papërgjegjshëm që ka mbushur moshën për përgjegjësi penale dhe ka kryer vepër penale? Si aplikohen?

Temat kryesore që do të shqyrtohen:

- Kuptimi i konceptit të drejtësisë penale miqësore për të Mitur.
- Qëllimi, fusha e zbatimit dhe raporti i K.D.P.M me ligjet e tjera.
- Parimet e drejtësisë penale miqësore për të miturit.
- Pjesëmarrja e të miturit në procesin penal
- Masat edukuese dhe masat mjekësore ndaj të miturve.
- Diferencimi/dallimi për shkak të statusit i të drejtave themelore të të miturit në konflikt me ligjin dhe të miturit viktimë në procedimin penal.
- Vlerësimi individual i të miturit dhe ndikimi i R.V.I-së në procesin penal.
- Rastet kur në procedimin penal përfshihet si subjekt “Përfaqësuesi procedural i të miturit”.
- Rregullat procedurale për mbrojtjen e jetës private të të miturit përgjatë procedimit penal.
- Rregullat bazë për intervistimin e të miturit në konflikt me ligjin në procesin penal.
- Metodologjia e pyetjes së viktimes së mitur. Specifikat e procesit të intervistimit të të miturit viktimë/dëshmitar të moshës 14 vjeç-18 vjeç dhe nën 14 vjeç në hetim dhe gjykim.
- Rregullat e veçanta të pyetjes së të miturit viktimë dhe/ose dëshmitar i shfrytëzimit seksual ose dhunës seksuale.
- E drejta e apelit, ankimit njohur viktimës së mitur kundër vendimit të Prokurorisë/Gjykatës para një autoriteti ose një instance gjyqësore kompetente më të lartë.

Metodologjia:

Metodologjia e ndjekur në zhvillimin e kësaj teme do të jetë diskutimi interaktiv i bazuar në kazuse të dhëna paraprakisht dhe të prezantuara në këtë program. Gjithashtu, diskutimi mund të pasurohet me kazuse të tjera, të cilat do të diskutohen në varësi të temave që shfaqin interes gjatë zhvillimit të temës. Një vend të veçantë do të zërë dhe diskutimi i praktikës gjyqësore vendase dhe të huaj.

Kazusi 1

Me datën 09/01/2019 shërbimet e Policisë Gjyqësore të Komisarariatit të Policisë Nr.4 Tirane kanë marrë dijeni për një ngjarje të ndodhur në Fshatin Gjonaj Tirane, ku shtetasi i mitur i moshës 17 vjeç D në një konflikt rastësor me F për motive pronësie ka plagosur në këmbë me armë zjarri fqinjin e tij në moshë madhore 20 vjeç F, i cili është shtruar në urgjencën e Spitalit “Nënë Tereza” në Tirane, në gjendje të rëndë për jetën (ekspertimi mjeko-ligjor referon dëmtime të rrezikshme për jetën në çastin e shkakimit).

Në vendin e ngjarjes, në oborrin pranë banesës së shtetasis D, shërbimet e Policisë Gjyqësore kanë sekuestruar *një armë zjarri e llojit pushke model 56, Kal. 7.62 mm, shtatë gezhoja metalike të goditura në kapsolle, katër fisheke metalike të pagoditur në kapsolle, të gjitha të kalibrit 7.62 mm si dhe një tampon i njollësuar me ngjyrë të kuqe si e gjakut.*

Eshtë shoqëruar në ambientet e Komisarariatit nga oficeri i Policisë Gjyqësore i mituri D si i dyshuar për kryerjen e një krimi. i pyetur në prani të prindërve të tij i mituri ka refuzuar të tregojë mbi rrethanat e ngjarjes.

Në hetim janë pyetur prindërit/te afermit e të miturit D të cilët kanë shpjeguar se ky i fundit kishte gjetur në pyll një pushkë të cilën e kishte fshehur, ndërsa familjarëve iu kishte thënë se e kishte hedhur në lumë. Sipas deklarimeve të prindërve dhe dokumentacionit mjekësor të depozituar prej tyre, i mituri D vuan nga sëmundje të shëndetit mendor dhe ishte shtruar disa here në Spitalin Nr.5 në Tirane.

Sipas Aktit të ekspertimit teknik-balistik të armës ka rezultuar se Arma e zjarrit paraqet parregullsi teknike, por ajo realizon qitje normalisht.

Sipas Aktit të ekspertimit mjeko-ligjor të viktimës F ka rezultuar se ai ka marrë një plagë në kofshën e majtë, pasojë e qitjes një herë ndaj tij me armë zjarri.

Sipas Aktit të ekspertimit psikiatriko-ligjor të I.M.L Tirane për të miturin D, ka rezultuar se: “*Shtetasi i mitur D vuan nga çrregullimi i personalitetit kufitar. Sipas eksperteve, sëmundja është e tillë që nuk pengon gjykimin e veprave dhe pasojat që rrjedhin prej saj. Trajtimi me barna nuk kërkon institucion psikiatri, mund të merret në çdo institucion tjetër.*”

U regjistrua dhe vijoi një procedim penal për këtë ngjarje.

Çështje për trajtim/zgjidhje

- 1) A ka përgjegjësi penale për veprimin e kryer shtetasi i mitur D?
- 2) Sëmundja nga e cila vuan mund të konsiderohet/barazohet me një turbullim psikik ose neuropsikik dhe si ndikon në aftësinë/paafësinë mendore të tij? Argumento.
- 3) Si do vijojë procedimi penal ndaj tij?
- 4) Cili do jetë kërkimi i Prokurorisë? Po disponimi i Gjykatës?

- 5) Cili është legjislacioni penal e procedural penal i zbatueshëm dhe si duhet interpretuar në këtë rast për të arritur në një vendim në përputhje me parimet e drejtësisë penale miqësore për të miturit?

Kazusi 2

E.D i mitur i moshës 17 vjeç, i padënuar më parë, jeton në një familje që përbëhet nga pesë persona, dy prindërit, ku vetëm babai është i punësuar, nëna e papunë dhe dy fëmijët e tjerë janë në shkollë. Familja e tyre është në gjendje shumë të vështirë ekonomike, banesa ku jetojnë është në proces legalizimi, bashkë me ta jetojnë edhe gjyshërit (nga ana e të atit). E.D nuk e frekuenton shkollën e mesme dhe prindërit e tij nuk kanë autoritet mbi të.

Në datën 16.2.2018, rreth orës 12:00 shërbimet e policisë kanë konstatuar një grup personash në vendin e quajtur “Pallatet Almak”, rruga: “Muzakë”, Tiranë dhe kanë dyshuar se po kryenin veprimtari të paligjshme. Kur janë afruar, E.D. ka hedhur në tokë një dorezë metalike, përforcuese grushti ngjyrë blu. Sipas Aktit të ekspertimit Teknik: “Doreza metalike objekt ekspertimi i plotëson kushtet teknike të armëve të ftohta pa teh, të tipit dërrmuese-goditëse.” E.D. ka pranuar akuzën dhe ka shpjeguar se këtë dorezë metalike e kishte gjetur në rrugë para dy-tre ditësh dhe e mbante për qejf pa ndonjë motiv të caktuar.

Për të miturin E.D. nuk është kryer në hetim vlerësim individual dhe as është administruar Raporti i Vlerësimit Individual (RVI). Çështja u hetua dhe kaloi në seancë paraprake me kërkesë për gjykim. Me vendimin përkatës, gjyqtari i seancës paraprake ka vendosur kalimin e çështjes në gjykim.

Çështje për trajtim/zgjidhje

1. A kemi elemente të ndonjë vepre penale? Nëse po, cila është vepra penale e konsumuar?
2. Cilat janë të drejtat/garancitë e të miturit E.D në këtë procedim?
3. Cilat janë veprimet procedurale/hetimore që duhet të kryejë organi i hetimit e ndjekjes penale në funksion të këtij procedimi?
4. Cilat janë subjektet që duhet të jone detyrimisht pjesë e këtij procesi penal dhe cila është veprimtaria ligjore e secilit?
5. Si duhet të veprojë gjyqtari kompetent lidhur me mungesën e RVI? Raporti i vlerësimit individual për të miturin në procesin penal është një akt procedural i mundshëm apo i detyrueshëm për t’u administruar? Cila është rëndësia e tij, argumento. Në cilën fazë të procedimit administrohet ai dhe a kushtëzohet administrimi i tij me pozitën procedurale të të miturit si i mitur në konflikt me ligjin apo viktimë?
6. Cili është emërtimi i duhur i të miturit E.D në gjykim?

Kazusi 3

Personi nën hetim D.T, 34 vjeç, i dënuar më parë, (i cili nuk vuan nga ndonjë turbullim psikik apo neuropsikik) dhe i mituri A.M i moshës 7 vjeç, i cili vuan prej sëmundjes së epilepsisë dhe vjen nga një familje me prindër të divorcuar dhe probleme familjare-ekonomike, janë banorë të të njëjtit fshat. Në datën 28.4.2018, rreth mesdrekës në intervalin kohor 12:30 – 13:00, i mituri A.M pasi ka luajtur tek banesa e xhaxhait të tij (vetëm 100 metra larg banesës së tij), duke u kthyer për në shtëpi është

përballur me D.T, i cili i ka shkuar nga pas duke e ndaluar dhe duke vijuar më pas me veprime të turpshme në drejtim të tij. D.T e ka marrë të miturin A.M, ka shkuar në afërsi të një tuneli, i ka hequr pantallonat dhe aty ka kryer marrëdhënie homoseksuale me dhunë me të. Më pas e ka lënë në rrugë dhe është larguar. A.M është gjetur në rrugë nga fqinja, me pantallonat zhveshur, gjakosur, ku kjo e fundit e ka marrë dhe e ka çuar menjëherë tek e ëma. Nëna është tronditur shumë, ka insistuar duke e pyetur A.M çfarë i kishte ndodhur, por për shkak të gjendjes së rënduar psikologjike dhe fizike A.M nuk ka folur më. Pasi e ëma e ka çuar në spital, ku është konfirmuar me Akt ekspertimi mjeko-ligjor kryerja e marrëdhënieve homoseksuale me të miturin, si dhe pasi i mituri ka identifikuar autorin të cilin e njohte, ajo është paraqitur në Komisariatin e Policisë dhe ka kallëzuar D.T.

Shërbimet e Policisë nga hetimi i kryer kanë arritur të identifikojnë dhe arrestojnë në flagrancë autorin e dyshuar të këtij krimi, personin nën hetim D.T, i cili në fazën e hetimit ka pohuar pjesërisht faktin, por ka mohuar akuzën, duke deklaruar se kishte qenë i shtrirë në oborr kur aty kishte shkuar A.N, i cili i ka kthyer të pasmet duke e ngacmuar dhe më pas ai kishte kryer marrëdhënie seksuale në afërsi të një bunkerit me të.

Çështje për trajtim/zgjidhje

1. Cila është vepra penale e konsumuar? Përcakto dispozitën konkrete të Kodit Penal të cenuar. Analizo.
2. Cilat janë veprimet hetimore/procedurale që duhet të kryhen nga ana e prokurorit?
3. Cilat janë subjektet që duhet të jenë detyrimisht pjesë e këtij procesi penal dhe cila është veprimtaria ligjore e secilit?
4. Cilat janë aktet procedurale të detyrueshme për të qenë pjesë e fashikullit të prokurorit në këtë procedim penal me të mitur viktime?
5. Si do realizohet intervistimi i viktimës së mitur?
6. Cilat janë llojet e ekspertimeve të nevojshme për hetimin e krimeve seksuale, si në rastin konkret?
7. A mund të ketë marrëdhënie seksuale/homoseksuale me të mitur me pëlqimin e këtij të fundit?
8. Cilat janë rrethanat lehtësuese/rënduese/cilësuese sipas Kodit Penal?
9. Cilat janë garancitë që duhen zbatuar për viktimën e mitur të shfrytëzimit seksual ose abuzimit/dhunës seksuale, referuar kuadrin ligjor të zbatueshëm?
10. Cili do të ishte kerkimi perfundimtar i Prokurorisë, po denimi perfundimtar i dhënë nga Gjykata?

Praktikë gjyqësore për diskutim

- ✓ Vendimi Unifikues i Gjykatës së Lartë nr. 4/2011.
- ✓ Vendimi nr. 2, datë 18.1.2017 i Gjykatës Kushtetuese të Republikës së Shqipërisë.

- ✓ Blokhin kundër Rusisë, kërkesa nr. [47152/06](#), vendimi i datës 23.3.2016.
- ✓ D.L kundër Bullgarisë, kërkesa nr. 7472/14, vendimi datë 19.5.2016.
- ✓ Ali kundër Mbretërisë së Bashkuar, vendim i GJEDNJ-së datë 11.1.2011, kërkesa nr. 40385/06.
- ✓ T kundër Mbretërisë së Bashkuar, vendim i GJEDNJ-së (Dhoma e Madhe), datë 16.12.1999, kërkesa nr. 24724/94 dhe V kundër Mbretërisë së Bashkuar, kërkesa nr. 24888/94.
- ✓ Vendimi nr.16, datë 11.11.2004 i Gjykatës Kushtetuese .
- ✓ V dhe T kundër Mbretërisë së Bashkuar.
- ✓ S dhe Marper kundër Mbretërisë së Bashkuar, kërkesë nr. 30562/04 dhe 30566/04, vendim i datës 4.12.2008.
- ✓ Güveç kundër Turqisë .
- ✓ Quaranta kundër Zvicrës; Pakelli kundër Gjermanisë; Tsonyo Tsonev kundër Bullgarisë; Caresana kundër Mbretërisë së Bashkuar; Benham kundër Mbretërisë së Bashkuar; Zdravko Stanev kundër Bullgarisë; Pham Hoang kundër Francës; Tëalib kundër Greqisë; Alimena kundër Italisë.
- ✓ Artico kundër Italisë; Vamvakas kundër Greqisë; Lagerblom kundër Suedisë; Kamasinski kundër Austrisë; Imbrioscia kundër Zvicrës; Daud kundër Portugalisë.

Nëncështja 2: Instituti i shmangies nga ndjekja penale e të miturit në konflikt me ligjin (4 orë)

Përshkrim

Sistemi i ri i drejtësisë penale për të mitur synon të garantojë mundësi për trajtimin e të miturve në konflikt me ligjin me masa sociale/riedukuese të cilat konsistojnë në shmangien e një procesi hetimor/gjyqësor dhe qasjen drejt shërbimeve mbështetëse në komunitet, me qëllim eliminimin e efekteve negative të një procesi penal ndaj të miturit në administrimin e drejtësisë sic mund të jëtë dhe stigmatizimi si një person i dënuar. Ndaj dhe në përmbajtjen e paragrafit 23 të nenit 3 të K.D.P.M-së “Shmangia” është përkufizuar si masa alternative për mosfillimin, pezullimin ose pushimin e ndjekjes penale ndaj të miturit në konflikt me ligjin, sipas parashikimeve të këtij Kodi.

Ky institut risi i aplikueshëm ndaj të miturit në konflikt me ligjin, është një instrument i korigjues i të miturit i parashikuar në drejtësinë penale për të mitur që aplikohet me përmbushjen kumulativisht të disa kushteve ligjore të domosdoshme të specifikuara në nenin 55 të K.D.P.M-së. Parashikimi i këtij Instituti të ri në legjislacionin tonë procedural penal për të miturit buron nga rregulli 11 i Rregullave të Pekinit dhe neni 40/3(b)/4 i K.D.F-së. Duke qenë një institut risi, në këtë temë, do të trajtohen gjerësisht koncepti, qëllimet që ndjek shmangia, cili është organi që e aplikon, dallimet

mesa këtij instituti dhe dënimit penal, do prezantohen raste të zbatimit të shmangies në praktikën e Prokurorisë dhe të Gjykatës si dhe do të trajtohen problemet që janë hasur në praktikë në zbatimin apo monitorimin e saj.

Çështje vetëstudimore:

1. Çfarë kuptojmë me “Shmangien” dhe çfarë qëllimi ndjek “Shmangia”? A është “Shmangia” rregull apo përjashtim në zbatim për të miturin në konflikt me ligjin?
2. Në cilën fazë të procedimit penal mund të zbatohet “Shmangia”? Cili organ procedues duhet të zbatojë “Shmangien” dhe cilat janë kushtet dhe kriteret ligjore për zbatimin e “Shmangies”?
3. Po në seancë paraprake a është e zbatueshme? Argumento.
4. Çfarë procedure ndjek zbatimi i “Shmangies”? A mund të caktohet më shumë se një masë shmangieje ndaj të miturit në konflikt me ligjin? Si monitorohet?
5. Po në rast se i mituri nuk përmbush detyrimet që rrjedhin nga masa e shmangies, cilat janë pasojat ligjore?
6. Ku qëndron dallimi midis “Shmangies” dhe “Dënimit Penal”? Cili prej këtyre dy instrumenteve prevalon në efektivitet dhe dobishmëri ndaj të miturit në konflikt me ligjin në procesin penal dhe pse?
7. Cilat janë qëllimet që ndjekin këto dy institute, të së drejtës penale “Shmangia” (neni 55 i KDPM-së) dhe “Përjashtimi i të miturit nga dënimi” (neni 52 i KP-së)? Cila janë kriteret e aplikimi të secilës, dobishmëria dhe efektiviteti në zbatim ndaj të miturit?

Temat kryesore:

- 1) Informimi & Pëlqimi për masën e shmangies.
- 2) Garancitë e të miturit për zbatimin e masës së shmangies.
- 3) Kriteret dhe kushtet ligjore për zbatimin e masës së shmangies nga ndjekja penale.
- 4) Procedura për zbatimin e masës së shmangies.
- 5) Pasojat e zbatimit të masës së shmangies.
- 6) Masat alternative të mundshme për shmangien nga ndjekja penale. Llojet e masave të shmangies të parashikuara në KDPM. Trajtimi me raste praktike të secilës.
- 7) Mbikëqyrja dhe monitorimi i masave të shmangies.
- 8) Mospërmbushja e masave alternative për shmangien nga ndjekja penale dhe pasojat ligjore.
- 9) Roli i Nj.M.F-se dhe Sh.P-se në aplikimin dhe mbikëqyrjen e shmangies.

Metodologjia:

Metodologjia e ndjekur në zhvillimin e kësaj teme do të jetë diskutimi interaktiv i bazuar në kazuse të dhëna paraprakisht dhe të prezantuara në këtë program. Gjithashtu, diskutimi mund të pasurohet me kazuse të tjera të cilat do të diskutohen në varësi të temave që shfaqin interes gjatë zhvillimit të temës. Një vend të veçantë do të zërë dhe diskutimi i praktikës gjyqësore vendase dhe të huaj.

Kazuse për diskutim

Kazusi 1

Të miturit E.F dhe A.D 16 vjeç dhe R.N e K.D 15 vjeç, të katërt të padënuar më parë kanë marrë pjesë në një sërë veprimesh të kundërligjshme si më poshtë:

Në datën 16.12.2016, rreth orës 19.00', E.F dhe R.N, kanë shkuar për të vjedhur tek dyqani i firmës "Ab", i ndodhur në Rrugën "Bardhyl". R.N ka qëndruar jashtë si roje, ndërsa E.F është afruar tek shitësi E.R, që ndodhej i vetëm në dyqan, duke i drejtuar këtij të fundit një lodër imitim i arme zjarri tip pistoletë dhe me ton kërcënues i ka thënë "lekët, çelësat, telefonin, shpejt". Shitësi, i frikësuar, i ka dhënë një shumë prej 85 mijë lekësh. Shtetasi E.F ka marrë nga tavolina edhe aparatën telefonik të E.R dhe është larguar me shpejtësi bashkë me R.N.

Në datën 10.2.2017, rreth orës 19:00, E.F dhe A.D të maskuar me bluza me kapuç dhe shall, me ngjyrë të zezë dhe blu të errët, të hipur në biçikleta kanë shkuar tek dyqani "BM", i ndodhur në rrugën "5 Maj". Ata kanë pasur secili një pistoletë lodër respektivisht me ngjyrë të zezë e gri, ja kanë drejtuar atë kasieres J.ZH, duke i marrë një shumë prej rreth 100.000 lekësh. Më tej, kanë dalë dhe me biçikletë kanë shkuar në Babrru, ku kanë takuar R.N dhe K.D.

Në datën 18.2.2017, rreth orës 19:30 E.F, A.D dhe K.D, janë afruar me automjetet tek dyqani "BM", i ndodhur në lagjen "Allias", duke u parkuar aty afër. A.D., i maskuar, ka zbritur nga mjeti dhe është drejtuar për nga marketi, ku ka kërcënuar me pistoletë lodër kasieren të cilës i ka marrë shumën prej 100.000 lekë të xhiros ditore dhe ka dalë jashtë dyqanit, por duke mos identifikuar dot ku ndodhej makina, është futur në lagje. Më vonë është takuar me E.F dhe K.D.

Në datën 24.2.2017, pasdite, E.F dhe A.D janë takuar me njëri tjetrin, me qëllim vjedhjen e dyqanit të firmës "Abissnet", i ndodhur në rrugën "Bardhyl". Ata kanë shkuar aty me biçikleta. Në dyqan ka hyrë i maskuar A.D, ndërsa E.F bënte roje. Sapo ka hyrë në dyqan, A.D i ka drejtuar pistoletën lodër shitëses M.K dhe me ton kërcënues, i ka thënë "Lekët të gjitha". Kjo e fundit, e frikësuar, i ka dhënë atij shumën prej rreth 25 mijë lekësh. A.D i është drejtuar përsëri me ton kërcënues, duke i thënë "edhe telefonin". Në vijim, shtetasi A.D ka dalë jashtë dyqanit dhe bashkë me shtetasin E.F kanë hipur në biçikleta dhe janë në nisur në drejtim të Babrrusë.

Çështje për trajtim/zgjidhje

1. A kemi konsumim të ndonjë vepre penale? Nëse po, cila është vepra penale e konsumuar?
2. Cilat janë veprimet procedurale/hetimore që duhet të kryejë organi i hetimit e ndjekjes penale me qëllim zbulimin e së vërtetës?
3. Cilat janë subjektet që duhet të jone detyrimisht pjesë e këtij procesi penal dhe cila është veprimtaria ligjore e secilit?
4. Përcakto veprën penale të konsumuar nga secili i pandehur, duke marrë në konsideratë rrethanat cilësuese për secilin.

5. A mund të zbatohet instituti i shmangies për të miturit në konflikt me ligjin? Analizo përgjigjen.
6. A mund të jepet dënim me burgim për të miturin në konflikt me ligjin E.F? Cili lloj dënimi penal duhet të caktohet ndaj të miturit në konflikt me ligjin dhe pse?
7. Cilat janë rrethanat që duhet të marrë në konsideratë gjykata në dhënien e vendimit për secilin të mitur në konflikt me ligjin?

Kazusi 2

Më datë 14.12.2020, në Drejtorinë Vendore të Policisë Tiranë është paraqitur kallzim penal nga shtetasi A.P i cili ka deponuar se persona të paautorizuar kanë ndërhyrë dhe marrë një faqe argëtuese të hapur prej tij të titulluar “Ftesa.al”, me linkun përkatës në rrjetin social në facebook. Sipas kallëzimit të paraqitur nga viktimja e veprës penale, gjatë muajit dhjetor të vitit 2020, pas marrjes në mënyrë të paautorizuar të kësaj faqeje, autori i paidentifikuar i veprës penale ka komunikuar me viktimën nga llogaria me emrin B.N me linkun përkatës në rrjetin social facebook. Viktimja, për të zhvilluar këtë komunikim, ka përdorur llogarinë e tij me emrin “Amir Prendi”. Kjo llogari, nga ku rezultojnë komunikimet që viktimja ka zhvilluar me autorin e veprës penale, është kqyrur nga ekspertë të teknologjisë dhe informacionit të caktuar nga organi procedues dhe është arritur të identifikohet autori i veprës penale me gjeneralitetet e sakta D.K. i pyetur në lidhje me faktin, i mituri në konflikt me ligjin në kohën e kryerjes së veprës penale, pranon faktin që i atribuohet duke treguar idiferencë për veprimin e kryer dhe duke deklaruar se nuk i ka menduar aspak pasojat që do të vinin, por nuk do ta përsëriste më këtë veprim. Nga aktet e administruara ka rezultuar se i mituri në konflikt me ligjin në kohën e kryerjes së veprës penale ka loguar nga qyteti ku jeton, në Lushnjë, nga kompjuteri i tij personal. Nga hetimi ka rezultuar se i mituri në konflikt me ligjin vijon arsimin e mesëm në shkollën e mesme profesionale “Mekanika Bujqësore”, në klasën e njëmbëdhjetë. Ai është i shqetësuar për stresin që ngjarja në fjalë i ka shkaktuar nënës së tij. Prindrit e tij janë divorcuar në vitin 2010 dhe ai jeton vetëm me të ëmën në një banesë të marrë me qera. E ëma vuan nga artriti, sëmundje nga e cila është diagnostifikuar 9 vite më parë dhe merr ndihmë mujore sociale nga Bashkia Lushnjë. U regjistrua dhe vijoi një procedim penal për këtë ngjarje.

Çështje për trajtim/zgjidhje

- 1) A kemi konsumim të ndonjë veprë penale? Nëse po, cila është vepra penale e konsumuar?
- 2) Cilat janë veprimet procedurale/hetimore që duhet të kryejë organi procedues lidhur me këtë procedim?
- 3) Cilat janë subjektet që duhet të jenë detyrimisht pjesë e këtij procesi penal dhe cila është veprimtaria ligjore e secilit?
- 4) Cili do jetë instrumenti i përshtatshëm i përzgjedhur nga prokurori/gjykata për t’u kërkuar/aplikuar ndaj të miturit në konflikt me ligjin? Analizo përgjigjen.

Nëncështja 3: Veçoritë e procesit të hetimit dhe të gjykimit me të mitur në konflikt me ligjin (4 orë)

Përshkrim

Hetimi i plotë, i shpejtë dhe efektiv i të miturit në konflikt me ligjin është një detyrim ligjor i organit procedues dhe njëherazi një kontribut i pritshëm në drejtësinë penale miqësore për të miturit. Çështjet penale në të cilat janë të përfshira fëmijët duhet të trajtohen me përparësi, duke pasur në konsideratë konceptimin/funksionimin e një sistemi drejtësie që i jep prioritet zgjidhjes së shpejtë të mosmarrëveshjeve ku përfshihen të miturit³. Duhet të mbahet në konsideratë që të miturit për shkak të moshës dhe nivelit të zhvillimit kanë një perceptim të ndryshëm të kohës në raport me të rriturit dhe elementi kohë për ta është mjaft i rëndësishëm. Rregullat procedurale të parashikuara në K.D.P.M i japin përparësi hetimit/gjykitimit të çështjeve me të mitur. Shembuj të tjerë të parimit të shpejtësisë së hetimit/gjykitimit mund të gjenden në instrumentet e ndryshme të Këshillit të Europës. Një nga këto instrumente i kërkon shteteve që të garantojnë se hetimet dhe gjykimet penale me subjekte të mitur të trajtohen me prioritet dhe të mbahen pas asnjë vonesë të pajustificuar⁴. Kjo në fakt është edhe në interes të viktimës, të cilës i mundësohet nisja e procedurave për të kërkuar shpërblimin e dëmit. Një instrument tjetër specifik rekomandon që *“të garantohet që të miturit të trajtohen shpejtë, duke shmangur vonesat e pajustificuara, me qëllim realizimin e efektit edukues të të miturit.”*⁵. Garantimi efektiv i respektimit të interesit më të lartë të të miturit imponon fleksibilitet nga ana e autoriteteve proceduese/gjyqësore në trajtimin e çështjeve penale me subjekte të mitur.

Një fokus të veçantë në këtë temë do ketë trajtimi i kushteve ligjore, mënyrës dhe llojeve të masave të sigurimit të aplikueshme ndaj të miturit në konflikt me ligjin. Duhet theksuar se në fazën e hetimit kufizimi ose heqja e lirisë vlerësohet si *“masë e fundit”* që mund të ndërmerret ndaj të miturit, vetëm pasi janë shteruar të gjitha mundësitë për zbatimin e masave të tjera, që nuk privojnë lirinë e të miturit dhe nëse qëllimi i synuar nuk mund të realizohet përmes një mase më të butë. Parimisht, jo në çdo proces hetimor lind nevoja e caktimit të masave të sigurimit personal ndaj subjektit shkelës, qoftë i mitur apo i rritur, pasi janë një tërësi elementesh siç është rëndësia e faktit penal, shkeljes së ndodhur e reflektuar edhe në sanksionin penalizues/ndëshkues të saj, si dhe shkalla e interesit publik që duhet mbrojtur, të cilat konsiderohen bashkë me rrethanat të tjera lehtësuese e rënduese të faktit dhe subjekti, përcaktojnë nivelin e nevojave të sigurimit e rrjedhimisht imponojnë caktimin e një mase sigurimi personal ndaj subjektit shkelës.

Komponentët themelorë të fazës së gjykitimit të një të mituri në konflikt me ligjin/viktimë janë: 1. E drejta e pjesëmarrjes së të miturit në procesin gjyqësor, 2. mbrojtja e jetës private të tij duke siguruar gjykim me dyer të mbyllura, 3. Akses dhe sigurim i shërbimeve psikologjike, juridike, sociale, mjekësore etj, sipas nevojës, 4. shpejtësi gjykimi brenda afateve ligjore, 5.shmangie e riviktimizimit për viktimën e mitur dhe 6. garantimi i të drejtës për të heshtur.

Neni 6 i Konventës, ndër të tjera parashikon se: *“1. Çdo person ka të drejtë që çështja e tij të dëgjohet drejtësisht, publikisht dhe brenda një afati të arsyeshëm nga një gjykatë e pavarur dhe e paanshme, e krijuar me ligj, e cila do të vendosë si për mosmarrëveshjet në lidhje me të drejtat dhe detyrimet e tij të natyrës civile, ashtu edhe për bazueshmërinë e çdo akuze penale në ngarkim të tij.”*. Ky parashikim i referohet çdo procesi gjyqësor, por kur bëhet fjalë për çështje me të mitur afati i arsyeshëm duhet të marrë në konsideratë edhe interesin e të miturit që gjykata të dalë me një vendim gjyqësor në një kohë sa më të shpejtë.

³ Shih nenin 41 të Rregullave të Gjykatës Europiane të të Drejtave të Njeriut, ku parashikohet se: *“Në përcaktimin e rendit në të cilin do të trajtohen çështjet, gjykata do të ketë parasysh rëndësinë dhe urgjencën e çështjeve të ngritura në bazë të kriterëve të përcaktuara prej tij. Dhoma, ose Presidenti i saj, megjithatë mund të devijojnë nga këto kriterë në mënyrë që t'i japin përparësi një aplikimi të veçantë.”*

⁴ Shih nenin 30 të Konventës së Këshillit të Europës mbi Mbrojtjen e Fëmijëve kundër Shfrytëzimit dhe Abuzimit Seksual, Lanzarote 25.10.2007.

⁵ Rekomandimi i Komitetit të Ministrave nr. (87) 20 mbi reagimin social ndaj kriminalitetit të të miturve, instrument i Këshillit të Ministrave.

Për këtë arsye KDPM-ja parashikon afate të shkurtra për trajtimin e një çështje penale me të mitur. Kështu pra, çështja e një të mituri në konflikt me ligjin dërgohet në gjykatë jo më vonë se 3 muaj nga dita e regjistrimit të emrit në regjistër. Nga depozitimi i çështjes në afat, gjykata e shkallës së parë duhet të përfundojë gjykimin brenda 6 muajsh; ndërsa shqyrtimi i apelit në gjykatën e apelit nuk mund të zgjasë më tepër sesa 2 muaj. Lidhur me Gjykatën e Lartë, ligji nuk ka vendosur afat, megjithatë duhet mbajtur në konsideratë që ky afat nuk mund të jetë më i gjatë sesa ai i vendosur nga ligji për gjykimin në Gjykatën e Apelit, pra dy muaj, pasi Gjykata e Lartë trajton vetëm aspekte të ligjit dhe nuk është gjykatë fakti, që t'i nevojitet marrja e provave apo administrimi i tyre. Për këtë arsye, duhet t'i jepet prioritet si çështje të ngutshme çështjeve penale me të mitur.

E drejta e pjesëmarrjes së të miturit në procesin penal hetimor/gjyqësor është trajtuar gjerësisht në interpretimin e neneve 12 dhe 16 të KDPM-së. Kjo dispozitë në harmoni të plotë me nenet 12⁶ e 13⁷ të Konventës mbi të Drejtat e Fëmijës garanton për çdo fëmijë të aftë të drejtën themelore të dëgjohet, të shprehë mendimin e tij, për çdo çështje që ka të bëjë me të, qoftë drejtpërdrejtë, qoftë nëpërmjet një përfaqësuesi. Mendimeve, deklarimeve, vlerësimeve, thënieve të fëmijës duhet t'i jepet rëndësia e duhur dhe duhet të vlerësohen në raport me moshën dhe shkallën e pjekurisë së tij.

E drejta për t'u dëgjuar lidhet drejtpërdrejtë me të drejtën e aksesit të të miturit në procesin gjyqësor, është tregues i përfshirjes efektive të tij në këtë proces, të pjesëmarrjes së tij, dhe është një e drejtë thelbësore që ka ndikim të padiskutueshëm edhe në cilësinë dhe produktin e vetë procesit penal⁸.

Në trajtimin e kësaj teme, do t'i kushtohet vëmendje e veçantë etapave thelbësore të fazës së gjykimit duke analizuar ecurinë dhe specifikat e një procedimi penal ndaj një të mituri në konflikt me ligjin si në fazën e seancës paraprake ashtu edhe në fazën e gjykimit të themelit, duke trajtuar njëherazi dhe gjykimet e posaçme.

Çështje vetëstudimore

1. Cilat janë kriteret ligjore për caktimin e një mase sigurimi personal ndaj një të mituri në konflikt me ligjin dhe a janë alternative apo kumulative?
2. Masat e sigurimit të veçanta për të miturit në konflikt me ligjin janë masa sigurimi alternative referuar masave të sigurimit të parashikuara nga neni 232 i K.Pr.P, apo janë bashkëshoqëruese të tyre sipas rastit që prezantohet?

⁶ Neni 12 i Konventës mbi të Drejtat e Fëmijëve parashikon se: "1. Shtetet Palë i garantojnë fëmijës, i cili është i aftë të ketë pikëpamjet e tij, të drejtën për t'i shprehur lirisht këto pikëpamje, për çdo çështje që ka të bëjë me të, duke i vlerësuar ato në përputhje me moshën dhe shkallën e pjekurisë së tij. 2. Për këtë qëllim, fëmijës i jepet mundësia që të dëgjohet në çdo procedurë gjyqësore ose administrative, që ka të bëjë me të, qoftë drejtpërdrejtë, qoftë nëpërmjet një përfaqësuesi ose të një organi të përshtatshëm, në përputhje me rregullat e procedurës së legjislacionit kombëtar."

⁷ Neni 13 i Konventës mbi të Drejtat e Fëmijëve parashikon se: "1. Fëmija ka të drejtën e lirisë së shprehjes; kjo e drejtë përfshin lirinë për të kërkuar, për të marrë dhe për të përcjellë informacione dhe ide të çdo lloji, pa marrë parasysh kufijtë, në formë gojore, të shkruar, të shtypur ose artistike, ose me çdo mjet tjetër të zgjedhur nga fëmija. 2. Ushtrimi i kësaj të drejte mund t'i nënshtrohet disa kufizimeve, por vetëm kur përcaktohen me ligj dhe janë të domosdoshme për: (a) Respektimin e të drejtave ose reputacionit të të tjerëve; ose (b) Mbrojtjen e sigurimit kombëtar, të rendit publik, të shëndetit ose të moralit publik."

⁸ Standardet Ndërkombëtare dhe Europiane në Drejtësinë për të Mitur.

Shih për më tepër: http://ëëë.oijj.org/sites/default/files/manual_participation_of_children_in_juvenile_justice_improving_project.pdf

3. Cilat janë kushtet ligjore për caktimin e masës së sigurimit personal “Arrest në burg”, ndaj të miturit në konflikt me ligjin dhe a janë alternative apo kumulative?
4. Kur prokurori për nevoja të sigurimit për një vepër penale të rëndë, p.sh.vrasje e dyshuar se është kryer nga një autor i mitur, i drejtohet Gjykatës bazuar në nenet 244/1 të K.Pr.Penale me kërkesë dhe aktet provuese të administruara në këtë fazë fillestare të hetimit duke kërkuar “caktim të masës së sigurimit arrest në burg ndaj të miturit” (i cili nuk gjendet, i larguar) a duhet ta njoftojë Gjykata të miturin?
5. A duhet detyrimisht të jetë i pranishëm në seancën e caktimit të masës së sigurimit i mituri, po të kemi parasysh nenin 81/3, 90,91 të KDPM që sanksionojnë parimin e gjykimit vetëm në prani të të miturit?
6. Këtë seancë Gjykata duhet ta zhvillojë në dhomë këshillimi apo në seancë gjyqësore me prani të palëve?
7. A mund të realizohet gjykimi në mungesë për të miturin në konflikt me ligjin?
8. A mund të bëhen njoftimet e të miturit me shpallje publike?
9. A mund të vendoset përgatitja e një RVI-je për të miturin në konflikt me ligjin që është në mungesë?
10. A ka ndonjë efektivitet përjashtimi i të miturit në konflikt me ligjin i cili është në mungesë?
11. A mund të shmanget nga ndjekja penale apo dënimi i mituri që është në mungesë?
12. Referuar parashikimit të nenit 91/1 të këtij Kodi shtrohet pyetja deri për sa kohë do vijojë pezullimi i gjykimit sipas nenit 352 të Kodit të Procedurës Penale, nëse i mituri nuk gjendet dhe rrjedhimisht nuk mund të njoftohet për zhvillimin e një gjykimi penal në ngarkim të tij për një periudhë të konsiderueshme disa vjeçare e më tej?
13. A janë të aplikueshme gjykimet e posaçme për të miturin në konflikt me ligjin? Analizo secilin prej tyre.
14. Ne nenet 90 dhe 91 të K.D.P.M parashikohet se “gjykimi zhvillohet vetëm në prani të të miturit”. A vlen ky parashikim edhe për viktimën e mitur? Si procedon Gjykata në rast të mungesës së viktimës së mitur?
15. Sipas nenit 22 të K.D.P.M “vlerësimi individual i të miturit” kërket për “të miturin në konflikt me ligjin” si subjekt procedural apo edhe për “viktimën e mitur”? Si e kuptoni? A është e nevojshme apo e detyrueshme një R.V.I në këtë rast? Nëse vlerësohet po, kush e ka detyrimin ta hartojë R.V.I?
16. Nëse viktimën e veprës penale mbi moshën 14 vjeç refuzon të dëshmojë a ka detyrim dhe përgjegjësi ligjore?

17. Sipas nenit 41 të KDPM: “Përveç rregullave të parashikuara në nenin 58/b, të Kodit të Procedurës Penale, zbatohen rregullat e parashikuara në nenin 40, të këtij Kodi, në pyetjen e të miturit viktimë dhe/ose dëshmitar, të shfrytëzimit seksuale ose dhunës seksuale. Për këta të mitur, regjistrimi audio dhe video gjatë pyetjes është i detyrueshëm.” Mungesa e regjistrimit audio dhe video të procesit të intervistimit të të miturit a e afekton vlerën provuese të deklarimeve?

Temat kryesore:

1. Garancitë e të miturit në konflikt me ligjin në rastin e arrestimit/ndalimit të tij si i dyshuar për kryerjen e një krimi.
2. Garancitë proceduriale të të miturit në konflikt me ligjin në pyetjen e tij si i dyshuar për kryerjen e një krimi.
3. Kushtet dhe kriteret ligjore të zbatueshme për caktimin e masës së sigurimit personal ndaj të miturit në konflikt me ligjin. Masat e sigurimit të veçanta për të miturit.
4. Kushtet ligjore dhe procedura e caktimit të masës së sigurimit personal “arrest në burg” ndaj të miturit në konflikt me ligjin.
5. Parimet e interesit më të lartë të të miturit, i proporcionalitetit dhe i sigurimit të interesit publik/nevojave të sigurimit në caktimin e masës së sigurimit personal ndaj të miturit.
6. Njoftimi dhe pjesëmarrja në gjykim e të miturit.
7. Mbrotjtja e jetës private të të miturit përgjatë fazës së gjyqimit.
8. Gjykimet e posaçme me subjekt të miturin.

Metodologjia:

Metodologjia e ndjekur në zhvillimin e kësaj teme do të jetë diskutimi interaktiv i bazuar në kazuse të dhëna paraprakisht dhe të prezantuara në këtë program. Gjithashtu, diskutimi mund të pasurohet me kazuse të tjera të cilat do të diskutohen në varësi të temave që shfaqin interes gjatë zhvillimit të temës. Një vend të veçantë do të zërë dhe diskutimi i praktikës gjyqësore vendase dhe të huaj.

Kazuse për diskutim

Kazusi 1

I mituri në konflikt me ligjin H.GJ, i moshës 16 vjeç është nxënës i vitit të dytë në ndjekje të arsimit të mesëm, i padënuar më parë, fëmija i dytë i një familjeje me katër anëtarë, prindërit e të cilit janë arsimtarë/mësues në një shkollë 9 vjeçare në Tiranë dhe motra më e madhe në ndjekje të arsimit të lartë.

I mituri në konflikt me ligjin H.GJ, është nxënës në shkollën “P.Nini” Tiranë. Ai ka pasur një marrëdhënie të tensionuar me nxënësin e të njëjtës moshë O.P gjatë viteve të shkollimit, por nuk kanë pasur konfrontim fizik me njëri-tjetrin. Ata përgjithësisht nuk komunikojnë me njëri-tjetrin.

Më datë 28.2.2019 ata janë konfliktuar me njëri-tjetrin fizikisht për shkak të pëlqimit që të dy kishin ndaj të njëjtës shoqe të klasës; janë shtyrë dhe kapur nga rrobat. Pasi janë ndarë dhe kanë qenë duke shkuar për në shtëpi, ata përsëri janë konfrontuar fizikisht. Sipas deklarimeve të shtetasve X etj., dy të miturit H.GJ dhe O.P janë qëlluar me duar e shkelma me njëri-tjetrin. Në vendngjarje i mituri O.P ka qenë i vetëm dhe fillimisht ka komunikuar me shtetasin X më pas ai është qëlluar nga i mituri H.GJ dhe disa shtetas të tjerë, shokë të tij. Në konflikt për t'i ndarë kanë ndërhyrë nxënësit X dhe Y. Të nesërmen, rreth orës 08:10, shtetasit K.P, vëllai i shtetasit O.P dhe shoku i tij M.Xh kanë shkuar dhe parë para shkollës të miturin në konflikt me ligjin H.GJ.

I mituri në konflikt me ligjin H.GJ dhe i mituri O.P sapo janë parë janë konfliktuar e qëlluar sërish me njëri-tjetrin, ndërkohë që në konflikt janë përfshirë dhe shtetasit M.XH dhe K.P. Po ashtu persona të tjerë që ndodheshin aty për të qetësuar situatën, janë përfshirë në konflikt....

Gjatë përleshjes, i mituri në konflikt me ligjin ka nxjerrë nga xhepi i bluzës sportive një thikë që kishte me vete të cilën e ka përdorur dhe si pasojë ë këtij konflikti të dhunshëm, shtetasi M.XH ka marrë një plagë thike në pjesën e krahavorit, në pjesën e majtë poshtë brinjës. Ndërsa shtetasi K.P ka marrë dëmtim në pjesën e krahavorit poshtë sqetullës.

Më pas, është ndërhyrë nga roja i shkollës dhe nëndrejtoresha për t'i futur brenda nxënësit dhe në këtë kohë i mituri H.GJ ka ikur me vrap duke hedhur thikën në një pusëtë. Pasi janë njoftuar dhe kanë mbërritur shërbimet e Policisë, i mituri H.GJ është shoqëruar në Polici, ka treguar vendin ku ka hedhur thikën, e cila i është nënshtruar sekuestrimit dhe përshkrimit të saj si dhe është dërguar për ekzaminim teknik. Në të janë gjetur gjurmë të gjakut, për të cilat është marrë vendim për kryerje të ekspertimit biologjik. Në lidhje me dëmtimet e shkaktuara viktimave janë marrë vendime për kryerje të ekspertimeve mjekoligjore të cilat nuk janë administruar ende në fashikull.

Viktimat M.XH dhe K.P kanë deklaruar se janë goditur me thikë nga ana e të miturit H.GJ dhe janë nisur menjëherë pas ngjarjes për në spitalin e Traumës për mjekim të specializuar. Të dy kanë qenë në gjendje të rrëndë për jetën si rezultat i hemoragjisë dhe plagëve të marra.

Çështje për trajtim/zgjidhje

1. A janë kushtet ligjore për arrestimin në flagrancë të të miturit në konflikt me ligjin H.GJ? Po në rast se i mituri nuk do të gjendej si do të veprojë prokurori i kësaj çështjeje penale?
2. A përmbushen kriteret ligjore për caktimin e një mase sigurimi personal ndaj të miturit në konflikt me ligjin H.GJ? Nëse jo, argumento. Nëse po argumento dhe përcakto masën e duhur/nevojshme të sigurimit personal të zbatueshme.
3. Në caktimin e një mase sigurimi personal ndaj një të mituri në konflikt me ligjin cila është referenca juaj e pare ligjore?
4. Si e vlerësoni rastin në pozitën e prokurorit dhe të gjykatës? Argumentoni kërkimin/vendimin sipas pozitës respektive.

Kazusi 2

Më datë 6.11.2019 rreth orës 15.10 është dhënë njoftim se në mjediset e shkollës "Q.Stafa" në Tiranë, një nxënësi të moshës 15 vjeç të kësaj shkolle i ishte gjetur në çantë një armë zjarri.

Pas marrjes së njoftimit janë kryer veprimet e para hetimore nga ku ka rezultuar se shtetasi S.F, mësues i shkollës ka gjetur në korridor një çantë shkolle përballë klasave të 10-ta. Pasi e ka hapur për të parë nëse kishte ndonjë emër nxënësi, ka konstatuar brenda çantës një armë zjarri tip pistolete dhe një krehër me tre fishekë. Në këto kushte ka njoftuar drejtuesen e ciklit të mesëm dhe më pas është dhënë njoftim në polici. Çanta i përkiste të miturit G.C, nxënës në klasën e dhjetë të kësaj shkolle.

I pyetur lidhur me faktin i mituri ka deklaruar se pistoletën dhe fishekët i kishte gjetur një ditë më parë në rrugë dhe i kishte marrë me vete. Gjithashtu, është kryer kontrolli i banesës së të miturit, por nuk janë gjetur sende të kundërligjshme. Nga ana e organit të prokurorisë është vendosur kryerja e ekspertimit balistik, akt i cili ende nuk është kryer nga ekspertët përkatës.

Çështje për trajtim/zgjidhje

1. A janë kushtet ligjore për arrestimin në flagrancë të të miturit në konflikt me ligjin? Po në rast se i mituri nuk do të gjendej si do të veprojë prokurori i kësaj çështjeje penale?
2. A përmbushen kriteret ligjore për caktimin e një mase sigurimi personal ndaj të miturit në konflikt me ligjin? Nëse jo, argumento. Nëse po argumento dhe përcakto masën e duhur/nevojshme të sigurimit personal të zbatueshme.
3. Në caktimin e një mase sigurimi personal ndaj një të mituri në konflikt me ligjin cila është referenca juaj e pare ligjore?
4. Si e vlerësoni rastin në pozitën e prokurorit dhe të gjykatës? Argumentoni kërkimin/vendimin sipas pozitës respektive.

Kazusi 3

I mituri në konflikt me ligjin B.J i moshës 14 vjeç lindur e banues në Korçë, beqar, me arsim 9 klasë në vijim, nxënës në shkollën nëntëvjeçare publike të këtij qyteti, por me frekuentim jo të rregullt, dhe i raportuar disa here për përdorim të lëndëve narkotike, me gjendje gjyqësore të padokumentuar, ka ushtruar dhunë fizike ndaj nënës së tij në ambientet e banesës së tyre.

Konkretisht në datën 24.4.2018, rreth orës 11⁰⁰, është njoftuar Komisariati i Policisë Korçë se në banesën e shtetasit I.J të ndodhur në Korçë po ushtrohej dhunë fizike brenda familjes. Pasi punonjësit e policisë kanë vajtur në vendngjarje kanë konstatuar se kishte pasur një konflikt fizik brenda familjes midis shtetasës M.J dhe djalit të saj që është shtetasi i mitur B.J, ku si pasojë ishte dëmtuar fizikisht shtetasja M.J. Në këto kushte është bërë shoqërimi i këtyre shtetasve në Komisaratin e Policisë Korçë.

Kur kanë shkuar në Komisaratin e Policisë, shtetasja M.J ka paraqitur kallëzim penal ndaj shtetasit B.J, djalit të saj. Sipas kallëzimit penal të paraqitur rezulton se ajo jeton së bashku me bashkëshortin e saj I.J si dhe fëmijët e tyre B.J dhe J.J. Në datën 24.4.2018 djali i saj i ka kërkuar lekë për të blerë rroba të reja dhe kur ajo i ka thënë se nuk kishte më lekë për t'i blerë rroba të tjera, ndaj dhe ai i revoltuar ka marrë një gur dhe ka thyer xhamin e dritares së dhomës së gjumit. Ajo i ka thënë që të mos bënte kështu se do të njoftonte policinë, po djali i saj i është afruar dhe e ka goditur me grusht

në pjesën e kokës dhe në trup. Pastaj e ka kapur nga flokët duke e tërhequr zvarrë nëpër shtëpi. Pastaj ai e ka lëshuar po ka filluar të dëmtojë pajisje të tjera shtëpiake. Në këtë kohë në banesë ka ardhur vajza e tyre J.J, e cila ka njoftuar policinë, shërbimet e së cilës kanë shkuar menjëherë në vendngjarje dhe kanë bërë shoqërimin e tyre në Komisaratin e Policisë . Nga veprimet hetimore të kryera rezulton se shtetasi B.J ka pasur dhe raste të tjera të dhunës në familje dhe për të cilën është deklaruar fajtor me vendim gjyqësor të Gjykatës së Rrethit Gjyqësor Korçë, por është përjashtuar nga dënimi.

Çështje për trajtim/zgjidhje

1. A janë kushtet ligjore për arrestimin në flagrancë të të miturit në konflikt me ligjin?
2. Po në rast se i mituri nuk do të gjendej si do të veprojë prokurori i kësaj çështjeje penale?
3. A përmbushen kriteret ligjore për caktimin e një mase sigurimi personal ndaj të miturit në konflikt me ligjin? Nëse jo, argumento. Nëse po argumento dhe përcakto masën e duhur/nevojshme të sigurimit personal të zbatueshme.
4. Në caktimin e një mase sigurimi personal ndaj një të mituri në konflikt me ligjin cila është referenca juaj e pare ligjore?
5. Si e vlerësoni rastin në pozitën e prokurorit dhe të gjykatës? Argumentoni kërkimin/vendimin sipas pozitës respektive.

Kazusi 4

Më datë 29.01.2019 në Komisaratin e Policisë Tiranë është paraqitur dhe ka depozituar kallëzim penal shtetësja e mitur Xh.B e datëlindjes 30.08.2005 e cila, ka kallëzuar dhe deklaruar se, nga muaji Tetor i vitit 2018 ajo nën presion për publikimin e një video intime është detyruar të kryejë marrëdhënie seksuale me të miturit e përmendur në kohë dhe vende të ndryshme, përkatësisht nga të pandehurit L. L, L.M, F.M, K.M, E.M, K.K., E.H,E.A.

Menjëherë pas administrimit të këtij kallzimi, është marrë dëshmia e detajuar e saj ku e mitura ka dëshmuar se: Studion në shkollën 9 vjeçare “X” Tiranë nxënëse në klasën e 8. Ishte data 19.09.2018 kishte dy ditë që kishte filluar shkolla dhe mësuesja e gjuhës i kishte dhënë si detyrë që të bënin një ese. Shoku i klasës L. L i ka kërkuar që ajo ti bënte esenë pasi ai nuk dinte ta bënte, Xh. kishte pranuar pasi e kishte shok që në klasën e dytë. Pasi i ka bërë esenë ajo ja ka dërguar më foto nga instagrami i saj me user name “----” tek instagrami i shtetasit L. L me username “---”, në këto kushte kanë filluar të komunikojnë në Instagram.

Në fund të muajit Shtator dhe ishte fillimi i muajit Tetor L. L i ka kërkuar Xh. që të kryenin marrëdhënie seksuale pasi më datë 08.10.2018 kishte ditëlindjen mbushte 14 vjeç. Në fillim Xh. i ka thënë jo harroje, ndërkohë pas insistimit dhe lutjeve të L. L ajo ka pranuar.

Xh deklaroi se përveç L. L mendohej edhe L.M, që ti mbushte mendjen të pranonte duke i thënë që sdo ta marrë vesh njëri dhe çdo gjë do të jetë hermetike. L. L për të kryer marrëdhënie seksuale i ka thënë vendin që kishte gjetur dhe ditën e orën. Vendi ishte magazina e shokut të tij të ngushtë L.M, pranë shtëpisë së tij, tek lagjia afër shkollës.

Ka qenë data 09.10.2018, ora 14.15 pas dreke ku L. L me L.M, prisnin dhe Xh ka shkuar vetëm, ku Xh ka hyrë brenda me L. L, dhe L.M, bënte roje jashtë. Aty Xh ka kryer marrëdhënie seksuale me L. L me dëshirën e saj dhe më pas janë larguar në shtëpitë e tyre. Xh deklaroi se ishte hera e parë që ajo kryente marrëdhënie seksuale. Xh deklaroi se ditën kur ka shkuar me L. L ai nuk kishte telefon në dorë dhe mundet që në plan me L.M, ta ketë lënë telefonin në magazinë për të filmuar.

Pas dy tre ditësh në darkë në Instagram i shkruan L. L që kishte një video që kanë qenë të dy atë ditë duke kryer marrëdhënie seksuale e cila kishte rënë në dorë të L.M, dhe të disa personave të tjerë. L. L i ka thënë që sipas L.M, nëse ajo nuk do të shkonte me të dhe kushërinjtë e tij do të publikonin videon, dhe do ta tregonin tek prindërit, mësuesit dhe shkolla. Xh i ka kërkuar që të fliste me ta L. L i pasi i kishte shokë dhe të merrej me to, por ky i fundit i është përgjigjur se nuk kishte çfarë të bënte pasi ata ishin shumë.

L. L ka insistuar që ajo duhet të kryente marrëdhënie seksuale me L.M, dhe 3 kushërinjtë e tij. Pas rreth një jave rreth mesit të Tetorit të vitit 2018 pas shumë përpjekjesh me L., Xh nuk ka mundur ta bindë dhe po në këtë datë pasi L. L i ka treguar videon e filmuar Xh, ajo ka kryer marrëdhënie seksuale edhe me personat e tjerë.

Kjo gjendje dhe ky aktivitet seksual i kryer nga e mitura nën kërcënimin për publikimin e videos intime që shpërndahje nga një telefon celular tek një tjetër, ka vijuar për 4 muaj, ndërkohë që për shkak të frikës, turpit për të mos u zbuluar Xh fillimisht ka hezituuar të tregojë për abuzimin e përjetuar. Ndërkohë që personat e tjerë nga gjimnazi i jepnin para L. L kundrejt ndërmjetësimit që ai bënte dhe ai me këto lekë do të blinte loja playstation.

Ngjarja është zbuluar nga sanitarja e shkollës e cila ka vënë në dijeni mësuesen kujdestare e mandej Drejtoreshën e Shkollës.

Çështje për trajtim/zgjidhje

1. A kemi konsumim të ndonjë vepre penale? Nëse po, cila është vepra penale e konsumuar? Sa subjekte/autorë të dyshuar evidentoni?
2. Cilat janë veprimet procedurale/hetimore që duhet të kryejë organi procedues lidhur me këtë procedim?
3. Si do realizohet intervistimi i autorit/autorëve të mitur në konflikt me ligjin? Po intervistimi i viktimës së mitur?
4. Si do zhvillohet procesi gjyqësor lidhur me këtë çështje penale referuar legjislacionit të aplikueshëm për drejtësinë penale për të mitur?
5. Cila është qasja e parë e organit procedues ndaj viktimës së mitur në procedimin penal?
6. Cilat janë subjektet që duhet të jenë detyrimisht pjesë e këtij procesi penal dhe cila është veprimtaria ligjore e secilit?
7. A përmbushen kriteret ligjore për caktimin e një mase sigurimi personal ndaj të miturit/miturve në konflikt me ligjin?
8. Cili do jetë instrumenti i përshtatshëm i përzgjedhur nga prokurori/gjykata për t'u kërkuar/aplikuar ndaj të miturit/të miturve në konflikt me ligjin? Analizo përgjigjen.

Kazusi 5

Në datë 27.08.2019 rreth orës 15:00 është paraqitur në Komisaratin e Policisë Vorë Tiranë shtetasja D. J së bashku me vajzën e saj të mitur O.J. të moshës 14 vjeç, ku kjo e fundit ka deklaruar se: Prej

disa kohësh ajo komunikonte në rrjetin social «instagram» me profilin e saj me njësh tetas me profin **arnold_p9** që rezultonte se i përkiste shtetasit **F.P** dhe pas disa komunikimeve konfidenciale dashurie ajo i kishte dërguar me kërkesën e tij edhe disa foto intime këtij shtetasi nëpërmjet telefonit.

Në datë 26.08.2019 kanë komunikuar sërish dhe e kanë lënë të takohen në datë 27.08.2019 në qendër të Tiranës, duke qenë e mitura e detyruar sipas komunikimeve me sms dhe zanore imponuese, shantazhuese të përdorimit të fotove intime dhe kërcënuese të shtetasit **F.P**, nga përmbajtja e të cilave del qartë se ky i fundit vazhdimisht e kërcënonte të miturën duke i thënë: « *Se do të vij të të marr me makinë, e se mos ban noj gabim e merr nanji mbrapa se pr ta ... rracen ok ???* »

E mituara **O.J** ka shkuar e para në qendër të Tiranës ku më pas kanë shkuar shtetasi **F.P** që nga e mitura njihej si Serxho Kane dhe me profin **arnold_p9** dhe një shtetas tjetër që i është prezantuar si shtetasi Oris, por që kishte gjeneralitet e verteta **R.S**. Pasi ata janë takuar dhe kanë pirë një kafe, shtetasi **F.P** i ka kërkuar të miturës që të shkonin në një hotel, duke i bërë të ditur faktin se ai dispononte disa foto/filmime intime të saj dhe nëse nuk pranonte ai do t'i nxirrte dhe publikonte në Youtube etj. Në këto kushte, e mitura ka pranuar të shkojë me të. Pasi kanë hyrë në hotel të tre, fillimisht ka kryer marrëdhënie seksuale me miturën shtetasi **F.P** dhe më pas edhe bashkëautori tjetër.

Në fazën e hetimit e mituara ka deklaruar se pavarësisht se kishte pëlqim ndaj **F.P**, ajo raportin seksual e kishte kryer me të e detyruar nga fotot intime që ai kishte dhe se ishte ndjerë shumë keq kur në dhomën e hotelit kishte hyrë dhe ndenjur prezent gjatë gjithë kohës edhe një person i trete me të cilin po **F.P** e ka detyruar të kryejë marrëdhënie seksuale.

Punonjësit e policisë pasi kanë identifikuar bashkëautorët, të cilët kanë rezultuar gjithashtu të mitur të moshës 17 vjeç dhe kur janë pyetur të dy kanë deklaruar se kanë kryer marrëdhënie seksuale me të miturën me dëshirën e saj dhe jo me dhunë.

Pamjet e kamerave të sigurisë së hotelit kanë konfirmuar hyrjen e tre të rinjve në hotel (jo njëherësh). Nga kqyrja e komunikimeve telefonike midis të miturës dhe autorit **F.P**, rezulton se në mënyrë të vazhdueshme ky i fundit, me anë të profilin e tij në instagram “Arnold R” insistonte vazhdimisht për t’a takuar duke e kërcënuar se në rast se ajo nuk e takonte atëherë ai do t’i hidhte në instagram fotot e saj intime.

Pas sekuestrit të aparateve celulare të tre të rinjve, është kryer ekspertimi teknik i tyre dhe janë përfutur jo vetëm përmbajtja e komunikimeve midis viktimës së mitur dhe autorit **F.P**, por edhe një video e realizuar nga bashkëautori tjetër ditën kur kanë qenë të tre në ambientet e hotelit.

Nga përmbajtja e videos rezulton se edhe ky i fundit ka qenë i pranishëm brenda në dhomë ndërkohë që autori **F.P** dhe viktimja e mitur po kryenin marrëdhënie seksuale, ndërsa bashkëautori tjetër në fjalë i shfaqur në video i zhveshur, filmonte duke u dëgjuar dhe kërcënimin vijues i autorit **F.P** ndj të miturës se tani e tutje e mitura do shkonte me të sa herë ta kërkonte ai.

Ndërkohë më tej autori **F.P** i kërkon të miturës që të kryejë veprimtari seksuale edhe me bashkëautorin tjetër, ndërsa kjo e fundit kundërshton. Më tej në video duket bashkëautori tjetër që vazhdon filmimin dhe duke qeshur thotë “qenka e virgjër”. Ky fakt është konfirmuar dhe nga rezultatet e Aktit të ekspertimit mjeko-ligjor të kryer ndaj të miturës viktimë.

Çështje për trajtim/zgjidhje

1. A kemi konsumim të ndonjë vepre penale? Nëse po, cila është vepra penale e konsumuar? Sa subjekte/autorë të dyshuar evidentoni?
2. Cilat janë veprimet procedurale/hetimore që duhet të kryejë organi procedues lidhur me këtë procedim?

3. Si do realizohet intervistimi i autorit/autorëve të mitur në konflikt me ligjin? Po intervistimi i viktimës së mitur?
4. Si do zhvillohet procesi gjyqësor lidhur me këtë çështje penale referuar legjislacionit të aplikueshëm për drejtësinë penale për të mitur?
5. Cila është qasja e parë e organit procedues ndaj viktimës së mitur në procedimin penal?
6. Cilat janë subjektet që duhet të jenë detyrimisht pjesë e këtij procesi penal dhe cila është veprimtaria ligjore e secilit?
7. A përmbushen kriteret ligjore për caktimin e një mase sigurimi personal ndaj të miturit/miturve në konflikt me ligjin?
8. Cili do jetë instrumenti i përshtatshëm i përzgjedhur nga prokurori/gjykata për t'u kërkuar/aplikuar ndaj të miturit/të miturve në konflikt me ligjin? Analizo përgjigjen.

I. Pjesa e Dytë - Procesi i gjykimit në çështjet e konflikteve familjare mes bashkësortëve

1. Tema 1: Gjykimi familjar në rastet e pavlefshmërisë së martesës [4 orë]

Kohëzgjatja: 4 x 50

1. Përshkrim i temës

Martesa hyn në aktet juridike tipike dhe solemne. Si e tillë mund të lidhet vetëm nëse respektohen kushtet dhe forma e kërkuar prej ligjit. Cenimi i tyre con në procese që kanë të bëjnë me institutin e pavlefshmërisë së martesës. Në këtë temë do të trajtohen problematikat e ndeshura në praktikën gjyqësore që lidhen me institutin e pavlefshmërisë së martesës. Llojet e pavlefshmërisë së martesës. Raportin mes pavlefshmërisë dhe zgjidhjes së martesës, legjitimitetit aktiv, afateve dhe pasojave të pavlefshmërisë së martesës, etj. Në temën e pavlefshmërisë së martesës do të bëhet ndërthurja me “kushtet thelbësore për lidhjen e martesës” në të cilën identifikohen elemente juridike, që duhet të plotësohen ose që nuk duhet të gjenden tek bashkëshortët e ardhshëm pse mungesa ose ekzistenca e tyre shkakton pavlefshmëri të martesës.

2. Metodologjia

- Prezantim në PP (2x15')
- Punë në grupe (3-4 grupe) me rastet studimore (4x20' për cdo rast)
- Prezantim i punës në grupe (4x5' cdo grup)
- Pyetje për secilin grup (4x5'cdo grup)
- Përmbajtja e dosjes gjyqësore në këto raste: lista e veprimeve, akteve dhe vendimeve (25')
- Përmbledhje- listë kontrolli dhe evidentimi problemeve kryesore (25')

3. Pyetje vetstudimore

- E drejta e padisë, parashkrimi, legjitimimi aktiv dhe pasiv, procesi i pavlefshmërisë së martesës, aktet, provat dhe arsyetimi i vendimit. Roli i prokurorit.
- E drejta e padisë për pavlefshmëri e bashkëshortit të sëmurë nga një sëmundje e rëndë psikike e tillë që ... dhe shërimi i tij/saj kundrejt legjitimitetit të personave të tjerë të parashikuar nga KF-ja për të kërkuar pavlefshmërinë e martesës për këtë shkak (sëmundje psikike e njërit bashkëshort);
- Pikëprerjet e KF-së lidhur me lidhjen e martesës me LGJC-në në aspekte që mund të cojnë në pavlefshmërinë e martesës. Mungesa e nënshkrimit të nëpunësit të gjendjes civile ose mungesa e nënshkrimeve të dëshmitarëve në aktin e martesës [neni 30 dhe neni 42 i KF-së] dhe ndikimi në pavlefshmëri; Roli i nëpunësit të gjendjes civile – kundërshtimi dhe refuzimi i lidhjes së martesës;
- Analizoni kuptimin e nenit 12 të KF-së dhe efektet e vendimmartjes së mbështetur: si duhet kuptuar VM-ja kundrejt kushtit të pëlqimit të lirë?
- Cili është kuptimi i nenit 13 të KF-së lidhur me kujdestarinë?
- Riparimet e pavlefshmërisë? Cilat janë rastet?
- Dallimet mes neneve 35 dhe 132 të KF-së parashikojnë “sëmundje e rëndë mendore” si shkaqe zgjidhje/pavlefshmëri martese.
- Pasojat e pavlefshmërisë së martesës, ngjashmëritë dhe ndryshimet nga zgjidhja e martesës. Raporti i pavlefshmërisë me zgjidhjen e martesës. Pasojat e pavlefshmërisë së martesës në lidhje me kontributin kompensues;
- Cenimi i parimit të “pëlqimit të lirë”. Veset e vullnetit si shkak për të kërkuar pavlefshmërinë e martesës. Lajthimi mbi cilësitë thelbësore të bashkëshortit - pamundësia për të lindur fëmijë, mungesa e aftësive amësore ose të prindërimit, prindërim si shkak për shpalljen e pavlefshmërisë së martesës, apo për zgjidhjen e martesës;
- Dallimi midis rastit të pavlefshmërisë së martesës sipas nenit 36 të KF-së (*martesa pa pasur qëllim për jetë të përbashkët*) dhe rastit të zgjidhjes së martesës sipas nenit 129 të KF-së (*zgjidhja për shkak të ndërprerjes së jetës së përbashkët*);
- Pasojat e pavlefshmërisë së martesës, ngjashmëritë dhe ndryshimet nga zgjidhja e martesës.
- Veçimi i interesit më të lartë të fëmijës nga shkaqet e pavlefshmërisë së martesës dhe pasojat?

3. Çështjet kryesore/prezantimi PP

- ✓ Problematikat eventuale lidhur me institutin e pavlefshmërisë së martesës, legjitimimi aktiv, afateve dhe pasojave të pavlefshmërisë së martesës. Rastet e rrëzimit të kërkesës.
- ✓ Legjitimimi aktiv dhe procesi i gjykimit
- ✓ Shpallja e martesës dhe kërkesa e prokurorit të vendit ku lidhet martesë e bashkëshortëve të ardhshëm që gjykata, për shkaqe me rëndësi, të vendosë që martesë të lidhet edhe pa u shpallur?
- ✓ Veçimi i interesit më të lartë të fëmijës nga shkaqet e pavlefshmërisë së martesës dhe pasojat?
- ✓ A do të konsiderohet e pavlefshme martesë ku njëri është i mitur, por e kishte fituar zotësinë për shkak të një martese të mëparshme e cila është shpallur e pavlefshme ose ka mbaruar?
- ✓ A mund të rregullohet bashkëjetesa faktike me marrëveshje para noterit, në rastet kur njëri nga bashkëjetuesit ka një martesë të mëparshme për të cilën ka filluar procedurat e ZM ose pavlefshmërisë?

4. Dosja didaktike për këtë temë

Rasti studimor 1: Pavlefshmeria e lidhur me cenimin e formës së martesës

Faktet kryesore: sipas vendimit të Kolegji Civil i GJL, Nr. 00-2015-3505 i Vendimit (433) datë 14.10.2015

Shtetasi AA, i datëlindjes 25.02.1977, shtetas shqiptar me banim në fshatin Peshkëpi, Komuna Vllahinë, Qarku Vlorë ka lidhur martesë me të paditurën e këtij gjykimi, PG, shtetase italiane, banuese në Teramo, Itali. Martesa është celebruar pranë zyrës së Gjendjes Civile Komuna Vllahinë, për të cilën është mbajtur akti i martesës nr. 39, datë 14.07.1998. Martesa ka patur efekte ligjore deri më datën 05.07.2006, pasi pas kësaj date ajo ka përfunduar për shkak të vdekjes të AA gjatë një aksidenti në punë në Itali ku punonte përkohësisht si emigrant ekonomik.

Familjarët e të ndjerit AA, mbas vdekjes së tij janë interesuar për të drejtat pasurore që rrjedhin nga trashëgimia ligjore, si dhe kanë paraqitur kërkesën për të përfutur shumën e sigurimit. Kërkesa e tyre është refuzuar për shkak se ata nuk mund të ishin përfutues ligjor, mbasi ky përfitim i ka kaluar bashkëshortes së tij. Mbi ankesën e paraqitur para Prokurorisë familjarët kanë kundërshtuar vlefshmërinë e martesës.

Prokuroria pranë Gjykatës së Rrethit Gjyqësor Vlorë, me pretendimin se lidhja e martesës midis të ndjerit AA dhe të paditurës PG është bërë pa miratimin e organit shtetëror të autorizuar sipas dekretit nr.4189, datë 05.12.1966, "*Mbi martesat e shtetasve shqiptarë me të huajt*", me padi ka kërkuar si në objektin e saj *Pavlefshmëri e martesës së lidhur me aktin nr.39, datë 14.07.1998, midis AA dhe PG*. Gjatë gjykimit është kryer akt ekspertimi grafik nga i cili ka rezultuar se nënshkrimet e dëshmitarëve që kanë nënshkruar aktin martesor nuk janë origjinale dhe mbi këtë fakt prokuroria ka parashtruar si rrethanë tjetër të pavlefshmërisë së martesës edhe fiktivitetit si dhe mungesën e karakterit publik të lidhjes së martesës, për shkak të falsitetit të aktit martesor, mbasi dy dëshmitarët e shënuar si të

pranishëm në aktin e martesës nuk kanë firmosur. Nëpërmjet prapësimeve, pala e paditur ka parashtruar se për lidhjen e martesës është dhënë pëlqimi nga organi kompetent shtetëror sipas ligjit të kohës; lidhur me aktin e ekspertimit grafik, përse i'u nënshkrimeve të dy dëshmitarëve, ky akt nuk ka vlerë, pasi ai nuk ka të bëjë me objektin e të provuarit që, në rastin konkret nuk është regjistri i lidhjes së martesës, por është vetëm vërtetimi i organit kompetent shtetëror që ka dhënë pëlqimin për lidhjen e kësaj martese; fakti nëse ka patur ose jo dëshmitarë të pranishëm, nëse ata kanë nënshkruar në lidhjen e martesës, nëse nënshkrimet janë ose jo të tyre nuk përbën shkak pavlefshmërie martese.

Pyetjet

- Cila është baza ligjore që nevojitet të mbahet në konsiderat në këtë rast?
- A përbën shkak pavlefshmërie falsifikimi i nënshkrimit të dëshmitarëve në aktin e martesës?
- Cila është baza ligjore që lidhet me nënshkrimit të dëshmitarëve në aktin e martesës dhe cfarë efekti ka ky element i formës si shkak i pavlefshmërisë?
- A mund të ngrihej nga trashëgimtaret e AA padia për pavlefshmëri martese?
- Cili është roli i prokurorit në këtë rast? Në cilat raste mund të legjitimohet prokurori për të ngritur padi për kërkimin e pavlefshmërisë së martesës në kuadër të nenit 45 të Kodit të familjes?
- A legjitimohet ky kërkim pasi bashkëshorti ka ndërruar jetë, apo neni 45 ka vendosur disa kufij të mirëpërcaktuar?

Rast studimor 2: martesa e pavlefshme kundrejt martesë e paqenë

Faktet kryesore

Paditësja ishte 35 vjeçare dhe i padituri 53 vjeçar. Çifti kishte një fëmijë të lindur në 2008. I padituri nuk kishte të ardhura të deklaruara por kishte pasuri dhe influence të konsiderueshme dhe kishte bërë vetëm disa pagesa periodike në favor të fëmijës.

Paditësja pretendoi që palët kishin lidhur martesë sipas ritit fetar. Në ceremoni kishte marrë pjesë një klerik dhe dy dëshmitar. Kjo e bënte martesën të pavlefshme sipas paditëses. Me pavlefshmerinë e martesës ajo kërkoj edhe përfitimet financiare. I padituri prapësoi se nuk kishte patur një ceremoni martese. Edhe nëse ka patur ajo ishte shumë larg nga procedurat e lidhjes së martesës sipas ligjit. Prandaj marrëdhënia nuk ishte një martesë e pavlefshme, por një martesë e paqenë.

Pyetjet

- A kishte ceremoni martesë mes palëve?
- A ishte kjo martesë e pavlefshme apo e paqenë. Nga se dallon një martesë e vlefshme nga një martesë relativisht e pavlefshme, një martesë e pavlefshme absolutisht ose një martesë e paqenë.
- A është ceremonia ose event i një synimi të ishte një martesë e ligjshme?
- Nëse tre pjesëmarrësit kyçë (çifti dhe zyrtari ose kleriku) besonin dhe synonin që ceremonia do të krijonte një martesë të ligjshme.
- A mund të besohet se palët kanë konsideruar martesën e tyre të ndërmarrë në mënyrë sekrete në një apartament, si të aftë për të sjellë pasojë juridike?
- I dinte paditësjë kriteret ligjore që duhej të plotësoheshin për të lidhur një martesë?
- A përbën dasma veprime konkludente me synim të sjellë pasojë juridike
- Cfare pasojë ka mosrespektimi i terësor të formës së martesës. Pra palët nuk kanë respektuar se paku as në dukje formën e martesës. Nuk është përfshirë autoriteti shtetëror dhe nuk është publikuar.
- Mendoni se procedura e lidhjes së martesës ka cenime të rënda apo nuk ka ekzistuar asnjë fazë e kësaj procedure?

Shih, GJEDNJ ŞERİFE YİĞİT kundër Turqisë (aplikimi nr. 3976/05) dhe MUÑOZ DÍAZ kundër Spanjës (aplikimi nr. 49151/07).

Rast studimor 3: Sëmundja e rëndë psikike sipas nenit 35 KF

Faktet kryesore

Paditësi ES dhe e paditura LM kanë qenë bashkeshorte dhe martesën ligjore e kanë lidhur në dt.25.03.1989 mbi bazën e ndërmjetësive dhe me vendimin nr.589 dt.05.02.1996 të Gjykatës të Rrethit të Tiranës është vendosur zgjidhja e martesës midis tyre.

Gjatë gjykimit, paditësi paraqiti me cilësinë e provës shkresore raport mjeko-ligjor dt.15.10.1982, fletë drejtimi për KEMP dt.23.02.1982, fletë-dalje nga Spitali dt.28.07.1987, ku në të gjitha këto prova shkresore rezultoi se paditësi vuan nga një depresion neurotik i thellë. Sipas epikrizës dt.07.06.1982 lëshuar nga mjekja psikiatre LB, rezultoi se paditësi është shtruar disa herë në Spital dhe ka disa vite që mjekohet nga psikiatri. Gjithashtu paditësi ka patur mendime për vetëvrasje dhe sipas tij është gati të kryejë këtë veprim në çdo moment. Për sa më sipër rezultoi se gjendja e shëndetit mendor të paditësit ka qenë e rënduar para se të lidhej martesa ligjore midis tij dhe të paditës.

Pyetjet

- Cila është baza ligjore në rastin e kësaj situate dhe cili subjekt legjitimohet aktivisht?
- Si vlerësohet prania e nje mjeku psikiater dhe si caktohet një i tillë? A është e domosdoshme marrja e mendimit të nje eksperti për të vlerësuar keto kushte
- A mund të kërkohej pavlefshmeria e nje martesë e cila është zgjidhur me pare me vendim gjyqësor?
- A konsiderohet e pavlefshme martesë e nje personi me sëmundje të rënde depresive pra neurotike? A ndikon në vlerësimin e gjykatës fakti nëse personi ka përfituar trajtim mjekësor për të lehtësuar pasojat e sëmundjes?
- A prezumohet sëmundja mendore, qofte edhe e rënde, paafesinë e subjektit për të kuptuar qëllimin e martesës?
- A nevojitet të vërtetojme se sëmundja ka qenë e afte teorikisht për të penguar kuptimin e martesës apo duhet që paafesia të ketë qenë aktuale në momentin e lidhjes së martesës?

Rast studimor 4: bashkëjetesa dhe martesë e pavlefshme

Faktet kryesore

Palët, kishin bashkëjetuar nga viti 2000 deri në Mars të vitit 2001, muaj kur kishin lidhur martesë me tyre. Menjëherë pas lidhjes së martesës, paditësi me datë 10.03.2001 është larguar për në Sh.B.A., me qëllim qëndrimi në Sh.B.A dhe moskthimin në Shqipëri. Paditësi pretendonte se martesë ishte lidhur fiktivisht me qëllim që e paditura të shkonte në ShBA. E paditura pranoi se kishte formalizuar marrëdhënien me paditësin nepermjet lidhjes së martesës, me qëllim që të shkonte në SHBA.

Megjithatë ajo prapësoi se gjatë bashkëjetesës, duke marrë edhe pëlqimin e familjareve të tij, ata kanë bërë edhe ardhimin e shtëpisë me të ardhurat që kishin realizuar nga puna e tyre e përbashkët si gazetarë. Pas lidhjes së martesës paditësi është larguar në Sh.B.A. E paditura prapësoi se gjatë kësaj kohe ata kanë mbajtur kontakte nepermjet letrave dhe e-mail . Por pas nje viti e gjysëm ka qenë paditësi i cili i ka kërkuar fillimisht nepermjet nje telefonate dhe me pas nepermjet nje letre që të nderpritej lidhja e tyre. E paditura është përpjekur të shpëtojë martesën por ka hasur nje qëndrim jo bashkëpunues nga paditësi dhe familjarët e tij. Në keto kushte me pas ajo i është drejtuar Gjykatës për zgjidhje martesë e cila ishte pranuar me vendimin Nr 3329 datë 28.06.2004 të GjRrGj Tiranë. Pas zgjidhjes së martesës, A i'u drejtua GjRrGj Tiranë me kërkesëpadi për shpalljen e pavlefshmërisë absolute të martesës me B, për shkak se martesë ishte fiktive dhe ishte lidhur pa qëllimin e përbashkët për të krijuar martesë efektive.

Pyetjet

- Duke analizuar dispozitat e KF, a është e vlefshme martesë me palëve?
- Në kushtet kur palët kanë lidhur martesë për të përfituar nga statusi ligjor, a përben ky fakt kurdoherë shkak për të konsideruar martesën fiktive?
- Çfarë ndikimi do të ketë bashkëjetesa e mëparshme në vlerësimin e gjykatës mbi ekzistencën e qëllimit për të krijuar jetesë të përbashkët?

Jurisprudencë dhe materiale të tjera

- Vendimi Unifikues i GJL-së nr.5, datë 30.10.2012: sipas këtij vendimi, në pikën 11.1. nënvizohet trajtimi i diferencuar i pavlefshmërisë sipas KF kundrejt KC. Pra, duke e lënë pavlefshmerinë sipas KF jashtë qendrimeve në këtë vendim: “Gjithashtu, nuk janë objekt trajtimi disa veprime juridike që i përkasin fushës së të drejtës familjare, për rastet e pavlefshmërisë së martesës”.

2. Tema 2: Gjykimi e çështjeve të lidhura me regjimet pasurore martesore dhe pjestimin e pasurisë mes bashkëshortëve [6 orë]

Kohëzgjatja: 6 orë mësimore (6×50’)

1. Përshkrim i temës

Regjimet pasurore martesore paraqesin problematika në praktikën gjyqësore të lidhura si me aspektet e zbatimit të kuadrit ligjor procedural ashtu edhe material. Shpeshherë autoritetet gjyqësore ndihen të paqartë dhe të shqetësuar lidhur me kualifikimin e pasurive të caktuara, të krijuara para ose pas martesës, bashkërisht ose individualisht, të dhuruara ose të trashëguara, të luajtshme ose të paluajtshme etj. Nëse nuk zgjidhen jashtë gjykatës, atëhere paraqiten pretendime të tilla në rrugë gjyqësore.

Për shkak të mpleksjes me KPC dhe Kodin Civil, në këtë aspekt KF ka edhe disozita materiale edhe procedurale. Nga ana tjetër çasti i lidhjes së martesës ka ndikim në kategorizimin e pasurisë në pasuri para martesore ose post martesore, por kjo nuk do të thotë që për të gjitha regjimet ajo që është fituar përpara martesës është vetjake dhe anasjelltas gjithçka e fituar pas martesës është e përbashkët. Pra, regjimi i zgjedhur ndikon në këtë vendosje.

Ka një tërësi rregullash që i dedikohen pikërisht marrëdhënieve pasurore të bashkëshortëve. Këto rregulla i japin përgjigje një sërë pyetjesh që ndikojnë në cilësinë e jetës bashkëshortore pavarësisht se konteksti pasuror nuk është ai që mbizotëron (ose nuk duhet të jetë) një lidhje martesore dhe raport martesor.

Nga ana tjetër në radarët e kandidatëve mbetet se dispozitat dhe praktika ka treguar se regjimit pasuror të bashkëshortëve qeverisen nga disa rregulla që janë unike për të gjitha regjimet sikurse të tjera të cilat janë në varësi të llojit të regjimeve pasurore martesore. Të tilla janë ato që kanë të bëjnë me klasifikimin e një pasurie të caktuar në varësi të regjimit; rregulla lidhur me administrimin e pasurisë; rregulla lidhur me përfaqësimin e bashkëshortëve; çështje të kompensimit ndërmjet bashkëshortëve dhe të përmbushjes së detyrimeve ndaj të tretëve; mbarimit të një regjimi; ndryshimit të regjimit etj. Në vëmendje të gjykatës mbetet *parim i rëndësishëm është parimi i autonomisë së vullnetit të bashkëshortëve parimi i barazisë gjinore dhe i mos diskriminimit.*

2. Pyetje vetëstudimore (para orës)

- *Cila është problematika e evidentuar nga vendimi Unifikues nr.22/13.3.2002 i KBGJL me objekt: “Pjesëtimi i pasurisë së paluajtshme, e cila përbëhet nga një shtesë e ndërtuar pa leje të organeve kompetente”*
- *Cila është problematika e evidentuar nga vendimi Unifikues nr.1/6.1.2009 i KBGJL: në cialt raste veprimi juridik për kalimin e pronësisë së sendeve të paluajtshme është i vlefshëm? Cilat kushte duhet plotësjë, sipas cilës bazë ligjore? Kur kalon pronësia mbi një pasuri të paluajtshme përmes kontratës: në momentin e nënshkrimit të kontratës apo regjistrimit?*
- *Vendimi Unifikues nr.1/24.3.2005 i KBGJL: A mund të shtrihet cilësia e trashëgimtarit testamentar edhe mbi sende (të drejta) të cilat nuk bënin pjesë në pasurinë e de cuius në momentin e hartimit të testamentit, por që ekzistojnë në aktivin e kësaj pasurie në momentin e çeljes së trashëgimisë; Në formën e trashëgimisë testamentare, kur caktimi i sendeve (të drejtave) është bërë nga vetë testatori, ekzistenca e sendeve si edhe vlera e tyre, do t'i referohet momentit të hartimit të testamentit apo vdekjes së testatorit.*
- *Vendimi Unifikues nr.5/20.1.2009 i KBGJL cili është ligji i zbatueshëm? Shih Kodi Civil i 1929-ës.*
- *Vendimi Unifikues nr. 628/15.5.2000 i KBGJL: cilat janë problemet e evidentuara nga faza a parë dhe e dytë e pjesëtimin të pasurisë dhe karakteristikat e vendimeve sipas këtyre fazave.*

3. Cështjet kryesore

- Rregullimet sipas ‘ligjit të kohës dhe përgjigjet variabël/e në varësi të regjimit pasuror martesor të vendosur nga bashkëshortët; Përbërja e bashkëpronësisë së bashkëshortëve: vështirësi ligjor kronologjik. Kontributi i bashkëshortëve: zbatimi i dispozitave të KC-së së vitit 1981. Statusi i pasurisë së vënë gjatë martesës sipas KC-së së vitit 1929
- Lidhja e martesës dhe kategorizimi i pasurisë në pasuri para martesore ose martesore;
- Të drejta dhe detyrime të bashkëshortëve të cilat nuk ndikohen prej regjimit pasuror martesor. Dispozitat urdhëruese të KF-së;
- Statusi i dhurimeve kur palë të kontratës janë bashkëshortët dhe sendet e dhuruara janë ato që i përkasin pasurisë vetjake ose/dhe pasurisë së përfshirë në bashkësinë ligjore;
- unifikimi i praktikës gjyqësore kundrejt kuptimit të ligjit për kthimin dhe kompensimin e pronave ish-pronarëve dhe ai për të përndjekurit politikë në lidhje me mënyrat e fitimit të pronësisë dhe nëse duhet konsideruar pasuri bashkëshortore pasuria e ardhur me trashëgim të njërit bashkëshort për shkak të efekteve të këtyre ligjeve

4. Dosja didaktike për këtë temë

Rasti studimor 1: Dhurimi i pasurisë bashkëshortore

Faktet kryesore: sipas vendimit Vendim unifikues i Kolegjeve të Bashkuara të Gjykatës së Lartë, nr 3. datë 03.02.2006 Nr. 13/4 i Regj. Themeltar.

- ✓ Paditësi R.S është bërë pronar me anë të një kontrate dhurimi të datës 14.08.1982, mbi një shtëpi banimi dykatëshe me dy dhoma e korridor kati i parë, dy guzhina në katin përdhe me korridor në mes dhe një aneks, shtëpi e veçante në Tiranë, me kufij te përcaktuar.
- ✓ Mbasi ka siguruar lejen e ndërtimit nga Komiteti ekzekutiv në 26.04.1988, ka filluar punimet për shtesa në këtë shtëpi.
- ✓ Në 01.02.1989 paditësi është martuar me D.M, së cilës me anë të kontratës noteriale të dhurimit të datës 02.12.1995 i dhuron « një shtëpi të veçantë me oborr, një katëshe me dy dhoma si dhe ndërtimet e reja të nisura por të papërfunduara ngjitur me banesën ekzistuese».
- ✓ Në këtë kontratë dhurimi parashikohet : « R.S ia dhuron bashkëshortes pronën e mësipërme, e cila bëhet pronë ekskluzive e saj për ta gëzuar, poseduar e disponuar sipas dëshirës dhe ajo bëhet pronare e vetme duke u zhveshur dhuruesi nga pronësia».
- ✓ D.M me anë të një vendimi gjyqësor vërteton faktin e përfundimit të ndërtimit të shtëpisë, e regjistron dhe me anë të kontratës së shitjes datë 26.11.1996, ia shet atë H.M-së.
- ✓ Më vonë D.M ngre një padi në gjykatë dhe kërkon pavlefshmërinë e kontratës së shitjes, pasi sendi bënte pjesë në bashkëpronësinë bashkëshortore dhe për tjetërsimin e tij nuk ishte marrë pëlqimi i bashkëshortit. Padia është rrëzuar.
- ✓ Çështja është shqyrtuar edhe nga Kolegjet e Bashkuara të Gjykatës së Lartë, të cilat kanë lënë në fuqi vendimin e gjykatave të tjera për rrëzimin e padisë.
- ✓ Në kushtet e mësipërme bashkëshorti i D.M-së, paditësi R.S, ka paditur H.M-në dhe i kërkon kthimin e sendit sepse sipas tij bashkeshortja e tij ka bërë shitjen në kushtet kur ka qenë e detyruar të realizojë një detyrim financiar si dhe nuk është marrë pëlqimi i tij sipas nenit 87 të K.C të vitit 1981.

Pyetje :

1. Si trajtohet bashkëpronësia midis bashkëshortëve në K.C aktual ?
2. Cfarë vlere ka kontrata e dhurimit e lidhur ndërmjet bashkëshortëve ne raport me bashkëpronësinë? A do të konsiderohet sendi i dhuruar në këtë rast pronë ekskluzive e njërit bashkëshort, apo do të konsiderohet se edhe në këtë rast sendi i fituar kalon në bashkëpronësi ndërmjet bashkëshortëve, si çdo send i fituar gjatë martesës?
3. A ka rëndësi fakti nëse bashkëshortit i dhurohet send vetiak apo pjesa ideale në bashkëpronësinë bashkëshortore?
4. Cilat janë të rejat që sjell në këtë pikë Kodi i ri i Familjes?
5. A do të ndryshonte situata nëse bashkëshorti i dhuronte një të treti pa pëlqimin e bashkëshortit tjetër një send qe është pasuri bashkëshortore ? A do te ishim para pavlefshmërise se veprimit juridik ne nje rast te tille, konkretisht para cilit rast? A do të përbënte ky send objekt pjesëtimi pasurie bashkëshortore ?⁹
6. Po nëse dhurohet banesa familjare e cila është pronë private e njërit bashkëshort cfarë diskrecioni dhe kufizimesh ka pronari i ri?

Punë në grup

Rasti studimor 2: Familja Bujqësore apo Bashkësi ligjore

⁹ Vendim i Kolegjit Civil Nr. 441 dt. 28.03.2000, Vendim i Kolegjit Civil Nr. 213 dt. 08.02.2005

Faktet kryesore: sipas vendimit Vendim Nr. 4 dt. 11.06.2012 i Kolegjeve të Bashkuara të Gjykatës së Lartë (jo unifikues), te cilit i janë shtuar edhe disa elemente të tjera të evidentueshëm nga praktika gjyqësore

A.K dhe V.K kanë lidhur martesë në vitin 1988. Në zbatim të Ligjit 7501 “Për token”, sipas përbërjes familjare të dt. 01.08.1991 ata kanë përfituar toke bujqësore, gjithsej x m2, e regjistruar në emër të kryefamiljarit A.K (familje bujqësore).

Deri në dt. 01.08.1991 bashkëshortet kanë qenë të vetëm në trung familjar dhe nuk kanë pasur fëmijë. A.K gjatë martesës (martesa nuk është zgjidhur), në vitin 2013, i drejtohet gjykatës duke kërkuar pjesëtimin e pasurisë së mësipërme, me pretendimin se pasuria është në bashkëpronësi të familjes bujqësore dhe se e shoqja duke qenë se kishte qenë në marrëdhënie pune me shtetin në zbatim të VKM-së 255 dt.02.08.1991, nuk mund të përfitonte me shumë se gjysmën e normës për frymë por jo me shumë se 1 dynum.

A.K therret të paditur në gjykim vetëm V.K, ndërkohe që rezulton se gjatë martesës kanë ardhur në jetë 3 fëmijë, (pas dt. 01.08.1991).

V.K prapëson në gjykim se pasuria e mësipërme vertet është fituar në zbatim të Ligjit “Për Tokën” sipas gjendjes familjare në 01.08.1991, por ajo asnjëherë nuk ka funksionuar si pasuri e familjes bujqësore, pasi ata janë larguar menjëherë jashtë shtetit dhe nuk e kanë kultivuar asnjëherë atë pasuri, madje nuk kanë kryer asnjë shpenzim për të. Ajo pretendon se pasuria duhet të trajtohet si pasuri bashkëshortore, e cila nuk mund të pjesëtohet për sa kohë zgjat martesa.

Pyetje :

1. *Cili është regjimi juridik i pasurisë së paluajtshme të mësipërme, familje bujqësore apo bashkëpronësi mes bashkëshortëve ?*
2. *Cfarë do të vendosnit në një rast të tillë ?*

Punë në grup

Rasti studimor 3: Konfliktet komplekse lidhur me klasifikimin e pasurisë

Faktet kryesore: Prezantim i një rasti kompleks mbështetur në disa vendime gjyqësore si

Nr. 4184 dt. 20.05.2011 i Gj.Rr.Gj.Tiranë; Nr. 8090 dt. 18.10.2011 i Gj.Rr.Gj.Tiranë; Nr 2423 dt.16.10.2012 i Gj.Apelit Tiranë

Al.D dhe Ar.D kanë lidhur martesë në dt. **30.09.1991**, martesë nga e cila kanë sjelle në jetë dy fëmijë. Për shkak të mosmarrëveshjeve në çift, që lidheshin kryesisht me menyrën e administrimit të të ardhurave të përfituara gjatë martesës, bashkëshortja Al.D i është drejtuar gjykatës në dt. 19.04.2010 me padi për zgjidhjen e martesës dhe rregullimin e pasojave lidhur me ushtrimin e përgjegjësisë prinderore, martesë e cila është zgjidhur me vendimin **Nr. 4184 dt. 20.05.2011 i Gj.Rr.Gj.Tiranë.**

Në këtë vendim gjykata permend te provuar faktin se bashkëjetesa në çift mes bashkeshortëve kishte nderprere qe ne tetor te vitit 2007.

Para zgjidhjes se martesës, Al.D si “kishte siguruar marrjen e nje mase te perkohshme per bllokimin e disa pasurive te paluajtshme gjate martesës” i eshte drejtuar perseri gjykates me padi për pjestimin e pasurise ne bashkesi ligjore, ku perfshihen: pasuri te paluajtshme, te ardhurat nga pasurite e paluajtshme te shitura dhe te dhena me qira, te ardhurat nga veprimtaria e biznesit, kompensimi ne bashkesi dhe pjestimi i detyrimeve qe palet kane ndaj te treteve. Zgjidhja e martesës ka perfunduar nderkohe qe vazhdonte gjykimi i pjesetimit te pasurise, por vendimi nuk kishte marre forme te prere deri ne perfundim te fazes se pare te pjesetimit (vendimi i zgjidhjes se martesës ka marre forme te prere ne dt. 22.06.2012.

Më konkretisht paditësja ka kerkuar pjesetimin e pasurive te meposhtme te vena gjate martesës me te ardhurat e perfituara nga ushtrimi i veprimtarise tregtare bashkerisht gjate martesës (veprimaria tregtare zyre imobiliare, e regjistruar vetem ne emer te te paditurit), konkretisht :

- Apartament 2+1, me sip. 76.5m², i regjistruar ne ZVRPP ne **date 26.11.1996, i regjistruar vetem ne emer te AR.D;**
- Apartament 1+1, me sip. 53.3m², I regjistruar ne ZVRPP ne **date 28.08.2000, i regjistruar vetem ne emer te AR.D;**
- Apartamenti me sip. 159m², me kontrate sipermarrje me shoqerine “X” shpk, **shlyer ne vitin 2004 dhe poseduar po ne kete vit, kontrata e sipermarjes e lidhur ne emer te AR.D (ne proces legalizimi dhe regjistrimi);**
- Dyqanet me nr. 50 dhe 64, ndodhur ne godinen e Y, me kontrata sipermarrje date 13.12.2004 me shoqerine “Z” shpk, **shlyer ne vitin 2005 dhe marre ne dorezim ne vitin 2006 nga bashkeshortet, kontrata e sipermarjes e lidhur ne emer te AR.D;**
- Qiraja e zyrave te perfituara me **kontrata e sipermarjes e lidhur ne emer te AR.D;**
- Qiraja e dyqaneve te ndodhur ne godinen e Y **kontrata e sipermarjes e lidhur ne emer te AR.D;**
- Qiraja e marre nga Vila, dhene me nenqira nga i padituri kunderpadites dhe dy ortakët e tij, ne shumen 83.000 leke secili prej tyre.

Në gjykim eshte paraqitur kunderpadi e ish/bashkeshortit Ar.D, i cili kerkon perfshirjen ne pjesetim edhe te :

- shumës 82.500 Euro ne llogari te paditeses se kunderpaditur;
- mobiljet dhe pajisjet qe mbahen aktualisht prej saj;
- kontrata e huase per shumen 50.000 Euro me shoqerine “T.K” shpk (e shlyer prej Ar.D);
- makina “Beattle Volsëgen”.

Gjate hetimit gjyqesor, Gjykata konstaton se ne dt. 11.07.2007 nepermjet kontrates Nr. 2548 Rep. Nr. 733/2 Kol, bashkeshortet AL.D dhe Ar.D, kishin rene dakord per ndryshimin e regjimit pasuror (para se bashkeshorti te largohej nga banesa dhe para ngritjes se padise se zgjidhjes se martesës). Ne kontraten e mesiperme parashikohet (marre nga vendimi i Gj.Apelit):

“.. Çdo pasuri e luajtshme që do të blihet vetëm në emër të Ar D, me kontratë shitblerje dhe e regjistruar në ZRPP dhe me kontratë sipërmarrje ose dhe me çdo formë tjetër, është pasuri vetëm e Ar D. Me te gjitha pasuritë që do të jenë në emrin e tij që nga dita e sotme dhe në vazhdim, ka të drejtë që të veprojë i vetëm duke i tjetërsuar, dhuruar, dhënë me qira, në huapërdorje etj. mbasi nga të dy bashkëshortët konsiderohen si pasuri të vëna vetëm me kontributin e Ar D. Për të gjitha veprimet e mësipërme ka të drejtë që të nënshkruajë kontrata noteriale dhe çdo lloj dokumenti tjetër, nënshkrim i cili do të bëhet vetëm nga Ar D. Çdo pasuri e luajtshme që do të blihet vetëm në emër të Al D, me kontratë shitblerje dhe e regjistruar në ZRPP dhe me kontratë sipërmarrje ose dhe me çdo formë tjetër, është pasuri vetëm e Al D. Me te gjitha pasuritë që do të jenë në emrin e saj që nga dita e sotme dhe në vazhdim, ka të drejtë që të veprojë e vetme duke i tjetërsuar, dhuruar, dhënë me qira, në huapërdorje etj. mbasi nga të dy bashkëshortët konsiderohen si pasuri të vëna vetëm me kontributin e Al D. Për të gjitha veprimet e mësipërme ka të drejtë që të nënshkruajë kontrata noteriale dhe çdo lloj dokumenti tjetër, nënshkrim i cili do të bëhet vetëm nga Al D. Që nga dita e sotme secili bashkëshort do të përgjigjet me pasurinë dhe të ardhurat e tij, për të gjitha detyrimet që do të lindin nga veprimet e tyre, për pasurinë që do të vënë që nga dita e sotme dhe në vazhdim. Secili bashkëshort ka të drejtë që të administrojë vetë të ardhurat nga pasuritë që do të ketë në emrin e tij që nga dita e sotme dhe në vazhdim....”.

Gjykata ka percaktuar fillimisht ligjin e zbatueshm per regjimin juridik te te gjitha pasurite e fituara gjate marteses duke e ndare ne dy periudha, ajo nga lidhja e marteses deri ne vitin 2003 (hyrja ne fuqi e K.Familjes) dhe ajo pas hyrjes ne fuqi te ketij Kodi deri ne momentin e ngritjes se padise se pjesetimit. Me pas gjykata ka analizuar dhe ka bere interpretimin e kontrates me ane te te cilit palet kane rene dakord te ndryshojne regjimin martesor dhe ka konkluduar se : Ne kontraten e mesiperme palet kane rene dakord qe çdo pasuri e regjistruar apo qe do te regjistrohej ne te ardhmen ne emer te secilit bashkeshort dhe te ardhurat qe do te siguroheshin prej tyre, mbetet ne pronesi te ketij bashkeshorti, prandaj ka vendosur rrezimin e padise me arsyetimin se ka qene vete vullneti i pavesuar i paleve per te ndryshuar regjimin pasuror martesor per te gjitha pasurite e fituara para marteses dhe atyre qe do te fitohen pas marteses duke ia nenshtuar keto pasuri dhe te ardhurave te fituara prej tyre regjimit pasuror “te pasurive te ndara”. Pra konkludon gjykata, te gjitha pasurite e fituara gjate marteses dhe te regjistruara ne emer te njerit bashkeshort jane pasuri ne administrim dhe disponim vetem te tij dhe po keshtu edhe ato qe do te fitohen pas ndryshimit te ketij regjimi. Sipas gjykates ketij regjimi nuk do t’ i neshetroheshin vetem pasurite qe ne momentin e neshkrimit te kontrates per ndryshimin e regjimit pasuror martesor figuronin te regjistruara ne emer te te dy bashkeshorteve (te tilla nuk kishte pasi kredite ishin te shlyera). Per pasoje shprehet gjykata duke qene se bashkeshortet i kane ndare me vullnetin e lire te tyre pasurite, nuk ka se cfare te pjesetoje gjykata.

Pyetje

- ✓ A mund te kerkohet dhe vendoset pjesetimi gjyqesor i pasurise bashkeshortore gjate vazhdimet te bashkesise (marteses), cili eshte rregulli i pergjithshem (neni 97 i K.Familjes) dhe cili eshte perjashtimi (neni 98 i K.familjes)?
- ✓ A mund te zbatohet regjimi pasuror i ndryshuar nga palet gjate marteses per pasurite e fituara para se bashkeshortet te binin dakord per ndryshimin e regjimit pasuror te tyre, te cilat deri ne

momentin e ndryshimit të këtij regjimi i janë nënshtruar regjimit të bashkësisë ligjore (pretendim i paditesës në gjykim)?

- ✓ A mund të ndryshohet me marrëveshje regjimi juridik i bashkëpronesisë në teresi, i vendosur nga K.Civil i viti 1981 (nenet 86 dhe 87 të tij) gjatë martesës, kur një pjesë e pasurisë bashkëshortore i nënshtrohet këtij regjimi (neni 315 i K.Familjes) dhe cilat do të ishin pasojat e këtij ndryshimi?
- ✓ Duke qenë se fakti juridik që sjell ndryshimin e regjimit martesor, është një kontratë apo veprim juridik i dyanshem, çfarë kushtet vlefshmerie duhet të plotësojë ai që të mos vijë në kundërshtim me K.Familjes dhe legjislacionin përkatës, neni 66 i K.Familjes dhe neni 686 pika 2 e K.Civil, në lidhje me kushtet kontraktore që sjellin humbje ose dëmim të shpërpjestuar të interesave të paleve, që ndryshojnë në mënyrë thelbësore nga parimet e barazisë e të paanësive....? Po lidhur me dispozitat e K.Civil “për humbjen e pronesisë, neni 191 i K.Civil?

1. Tema 3: Juridiksioni i gjykatave shqiptare në çështje të lidhura me zgjidhjen e martesës (4 orë) dhe vecoritë e procesit të zgjidhjes së martesës dhe pasojat e saj (6 orë)

Kohëzgjatja: 4 orë mësimore (4×50’)

Pedagogë: Aida Bushati

2. Përshkrim i temës

Qëllimi i institutit të mbarimit të martesës është që të përcaktojë dhe rregullojë situatat kur martesa mbaron dhe pasojat që vijnë në njërin rast dhe tjetrin. Këto çështje zenë një volum të konsiderueshëm në praktikën gjyqësore. Mbarimi i martesës mund të vijë pavarësisht vullnetit të bashkëshortëve ose me vullnetin e njërit apo të dyve. Disiplina aktuale parashikon tri shkaqe që sjellin si pasojë mbarimin e martesës: vdekjen e njërit bashkëshort; shpalljen e vdekur të tij/saj me vendim gjykatë; zgjidhjen e martesës. Mbarimi i martesës me zgjidhjen e saj është një nga situatat që haset rëndom në praktikën gjyqësore ku debatohet mbi të drejtat dhe interesat personale e pasurore të bashkëshortëve dhe të fëmijëve dhe mënyrën e mbajtjes së marrëdhënieve familjare pas zgjidhjes së saj. Trajtesa do të realizohet duke u ndërthurur me problemet aktuale që ka evidentuar jurisprudenca e gjykatave shqiptare dhe të tjera në lidhje me këtë institut.

Nga ana tjetër marrëdhëniet familjare me natyrë ndërkufitare janë tashmë një realitet i prekshëm edhe në kontekstin shqiptar. Praktika gjyqësore shqiptare është shumë e pasur me konflikte të natyrës familjare. Këto konflikte rregullohen nga Konventat e HCCH dhe nga LDNP nr.10428/2011 (juridiksioni nenet 75-77), ligji i zbatueshëm Kreu IV Dispozita për martesën dhe familjen nenet 21-32. Një nga dilemat kryesore me të cilat përballlet gjykata është përcaktimi i drejtë i juridiksionit për zgjidhjen e martesës si edhe pasojave të saj si për shembull përcaktimi i përgjegjësisë prindërore në kushtet kur fëmija nuk ka vendqëndrimin në shqipëri apo ndarjes së pasurisë së paluajtshme, ku një pjesë e pasurisë ndodhet jashtë shqipërisë.

3. Pyetje vetëstudimore:

- ✓ A mund të jetë trashëgimtar bashkëshorti pasjetues nëse martesë ka përfunduar për shkak të dhunës në familje me pasojë vdekjen? Si ka mbaruar martesë sipas vendimit nr. 92/5.2.2013 të KCGJL-së dhe cili është interpretimi i padenjesisë?
- ✓ A ka zgjidhje martesë pa rregulluar pasojat e saj?
- ✓ Çfarë kujdesi duhet të tregojë gjykata në rast se fëmijët “ndahen mes prindërve”?
- ✓ Çfarë rregullimi ligjor ka lidhur me mbiemrin pas zgjidhjes së martesës? Pse? Çfarë kujdesi duhet të tregojë gjykata?
- ✓ Çfarë kuptimi dhe zbatimi kanë masat e përkohshme?
- ✓ Rivendosja në afat. Jepni një rast ku gjykata ka dhënë vendime që çojnë në komplikime të paszgjidhshme.
- ✓ A mund të rrëzohet padia për ZM-në?
- ✓ Cilat janë Konventat e Hagës që zbatohen për zgjidhjen e martesës dhe pasojave të saj?
- ✓ A ka dallime midis rregullimeve midis legjislacionit të brendshëm dhe atij ndërkombëtar?
- ✓ Si paraqitet praktika e GJDBE për këto çështje?

4. Çështjet kryesore të prezantimit

- Përcaktimi i juridiksionit nëpërmjet evidentimit të elementit të huaj dhe kriterëve lidhës, shtetësia e bashkëshortëve dhe venqëndrimi i zakonshëm
- Dallimet dhe të përbashkëtat me proceset e brendshme
- Pasojat e zgjidhjes së martesës si elementë të (pa)ndara të kërkesës kryesore
- Gjykimet paralele (*lis pendens*) dhe kushtet e zbatimit neni 38 KPrC
- Veprimet proceduriale
- Roli i psikologut dhe ekspertit
- Vecoritë e zgjidhjes së martesës me pëlqimin reciprok; Zgjidhja e martesës për ndërprerje të jetesës së përbashkët; Zgjidhja e martesës me kërkesë të njërit bashkëshort.
- Llojet e vendimeve që rregullojnë pasojat
- Pasojat e procesit ligjor të zgjidhjes së martesës mbi fëmijët dhe bashkëshortët. Pasojat psikologjike dhe emocionale
- Pasojat financiare (kontributi kompensues, detyrimi për ushqim etj.). E drejta e **përdorimit** të banesës
- Pasoja lidhur me përgjegjësinë prindëror dhe marrëdhënieve ndërprindërore

5. Dosja didaktike për këtë temë

Raste studimore dhe punë në grup

Rasti studimor 1: Faktet janë marrë nga vendimi i Gjykatës së Lartë nr.172/2014

Faktet kryesore

M. G. dhe Sh. Ç. janë bashkëshortë. Ata kanë lidhur martesë ligjore në datën 03.07.2003 para nëpunësit të Gjendjes Civile Vlorë dhe nga martesë e tyre kanë lindur dy fëmijë A. lindur me datë 22.08.2003 dhe M. lindur në datë 02.10.2008. Rezulton e provuar se paditësi dhe e paditura jetojnë për vitesh në Bari në Itali, dhe asnjëri prej bashkëshortëve nuk ka banim apo qëndrim në Republikën e Shqipërisë. Paditësja paraqitet në gjykatën e Vlorës për zgjidhjen e martesës dhe pasojave; lënia për rritje dhe edukim dhe detyrimi ushqimor për dy fëmijët e mitur. I padituri pretendon pezullimin e gjykimit pasi çështja me të njëjtin objekt dhe palë është regjistruar edhe në gjykatën në Modenas.

Pyetjet

- ✓ Cilat janë të dhënat që duhet të mbledhë gjykata
- ✓ Si duhet të veprojë ajo për marrjen e informacionit
- ✓ A duhet ta pezullojë çështje gjykata nëse procesi është duke u zhvilluar në Itali
- ✓ A duhet të vazhdojë me gjykimin e çështjes?
- ✓ A duhet të pyesi gjykata fëmijët e mitur?
- ✓ Si duhet të bëhet intervistimi i tyre?
- ✓ Si do ta përcaktojë gjykata masën e detyrimit për ushqim?

Rast studimor 2: faktet janë marrë nga vendimi i Gjykatës së Lartë 1191/2018

Faktet kryesore

A dhe B janë shtetas shqiptar me banim në Gjermani. Duke qenë së marrëdhënia e tyre ishte përkqësuar, A vjen në shqipëri dhe paraqet kërkesën për zgjidhjen e martesës me B. Në këtë padi A kërkon ushtrimin e të drejtës së kujdestarisë, ndarjen e pasurisë që pëfshin ndër të tjera edhe një apartament që ndodhet në gjermani si edhe makiën që ato kanë përdorur në Gjermani.

Pyetjet

- ✓ A ka juridiksion gjykata për zgjidhjen e martesës dhe pasojat?
- ✓ A mund të nxjerri gjykata jashtë juridiksionit pjesëtimin e pasurisë
- ✓ Po për makinën aplikohet i njëjti rregull
- ✓ Cili është kuptimi i juridiksionit ekskluziv të gjykatës
- ✓ A është e nevojshme thirrja e ekspertit në këto rast
- ✓ Cilat do të ishin pasojat e vendimarrjes së gjykatës

Rast studimor 3: Faktet e çështjes janë marrë në vendimin Nr4581/2023 të Gjykatës së Lartë

Faktet kryesore

M dhe N shtetas shqiptarë kanë bashkëjetuar për një kohë në Greqi dhe ku kanë lindur një fëmijë K. Një muaj më vonë kanë lidhur martesë para ambasadës Shqiptare në Athinë. Për shkak se

raporti i tyre nuk ka funksionuar palët kanë zgjidhur martesën e tyre në shtetin grek ku edhe banonin. Gjykatat Greke në dy vendime kanë vendosur lënien e fëmijës kujdestari tek nena dhe me pas kanë vendosur pavlefshmërinë e martesës. Të dy vendimet kanë ardhur për njohje në RSH. Rezulton se fëmija i mitur K ka lindur në shtetin Grek. Po kështu, pala paditëse M jeton dhe punon në shtetin Grek. Ndërsa i padituri N rezulton me adresë në qytetin e Vlorës, Shqipëri. Pala paditëse, me pretendimin se i padituri nuk ka kontribuar asnjëherë për fëmijën për përkujdesje, veshje, edukim dhe shkollim ka paraqitur pranë Gjykatës së Shkallës së Parë të Juridiksionit të Përgjithshëm Vlorë padinë nëpërmjet së cilës ka kërkuar, detyrimin e të paditurit N të paguajë detyrimin ushqimor për fëmijën K në masën 20,000 (njëzetë mijë) lekë në muaj.

Pyetjet

- ✓ Cila është baza ligjore për përcaktimin e detyrimit ushqimor?
- ✓ A zbatohen Konventat e Hagës në këtë rast?
- ✓ A ndikon vendqëndrimi i zakonshëm i nënës dhe fëmijës në përcaktimin e detyrimit për ushqim?
- ✓ Cili do të ishte zgjidhja që do ti jepni çështjes?

Rasti 4: Faktet janë marrë nga praktika e GJL

Faktet kryesore

Alma M shtetase shqiptare kishte emigruar në Itali ku kishte njohur dhe bashkëshortin e saj shtetasin Italian Matia B. Nga martesë e tyre erdhi në jetë fëmija Luka. Kur Luka ishte 2 muajsh, Alma kthehet në Vlorë dhe vendoset në familjen e prindërve të saj. Ajo i kërkon Matias të qëndrojë me gjatë në Shqipëri dhe palët ranë dakord për këtë gjë. Për më shumë se një vit Matia vinte për të takuar Almën dhe Lukan në Vlorë. Gjatë kësaj kohe Luka ishte regjistruar në çerdhe, dhe Alma kishte filluar punë në biznesin e vëllait të saj. Në fund të vitit të dytë të qëndrimit të saj në Vlorë, si pasojë edhe grindjeve të vazhdueshme, Alma vendosi të ngre padi në Gjykatën e Rrethit Gjyqësor Vlorë për zgjidhjen e martesës me Matian. Ajo iu drejtua Gjykatës së Rrethit Gjyqësor Vlorë ku i kërkoi zgjidhjen e martesës me shtetasin italian Matia B, lënien për rritje dhe edukim të fëmijës së mitur Luka, detyrimin për ushqim për fëmijën në shumën 500 euro. Në seancën e pajtimit në veprimet përgatitore, pala e paditur Matia i qëndroi deklaratës së mbrojtjes, duke kërkuar mungesën e juridiksionit të gjykatës së Vlorës për gjykimin e çështjes. Po pala e paditur Matia, ka kërkuar: nxjerrjen e çështjes jashtë juridiksionit të Gjykatës së Rrethit Gjyqësor Vlorë, duke pretenduar juridiksionin e vendbanimit, atë Italian, pasi fëmija mbahej me të padrejtë nga nëna e tij dhe se fëmija kishte lindur në Itali, ishte i regjistruar atje dhe mbi të gjitha kishte edhe shtetësi italiane. Gjithashtu, ai paraqiti para gjykatës së Vlorës faktin që një ditë përpara se të merrte njoftimin për padinë e ngritur nga ana e bashkëshortes në gjykatën e rrethit gjyqësor Vlorë, ai kishte depozituar në gjykatën e Bolzanos padi për zgjidhje martese.

- ✓ Cilët faktorë lidhëz ju do të merrni në analizë në funksion të zgjidhjes së duhur të çështjes?
- ✓ Cilat fakte do të hetoni me kujdes?
- ✓ A kanë rëndësi afatet e përcaktuara nga aktet ndërkombëtare, Konventa e Hagës (1980)?

- ✓ A do të ndikojë në vendimin tuaj mbajtja e (pa)drejtë fëmijës nga paditësja?
- ✓ A do të pranoni ju gjykimin e çështjes duke përfshirë të gjitha pretendimet e paditëses?
- ✓ A do të vendosni ju pezullimin e çështjes në favor të gjykatës së Bolzanos?

Rasti 5: Punë në grup:

[1] Hartoni një listë kontrolli që duhet të ketë në konsideratë gjykata për aspektet e interesit më të lartë të fëmijës në rastet e zgjidhjes së martesës. Si “gjendet” kjo listë në vendimet e GJL-së? Për këtë nevojitet të përzgjidhni deri në 3 vendime të GJL-së dhe paraqitini sipas kësaj strukture: a. Mësimi që del nga ky vendim; b. Rrethanat e faktit; c. Vendimi i GJRRGJ-së; d. Vendimi i Apelit; e. Vendimi i GJL-së. f. Mendimi juaj. Qëllimi: është shumë e dobishme dhe e shëndetshme në fazën e studimit të hartoni lista kontrolli telegrafike që do të nevojiten në punën intensive që do të keni nesër; njohja me praktikën e GJL-së është shumë e rëndësishme.

[2] Analizoni çështjen e fajësisë në praktikën gjyqësore. Cilat janë parashikimet e legjislacionit familjar shqiptar dhe a ka vend për trajtimin e dëmit të shkaktuar në rastin e cenimit të parimit të besnikërisë bashkëshortore. Vështrim krahasues me vendimin e Gjykatës së Kasacionit të Italisë [Cassazione 1°Sezione Civile Sentenza n. 18853 del 15 settembre 2011, Il coniuge tradito può chiedere il risarcimento dei danni anche se all'altro non è stata addebitata la separazione].

[3] Analizoni situatën dhe argumentoni përgjigjen

Buna dhe Drini kanë lidhur martesë në vitin 2000. Ata jetojnë në Itali dhe nuk kanë fëmijë. Në vitin 2003 Drini i drejtohet gjykatës për zgjidhjen e martesës. Gjykata ka vendosur zgjidhjen e martesës. E paditura, Buna është përfaqësuar në gjykim me avokate me prokurë. Në seancën gjyqësore ka qenë e pranishme nëna e të paditurës [Bunës]. Sipas ligjit, pas daljes së vendimit bëhen edhe veprimet përkatëse në Zyrën e Gjendjes Civile.

Në vitin 2004 Drini martohet me Vjosën. Në vitin 2006 ai e zgjidh martesën me të. Edhe për këtë rast në Zyrat e gjendjes civile janë bërë veprimet përkatëse.

Në vitin 2008, Drini duke udhëtuar për në Francë, pëson aksident dhe vdes. Nga ky aksident trashëgimtarët e burrit që janë vetëm prindërit e tij përfitojnë një siguracion prej 200 000 mijë eurosh. Në vitin 2006, në kohën që ka zgjidhur martesën me të dy gratë, Drini ka blerë një shtëpi në Padova të Italisë.

Në vitin 2009, pra pas vdekjes së Drinit, dhe rreth pas 6 vjetësh nga zgjidhja e martesës së parë, Buna ka pretenduar se ajo nuk ka qenë në dijeni për zgjidhjen e martesës së saj me pretendimin se prokura për avokaten nuk ishte bërë nga ajo.

Analizoni situatën faktike dhe ligjore duke evidentuar se çfarë të drejte ka dhe si mund të mbrohet Buna që pretendon se martesë ka mbaruar me vdekje dhe jo me zgjidhje. Çfarë instituti mund të përdorë nga ana procedurale? A do ta pranojë gjykata një kërkesë të tillë? Nëse po, çfarë ndodh me pasojat e martesës?

Analizoni se si mund të mbrohen trashëgimtarët e Drinit duke evidentuar aspektet faktike dhe ligjore. Çfarë do të ndodhë me pasojat e martesës në rast se pranohet pretendimi i Bunës?

- Tema 4: Udhërat e gjykatës për (mos)kthimin e fëmijëve (4 orë)

Pedagogu: Aida Bushati

1. Përshkrim i temës

Mbrojtja ndërkombëtare e fëmijëve nga pasojat e dëmshme të largimit ose mbajtjes së tyre të padrejtë parashikon zgjidhje përmes procedura që sigurojnë kthimin e tyre të menjëhershëm në shtetin e banesës së tyre të përhershme, si dhe për të siguruar mbrojtje për të drejtat e kontaktit. Në praktikën gjyqësore shqiptare raste të tilla kanë paraqitur rritje të numrit dhe jo pak vështirësi për gjykatën.

Zgjidhja e martesës shoqërohet, jo në pak raste, me kufizimin e ‘lirisë së zhvendosjes’ së fëmijës në një shtet tjetër për shkak të pengesave që vijnë nga prindi tjetër dhe të mosmarrëveshjeve të prindërve. Po kështu, nuk janë të panjohura rastet e mos marrjes së pëlqimit dhe mohimit të të drejtave për marrëdhënie e kontakte me fëmijën. Vështirësitë vijnë e shtohen kur fëmija përdoret si mjet presioni ndonjëherë duke manipuluar edhe me ‘mbrojtjen e interesit të fëmijës’ për të penguar apo vështirësuar të drejtën që ka ish bashkëshorti apo bashkëshortja për jetën e vet private pas zgjidhjes së martesës. Dilemat përpara autoriteteve në këto raste lidhen me marrjen e mendimit ose pëlqimit të fëmijës, në përputhje me moshën dhe aftësinë e tij për të kuptuar; dhënia e informacionit të plotë lidhur me situatën e përgjithshme sociale, ekonomike, si dhe shërbimet që mund t’i ofrohen në vendin e origjinës; kuptimi “kohë”/afat, aspektet që lidhen me sigurinë e fëmijës, integrimin e tij në vendin ku do të kthehet,

2. Pyetje vetëstudimore (para orës)

- ✓ Evidentoni mënyrën e ndërveprimit me Autoritetit Qendror
- ✓ Cilat janë masat parandaluese të rrëmbimit
- ✓ Aplikimi i Ndërmjetësimit ndërkufitar
- ✓ Karakteristikat e Nenit 13(1)(b)
- ✓ Njohja Ndërkufitare dhe Zbatimi i Marrëveshjeve të Arritura në Rastet Familjare që Përfshijnë Fëmijët

3. Çështjet kryesore

- ✓ Çështje të juridiksionit dhe të procedurës
- ✓ Përcaktimi i vendbanimit të zakonshëm të fëmijës,
- ✓ vërtetimi i largimit ose mbajtjes së padrejtë,
- ✓ demonstrimi i të drejtave ekzistuese të përgjegjësisë prindërore/kujdestarisë,
- ✓ vlerësimin e mirëqenies së fëmijës dhe kundërshtimi i kthimit nga fëmija
- ✓ mbajtja në vëmendje e ligjeve penale dhe Rreziku i Rëndë - Neni 13(1)(b) i konventës
- ✓ roli dhe ndërveprimi me Autoriteteve Qendrore dhe zbatimin e vendimeve për të siguruar stabilitetin dhe mirëqenien e një fëmije
- ✓ problematika e evidentuar nga GJEDNJ dhe INCADAT

4. Dosja didaktike

Punë në grup

Rasti studimor 1: rreziku i rrëmbimit civil ndërkombëtar dhe vlerësimi i rastit nën dritën e këtyre situatave

Faktet kryesore: bazuar në vendimin e GJK nr. 17/15.03.2016 (V-17/16)

Pyetjet:

- ✓ Cilat janë ngjashmëritë dhe dallimet me çështjen “*Bajrami kundër Shqipërisë*”
- ✓ A jemi përpara cenimit të së drejtës për një proces të rregullt ligjor si pasojë e mosekzekutimit të një vendimi gjyqësor të formës së prerë?
- ✓ Si mund të kishin analizuar gjykatat rrezikun e rrëmbimit civil ndërkombëtar të fëmijës në dritën e detyrimeve të Konventës së Hagës?
- ✓ A jemi në rastin kur kalimi i kohës mund të ketë pasoja të pandreqshme për marrëdhëniet ndërmjet fëmijës dhe prindit që nuk jeton me të (*shih vendimin e GJEDNJ-së në çështjen Ignaccolo-Zenide kundër Rumanisë*)

Rasti studimor 2:

Faktet kryesore: bazuar në vendimin Nr 252 /11-2023-988 datë 01.03.2023 të Gjykatës së Rrethit Gjyqësor Durrës dhe vendimi Nr. 329/ 09.05.2023 gjykatës së Apelit.

- Në këtë rast nëna shqiptare e martuar me një shtetas gjerman, ka marrë fëmijën e mitur dhe është larguar nga Gjermania. Babai, nëpërmjet Ministrisë së Drejtësisë i drejtuar gjykatës me kërkesë për kthimin e fëmijës, bazuar në Konventën e Hagës “Për aspektet civile të rrëmbimit ndërkombëtar të fëmijës”.

Pyetjet:

- Parashtroni arsyet dhe bazën ligjore se përse gjykatat kanë vendosur moskthimin e fëmijës?
- Si është analizuar interesi më i lartë i fëmijës,
- Si është analizuar koha që ka kaluar nga koha e largimit të fëmijës deri në kohën e fillimit të procedurave gjyqësore (më shumë se një vit)
- Si është vlerësuar rrethana e vendosjes së fëmijës në një mjedis të ri, sipas nenit 12 të Konventës?
- A ka provuar gjykata se sjellja e prindit është e papërshtatshme? Si?
- Si gjen zbatim neni 13, nën paragrafi (b), i kësaj Konvente, sipas së cilës autoriteti gjyqësor nuk është i detyruar të urdhërojë kthimin e fëmijës nëse ekziston rreziku që fëmija t’i ekspozohet një dëmi fizik ose psikologjik gjatë kthimit, ose do ta vendoste atë në një situatë të pa tolerueshme.

Rasti studimor 3: *Zhvendosja jashtë shtetit kundrejt ushtrimit të përgjegjësisë prindërore*

Faktet kryesore: bazuar në vendimin nr. (11-2015-6128)2023, datë 18.12.2015, të Gjykatës së Rrethit Gjyqësor Durrës dhe Vendimin nr.601/10.06.2025 gjykatës së Apelit

- Vendim për lejimin që fëmijët të zhvendosen jashtë shtetit me njërin prind. Në këtë rast nëna është larguar jashtë shtetit, ka krijuar një familje të re dhe ka paraqitur kërkesë për lejimin e fëmijëve të lëvizin dhe zhvendosen jashtë shtetit.

Pyetjet:

- ✓ Bëni dallimin mes lejimit për të dalë jashtë shtetit (përkohësisht) dhe lejimin që fëmijët të zhvendosen jashtë shtetit. Cila është baza ligjore dhe procedura e ndjekur nga gjykata?
- ✓ Cilat janë kriteret përkatëse që merr në vlerësim gjykata në marrjen e vendimeve të tilla me qëllim mos vendosjen përpara rrezikut të rrëmbimit civil ndërkombëtar.
- ✓ Përme analizës së rastit evidentoni vlerësimin e interesit më të lartë të fëmijës dhe respektimi i të drejtës së fëmijës për të mbajtur marrëdhënie vetijake me prindin tjetër.

Rasti studimor 4:

Faktet kryesore: dosja e praktikë së Gjykatës së Rrethit Gjyqësor Kavajë për çështjen Sopa

- Vendim për lejimin që fëmijët të zhvendosen jashtë shtetit me njërin prind. Në këtë rast nëna është larguar jashtë shtetit, ka krijuar një familje të re dhe ka paraqitur kërkesë për lejimin e fëmijëve të lëvizin dhe zhvendosen jashtë shtetit.

PJESA E TRETË: GJYKIMET MBI INSTITUTE TË LIDHURA ME ÇËSHTJET FAMILJARE DHE ME TË MITUR

Tema 1. Gjykimi i çështjeve familjare të dhunës në familje dhe me të mitur viktimë, dëshmitarë e dhunues (8 orë)

- ✓ Kohëzgjatja: 8 orë mësimore (8×50')
- ✓ Pedagogë: Arta Mandro, Irena Plaku

1. Përshkrim i temës

Dhuna në familje është një fenomen i përhapur dhe shumë shqetësues që është reflektuar me një sërë problematikash në praktikën gjyqësore. Këto raste zënë një volum të konsiderueshëm në punën e gjykatës dhe prokurorisë. Të dhënat e marra nga burime të ndryshme përfshi këtu INSTAT-in, tregojnë se ndodh pavarësisht moshës, arsimit, fesë, gjendjes ekonomike, etnisë, ose identitetit kulturor. Për t'ju përgjigjur këtij fenomeni ka pasur shumë ndryshime pozitive në kuadrin ligjor, siç janë ndryshimet e bëra ligjit nr.9669/2006, “Për masat kundër dhunës në marrëdhëniet familjare”. Për gjykatën një rol të rëndësishëm ka Mekanizmi i Koordinuar i Referimit të rasteve të dhunës në familje” i cili vepron si një rrjet i organizuar i institucioneve përgjegjëse në nivel vendor për parandalimin, mbrojtjen, mbështetjen dhe rehabilitimin e viktimave të dhunës në familje. Gjatë kësaj teme do të trajtohen vështirësitë e trajtimit të rasteve, kuptimi i dhunës ekonomike dhe psikologjike; gjykata/prokuroria dhe mekanizmi referimit; ndërveprimi me policinë në drejtim të vlerësimit të riskut; llojet e urdhërave dhe afatet e gjykimit; masa mbrojtëse për fëmijët që kanë pësuar dhunë ose kanë qenë të pranishëm kur është ushtruar dhunë në familje etj.

Shqetësimi global dhe rajonal lidhur me përhapjen e fenomenit gjndet në jurisprudencën ndërkombëtare (CEDAË, GJEDBJ, GJED) dhe aktet ndërkombëtare si Konventa e Këshillit të Europës “Për parandalimin dhe luftën kundër dhunës ndaj grave dhe dhunës në familje” (Konventa e Stambollit), e miratuar në datë 11 maj 2011 dhe që ka hyrë në fuqi në datë 1 gusht 2014, ratifikuar me ligjin nr. 104/2012 dhe direktiva BE 2024/1385.

2. Pyetje vetëstudimore (para orës)

- Studioni ndërthurjen mes dispozitave procedurale të KPC-së dhe dispozitave materiale e procedurale të KF-së kundrejt atyre të LDHF-së dhe ligjit nr. 18/2017, “Për të drejtat dhe mbrojtjen e fëmijëve”
- Evidentoni vështirësitë që ka në procesin e gjykimit për rastet e dhunës ekonomike dhe psikologjike
- Si e gjen veten gjykata/prokuroria në mekanizmin e referimit? Cili është bashkëpunimi me policinë në drejtim të vlerësimit të riskut? Vlerësimi i riskut dhe raportet e policisë së shtetit;
- Afatet e gjykimit dhe A mund të ankohet vendimi i gjykatës për UM/UMM?
- Si është qëndrimi i gjykatës lidhur me mbrojtjen e fëmijëve viktimë dhe dëshmitarë të DHF?
- Cilat janë masat mbrojtëse që mund të zbatohen nga gjykata, si dhe procedura e parashikuara nga ligji nr. 18/2017? A mund të rrezikohen afatet e procesit gjyqësor?
- etj.
- Cilët janë subjektet e mbrojtura? Bëni një listë të tyre duke i klasifikuar sipas lidhjes/marrëdhënies me dhunuesin. Kush dhe si mund t’i drejtohet gjykatës?
- Çfarë mësimesh dalin nga analiza e vendimit të 4 Gusht 2020 të GJEDNJ lidhur me çështjen *Tërshana kundër Shqipërisë?* (Application no. 48756/14)

3. Çështjet kryesore

Objekt i trajtimit gjatë prezantimit në PP

- Juridiksioni i hapur në rastet e gjykimit të DHF-së dhe praktika gjyqësore
- Raporti mes vendimit të ZM-së kundrejt UM/UMM sa i përket pasojave
- “Pseudo dhuna” për qëllime ekonomike e pronësore dhe përfitime të tjera që lidhen me azilin
- Legjitimimi aktiv, Subjektet e mbrojtura, Padia publike dhe dallimi nga subjektet e mbrojtura nga neni 130/a i Kodit Penal;
- Kërkesa për një UMM të re në rastet kur ende nuk ka pushuar efekti i UMM-së ekzistuese;
- Rastet e pushimit dhe rastet e rrëzimit të pretendimeve;
- Ndihma ligjore dhe psikologjike falas dhe problematika e zbatimit të tyre;
- Rehabilitimi i dhunuesit dhe masat konkrete;
- Etika e gjykimit të çështjeve të dhunës në familje;
- Interesi më i lartë i fëmijës në këto procese dhe mbrojtja e duhur e viktimës;
- Bindja e brendshme dhe procesi i të provuarit.

4. Dosja didaktike për këtë temë

Rasti studimor 1: Due diligence -masat që nuk ka marrë Gjykata gjatë shqyrtimit gjyqësor, masa të cilat do të kishin shmangur pasojat e pasqyruara në UMM

Faktet kryesore: bazuar në vendimin nr. 3013/25.04.2019 i GJRRGJ Tiranë.

Pyetjet:

- ✓ E drejta e vizitës dhe e banimit për prindin të cilit nuk i është lënë fëmija për rritje dhe edukim, është një e drejtë absolute apo Gjykata mund t'a kufizojë atë rast pas rasti?
- ✓ A duhet të kryhet një seancë pajtimi ndërmjet bashkëshortëve, në rrethanat e dhunës në familje dhe ekzistencës së urdhrave të mbrojtjes të lëshuara kundrejt njërit bashkëshort?
- ✓ E drejta e të miturit për t'u dëgjuar në çdo procedurë që i përket atij është gjithmonë e detyrueshme për t'u zbatuar nga Gjykata, apo kjo e fundit mund ta anashkalojë atë për nevojat e një "gjykimi brenda një afati të arsyeshëm"?
- ✓ A është i detyrueshëm për Gjykatën vlerësimi i psikologut në rastin e rregullimit të pasojave për fëmijët e mitur gjatë një procedure për zgjidhjen e martesës?
- ✓ Si qëndrojnë në raport me njëri-tjetrin "shkaku i zgjidhjes së martesës" me "zgjidhjen e martesës me faj"? A ka diskrecion Gjykata të përcaktojë elementin 'faj' pavarësisht se nuk është kërkuar nga njëri prej bashkëshortëve, në kuadër vlerësimit të të drejtave të prindit (që ka pasur 'faj') përkundrejt fëmijëve dhe mbrojtjes së ILF-së?
- ✓ Cilët elementë të parashtruar në rrethanat e faktit janë nënvlerësuar dhe/ose nuk janë marrë në konsideratë nga Gjykata? A kanë vënë këto elementë në rrezik disa të drejta themelore të palëve? Nëse po, cilat janë këto të drejta?
- ✓ Në drejtim të rolit të saj proaktiv, a ka diskrecion Gjykata të orientojë palën paditëse për kërkime të mëtejshme në drejtim të procesit? A mundet Gjykata të ndërmarrë kryesisht veprime të caktuara duke marrë parasysh rrethanat e faktit?
- ✓ A mundet Gjykata në rastin konkret të zbatojë një masë për ekzekutim të përkohshëm? A mundet ta bëjë ajo këtë kryesisht apo me kërkesën e palëve?
- ✓ Evidentoni në mënyrë analitike të gjithë masat që nuk ka marrë Gjykata gjatë shqyrtimit gjyqësor, masa të cilat do të kishin shmangur pasojat e pasqyruara në UMM.
- ✓ Si duhej të zbatohet parimi "due diligence" nga të gjithë aktorët e përfshirë në mbrojtjen e ILF-së për rastin konkret?
- ✓ Duke pasur në konsideratë ILF-në, analizoni aspektet më të rënda të vendimit dhe çfarë do të kishit bërë ju si Gjykatë në rastin konkret?

Rast studimor 2: pjesëtarë të familjes dhe klasifikimi sipas LDHF

Faktet kryesore bazuar në Vendimin nr.50/05.06.2025

Ne këtë çështje paditësja ka kërkuar urdhër mbrojtje ndaj vëllait të bashkëshortit dhe familjarëve të tij. Rezulton se bashkëshorti i paditëses ka ndërruar jetë. Gjykata e shkallës së parë i ka rrëzuar padinë, duke arsyetuar se të paditurit nuk konsiderohen anëtarë të familjes, pasi bashkëshorti i paditëses ka ndërruar jetë dhe ky fakt përbën shkak për mbarimin e martesës.

Pyetjet

- ✓ Cilët janë subjektet e mbrojtura nga ligji i dhunës?
- ✓ Cili është kuptimi i mbarimit të martesës dhe efektet e mbarimit të martesës sipas KF në zbatimin e ligjit të dhunës në familje?

Rast studimor 3: efektet e dhunës mbi fëmijët dhe roli i gjykatës

Faktet kryesore sipas vendimit **Nr. 7505., datë 18.11.2022 Gjykata e Rrethit Gjyqësor Tiranë**

- Në këtë rast paditësja ka kërkuar urdhër mbrojtje ndaj të paditurit (bashkëshortit) dhe në kuadër të masave është vendosur edhe kufizimi i së drejtës së takimit të të paditurit me fëmijët e mitur.
- Marrja e mendimit të psikologut në proceset gjyqësore me objekt lëshimin e urdhërit të mbrojtjes dhe diferencimi i marrëdhënieve konfliktuale ndërmjet bashkëshortëve në raport me marrëdhëniet e tyre me fëmijët e mitur.

Tema II: Gjykimi në çështjet e ushtrimit të përgjegjësisë prindërore dhe kujdestarisë mbi të miturit [6 orë] dhe Gjykimi i çështjeve familjare të lidhura me të drejtat pasurore të fëmijëve [2 orë]

Kohëzgjatja: 8 orë mësimore (8×50')

Pedagogë: Arta Mandro, Valbona Vata

1. Përshkrim i temës

Përgjegjësi prindërore është tërësia e të drejtave dhe detyrave që kanë prindërit (prindi) ndaj fëmijëve, me qëllim që të sigurojnë *mirëqenien* emocionale, fizike, sociale dhe materiale të këtyre. Ajo përfshin dhe realizohet duke u kujdesur për fëmijën, duke mbajtur raporte vetjake me të, duke i siguruar atij mirërritjen, edukimin, arsimimin, përfaqësimin ligjor dhe administrimin e pasurive të tij. Kjo do të thotë se autoriteti/gjykata që do të vlerësojë një situatë apo do të marrë një vendim të caktuar lidhur me fëmijën duhet të shohë jo vetëm dhe thjesht mirëqenien materiale të fëmijës (e cila përgjithësisht është më lehtësisht e matshme) por edhe mirëqenien morale (sociale, emocionale, verifikimi i së cilës kërkon një impenjim dhe kohë më të madhe).

2. Pyetje vetstudimore

- Si mendoni lidhur me vendimet e gjykatës mbi humbjen e përgjegjësisë prindërore, a janë këto vendime të motivuara nga faktorë ligjorë apo socio-kulturore?
- Duke marrë në konsideratë parashikimin e nenit 196 të KF-së, a mendoni se heqja e përgjegjësisë prindërore me vendim gjykate heq automatikisht të drejtën e prindit për t'u takuar me fëmijën e tij?

- Kur humb përgjegjësia prindërore sipas Kodit të Familjes (jo si dënim plotësues sipas Kodit Penal), kjo humbje është e përhershme (në kuptimin derisa fëmija bëhet madhor) apo gjykata mund të vendosë afat?
- Në rast rishikimi të vendimit të formës së prerë që ka qenë shkak i humbjes së përgjegjësisë prindërore, çfarë ndodh me vendimin e humbjes së përgjegjësisë prindërore kur ky i fundit është marrë sipas nenit 223 të Kodit të Familjes?
- Në rastin e dy prindërve që kanë probleme me shikimin, janë të verbër, a mendoni se gjykata mund të marrë vendim për heqjen e përgjegjësisë prindërore dhe të cenojë të drejtën e tyre në ushtrimin e përgjegjësisë prindërore? Nëse po, a përbën kjo një ndërhyrje në nenin 8 të KEDNJ-së?
- A mund të quhet se kufizon të drejtat e parashikuara nga neni 158, paragrafi 1 i Kodit të Familjes (ne kuptim të ushtrimit të përgjegjësisë prindërore) disponimi nga gjykata i mjeteve dhe orareve të komunikimit (jo takimin) të prindit që nuk është ushtruesi kryesor i PP-së pas zgjidhjes së martesës? (Prindi, që nuk i është lënë fëmija për rritje dhe edukim, ruan të drejtën të mbikëqyrë mbajtjen dhe edukimin e fëmijës).
- Cili është roli që duhet të luajë shteti me qëllim përmbushjen e detyrimeve pozitive për mbrojtjen dhe garantimin e “jetës familjare” sipas standardeve të Konventës Europiane të Drejtave të Njeriut dhe GJEDNJ-së në rastin e ushtrimit të PP-së?
- Në rastin kur njërit prind i është hequr përgjegjësia prindërore për shkak se ka shpërdoruar detyrimet pasurore ndaj fëmijës, duke abuzuar me administrimin e pasurisë së fëmijës, në vlerësimin tuaj, a mundet gjykata të përcaktojë të drejtën e takimit të prindit që i është hequr përgjegjësia prindërore me fëmijën kur kjo është në interes të të miturit?
- Dënimi penalisht i prindit për braktisje të njërit prej fëmijëve, a përbën shkak për heqje të përgjegjësisë prindërore ndaj fëmijëve të tjerë?
- Është “gjendja e vështirë ekonomike dhe shëndetësore shkak që çon në pamundësinë e ushtrimit të përgjegjësisë prindërore”. Si do ta vlerësonit këtë moment? Nëse këto vështirësi ekonomike dhe shkaqe shëndetësore do të ndikonin dukshëm në mirëqenien qoftë materiale dhe emocionale të fëmijës do të mbanit të njëjtin qëndrim?
- Si do ta vlerësonit kërkesën e një prindi transeksual për ushtrimin e përgjegjësisë prindërore mbi djalin e tij 6-vjeçar, që ka pasur nga martesa me gruan e tij të parë menjëherë pas ndryshimit të seksit? Paqëndrueshmëria e saj emocionale, (kërkueses), pas ndryshimi të seksit a përbën një rrezik të shqetësimit të fëmijës dhe a ndikon në mirëqenien e tij?
- A mendoni se përbën shkak të mjaftueshëm për heqjen e përgjegjësisë prindërore konsumimi i veprës penale të "Mosnjoftimit për ndryshimin e vendbanimit" parashikuar nga neni 126 i KP-së, duke pasur parasysh se konsumimi i kësaj vepre kërkon mosnjoftimin për ndryshimin e vendbanimit qoftë edhe vetëm për 1 muaj? Po për veprën penale "Dhunë në familje"?
- Nëse njëri nga prindërit përmbush i vetëm detyrimin për mbajtjen e fëmijës, duke plotësuar kështu edhe detyrimin e prindit tjetër për mirërritjen e fëmijës, prindi që përmbush detyrimin a mund t'i drejtohet gjykatës me padi regresi për konstatimin e detyrimit të prindit tjetër për mbajtjen e fëmijës e detyrimin e tij të rimburojë prindin përmbushës të këtij detyrimi?

- Neni 216 i Kodit të Familjes parashikon kufijtë e përgjegjësisë prindërore, sipas të cilit arritja e moshës 18 vjeç shënon përfundimin e përgjegjësisë prindërore. Lidhur me këtë parashikim, a do të mund të fitojë zotësi të plotë për të vepruar (për efekt të mbarimit të përgjegjësisë prindërore), si pasojë e lidhjes së martesës edhe i mituri, i cili është lejuar nga gjykata të lidhë martesë, edhe pse nuk ka mbushur moshën 18 vjeç, përse kohë që Kodi Civil një mundësi të tillë e parashikon shprehimisht vetëm për gruan e mitur (neni 6/2 i KC-së)?

3. Çështjet kryesore

- ✓ Roli i gjykatës në paditë për ushtrimin e përgjegjësisë prindërore pas zgjidhjes së martesës, heqjes dhe humbjes së përgjegjësisë prindërore
- ✓ Kuptimi mbi rastet e pamundësisë së ushtrimit të përgjegjësisë prindërore dhe vënia e gjykatës në lëvizje për vendosjen e kujdestarisë.
- ✓ Problematika të praktikës gjyqësore në rastet e heqjes së përgjegjësisë prindërore.
- ✓ Humbja e përgjegjësisë prindërore. Të përbashkëtat dhe dallimet me heqjen e përgjegjësisë prindërore.
- ✓ Rregullimi i pasojat në rastet e heqjes dhe të humbjes së përgjegjësisë prindërore.

4. Dosja didaktike për këtë temë

Raste studimore dhe punë në grup

Rasti studimor 1: pse gjykata ne vendimin e zgjidhjes së martesës, ka disponuar që njëri nga fëmijët te lihet përkohësisht për një periudhë një vjeçare, në një institucion të përkujdesjes

Faktet kryesore sipas vendimit nr. 3635, datë 10.06.2024, Gjykata e Shkallës së Parë të Juridiksionit të Përgjithshëm Tiranë dhe vendimit 86 (30-2025-495) datë 17.02.2025 GJA Tiranë

- Në këtë rast, gjykata ne vendimin e zgjidhjes së martesës, ka disponuar që njëri nga fëmijët te lihet përkohësisht për një periudhë një vjeçare, në një institucion të përkujdesjes, duke ia lënë përcaktimin e institucionit në vlerësim Shërbimit Social Shtetëror.

Pyetjet

- ✓ Si është përfshirë Prokuroria e Rrethit Tiranë në këtë rast?
- ✓ A është treguar aktive tretë Prokuroria e Rrethit Tiranë? Si?
- ✓ Cila është forma e paraqitjes së parashtrimeve dhe a janë ato të duhurat?
- ✓ Marrja e masës së përkohshme në lidhje me ushtrimin e përgjegjësisë prindërore dhe të drejtat e takimit me fëmijët e mitur a është proporcionale?
- ✓ Cilat mendoni se mund të jenë vështirësitë në ndërlidhjen mes dispozitave të KF dhe ato të ligjit 18/2017, duke iu ngarkuar detyrime edhe NJMF?
- ✓

Rast studimor 2: Ndryshimi i menyrës së ushtrimit të përgjegjësisë prindërore.

Faktet kryesore: sipas vendimin Nr.38, datë 06.02.2021 Gjykata e Rrethit Gjyqësor Gjirokastrë, dhe Nr.246 (30-2024-1898) Vendimi/13.03.2024 GJA

Në këtë çështje ka ndërthurje të analizës së dispozitave të Kodit të Familjes dhe Ligjit Nr. 18/2017-dhe konstatohet neglizhim prindëror, si një nga format e dhunës.

Rëndësia e rastit qëndron në trajtimin nga të gjitha institucionet kompetente, duke u përfshirë edhe NJMF.

- Është një rast i nderlikuar ku duket se të gjitha institucionet kanë dështuar të zgjidhin situatën e fëmijës së mitur.

Pyetjet

- ✓ Si është zbatuar ligji 18/2017 nga Gjykata RrGj?
- ✓ A ka vepruar në mënyrë aktive Gjykata e Apelit bazuar në dispozitat e ligjit 18/2017?
- ✓ Cialt janë masat e urdhëruara?
- ✓ Si është kuptuar sistemi i integruar në marrjen e masave përkatëse sipas rregullimeve të ligjit 18/2017 dhe si është bërë njoftimi vendimit strukturave përkatëse të parashikuara nga ligji.

Tema III: Gjykimi në çështjet e amësisë dhe atësisë [4 orë]

Kohëzgjatja: 4 x 50'

Pedagogë: Arta Mandro

1. Përshkrim i temës

Gjatë trajtimit të kësaj teme do të synohet roli i gjyqtarit dhe prokurorit ky i fundit kryesisht në rastet kur njohja e amësisë mund të kundërshtohet në gjykatë; zbatimi dhe mirëorientimi në rregulla të ndryshme lidhur me institutin në tri raste në varësi të faktit nëse kemi të bëjmë me përcaktimin dhe kundërshtimin e amësisë dhe atësisë së: fëmijës së lindur nga martesa; fëmijës së lindur jashtë martese; fëmijës së lindur nga prindër të panjohur; veçoritë e institutit dhe të kundërshtimit të tij kur: amësia dhe atësia e fëmijës vërtetohet prej aktit të lindjes; amësia dhe atësia e fëmijës njihet vullnetarisht; amësia dhe atësia është vërtetuar në rrugë gjyqësore; llojet e padive në çështjet e lidhura me institutin, legjitimimi aktiv dhe pasiv, parashkrimi i së drejtës, etj.

1. Pyetje vetstudimore

- A kundërshtohet njohja e amësisë së bërë për fëmijën e regjistruar me nënë të panjohur dhe kush e ka këtë të drejtë?
- Kush ka të drejtë të kundërshtojë atësinë e prezumuar? A ka të drejtë babai që pretendon se është babai biologjik? Çfarë qëndrimi ka mbajtur gjykata? Shih vendimin nr.11-2019-2751, datë 17.5.2019 të GJRRGJ-së Durrës [1] dhe vendimin nr.11-2016-2481, datë 30.5.2016 të GJRRGJ-së Durrës [2]? Çfarë mendimi keni?
- A ka afate që parashkruajnë të drejtën? Sipas nenit 188 të KF-së e drejta e padisë së burrit që e quan veten si i ati i fëmijës parashkruhet me kalimin e afatit 1-vjeçar nga regjistrimi i atësisë në regjistrin e gjendjes civile.
- A ekziston një marrëveshje paraprake apo kontratë midis çiftit porositës dhe nënës surrogate?
- Çfarë është akti i lindjes? Çfarë është deklarimi i lindjes?
- Kur dhe si regjistrohet lindja e fëmijës në aktin e lindjes? Ku bëhet regjistrimi i lindjes së fëmijës?

2. Çështjet kryesore

- problemet aktuale që ka evidentuar jurisprudenca e gjykatave shqiptare lidhur me institutin e amësisë dhe atësisë
- Kundërshtimi i amësisë dhe kundërshtimi i atësisë.
- Kuptimi i prezumimit ligjor të atësisë. Kundërshtimi i prezumimit ligjor të atësisë;
- Legjitimi aktiv dhe pasiv në padinë për kundërshtimin e prezumimit ligjor të atësisë. Objekti i padisë. Afati për ngritjen e padisë. Rregullimi i pasojave që rrjedhin nga kundërshtimi i prezumimit ligjor të atësisë.
- Provat e administruara në gjykimin e padisë.
- Amësisë dhe atësisë dhe inseminimi artificial, fekondimi artificial, surrogacia.

3. Dosja didaktike për këtë temë

- ❑ Rasti studimor 1: Praktika e GJEDNJ – detyrë individuale

Yildirim kundër Austrisë (dec.), nr. 34308/96, 19 tetor 1999

Darmon kundër Polonisë (dec.), nr. 7802/05, 17 nëntor 2009

Rózański kundër Polonisë, nr. 55339/00, 18 maj 2006

Marckx v. Belgium 13 June 1979

Rasmussen v. Denmark 28 November 1984

Kroon and Others v. the Netherlands 27 October 1994

X, Y and Z v. the United Kingdom (no. 21830/93) 22 April 1997

Mikulic v. Croatia 7 February 2002

Mizzi v. Malta 12 January 2006
Chavdarov v. Bulgaria 21 November 2010
Krušković v. Croatia 21 June 2011
Ahrens v. Germany and Kautzor v. Germany 22 March 2012
Ostace v. Romania 25 February 2014
Mennesson and Others v. France and Labassee v. France 26 June 2014
Foulon and Bouvet v. France, judgment of 21 July 2016;
Laborie v. France, judgment of 19 January 2017.
D. and Others v. Belgium (no. 29176/13) 8 July 2014
Mandet v. France 14 January 2016
L.D. and P.K. v. Bulgaria (no. 7949/11) 8 December 2016
Mifsud v. Malta 29 January 2019
C and E v. France (nos. 1462/18 and 17348/18) 19 November 2019
D v. France (n° 11288/18) 16 juillet 2020
Koychev v. Bulgaria 13 October 2020
Fröhlich v. Germany, judgment of 26 July 2018
Valdís Fjölfnisdóttir and Others v. Iceland 18 May 2021
C.E. and Others v. France (nos. 29775/18 and 29693/19) 24 March 2022
Paparrigopoulos v. Greece 30 June 2022

☐ **Rasti studimor 2:** fëmija i konceptuar nga marrëdhënia jashtëmartesore
Faktet kryesore

Tema IV: Gjykimi në çështjet e birësimit [4 orë]

Kohëzgjatja: 4 orë mësimore (4×50')

Pedagogë: Arta Mandro

1. Përshkrim i temës

Qëllimi i kësaj teme është të trajtojë praktikën gjyqësore në lidhje me birësimin, në drejtim të respektimit të kushteve ligjore dhe ndalimeve të birësimit, nëse është garantuar parimi i interesit më të lartë të fëmijës së deklaruar të braktisur për të gjetur një familje të përshtatshme dhe të denjë në mënyrë që të krijohen kushte për mirërritjen dhe edukimin e tyre, zhvillimet e kësaj praktike parë nën këndvështrimin e familjeve me një prind, birësimet e fëmijëve të lindur nga teknikat e riprodhimit të asistuar ose *in vitro*, birësimi ndërvendas dhe bashkëpunimi me autoritetet e huaja, vendimeve të huaja në fushën e birësimit. Konsiderata kryesore në këtë institut mbetet interesi më i lartë i fëmijës dhe mbrojtja e respektimi i të drejtave themelore. Gjatë trajtimit të kësaj teme vëmendje e veçantë do t'i kushtohet mbrojtjes së fëmijës nga çdo lloj përfitimi i padrejtë si edhe çdo lloj veprimtarie që synon rrëmbimin, shitjen dhe trafikimin. Njëherazi kujdes i veçantë duhet kushtuar rasteve kur fëmijës nuk i mungon mjedisi familjar për të kuptuar shkakun determinant të birësimit dhe pasojat te

fëmija. Përkujdesja dhe vëmendja e veçantë në mbrojtje të këtij interesi në procesin e birësimit vihet re edhe në përfshirjen në të dy lloj autoriteteve: si të atyre administrative ashtu edhe gjyqësore të cilat verifikojnë e ri-verifikojnë këtë interes. Asnjë marrëveshje ndërmjet privatëve nuk mund të jetë birësim. Është detyrë e autoriteteve që të verifikojnë se të gjitha kushtet e domosdoshme janë plotësuar. Është e drejtë e tyre të refuzojnë ose lejojnë birësimin në varësi të kushteve dhe kriterëve të vendosura nga ligji.

2. Metodologjia

- Pyetjet vetstudimore
- Prezantim në PP (20')
- Punë në grupe (3-4 grupe) me rastet studimore (' për cdo rast)
- Prezantim i punës në grupe (cdo grup)
- Punë individuale
- Pyetje për secilin grup (cdo grup)
- Përmbytja e dosjes gjyqësore në këto raste: lista e veprimeve, akteve dhe vendimeve (25')
- Përmbledhje/konkluzione- listë kontrolli dhe evidentimi i problemeve kryesore (25')

3. Pyetje vetstudimore

- Cili është kuptimi i nenit 262 të KF-së mbi “e drejta e identitetit të fëmijës” pra e drejta për t'u njohur me historinë e tij dhe me të dhënat për prindërit biologjikë? Çfarë moshe nënkupton kjo dispozitë?
- Si do të procedohet para një kërkesë për birësim të një fëmije kur rezulton se jeton në institucionin e përkujdesjes sociale me vëllain ose motrën e tij, ose nëse janë binjakë?
- Cilat janë normat e LDNP-së në lidhje me birësimin e huaj kur bie në kundërshtim me dispozitat e Kodit të Familjes dhe njohjen e vendimit me këtë lidhje?
- Në rastin e birësimit ndërvendas, ku birësuesi është shtetas italian dhe i birësuarit është shqiptar, nëse birësuesi vdes pas dhënies së pëlqimit, por para përfundimit të procedurës së birësimit dhe gjykata e pranon kërkesën për birësim, në kuptim të nenit 249 të KF-së, a e fiton cilësinë e trashëgimtarit të birësuesit fëmija? Si do ta zgjidhni këtë rast?
- Duke pasur parasysh qëllimin parësor të birësimit, cili do të ishte vendimi juaj, nëse një çift shfaq preferenca racore ose gjinore etj.?
- Në rastin e një personi me aftësi të kufizuara a do ta lejonit birësimin e fëmijës apo do ta refuzonit kërkesën? Cili parim predominon?
- Në kuadër të nenit 241 të KF-së, në qoftë se birësohet fëmija i bashkëshortit dhe bashkëshorti kërkues ka fëmijë të mitur në ngarkim të tij, gjykata kur vendos për birësimin a duhet t'i dëgjojë fëmijët e mitur lidhur me birësimin? A përfshihet ky element në kuadër të interesit më të lartë të të miturit dhe vlerësimit të përshtatshmërisë së birësuesit?

- Komiteti Shqiptar i Birësimit e ka të drejtën e ankimit kundër vendimit të gjykatës për miratimin/refuzimin e birësimit apo kjo duhet të realizohet përmes prokurorit sipas nenit 255 të KF-së?
- A ka ndalesë për birësimin e një fëmije nga një çift homoseksualësh në bazë të legjislacionit shqiptar? Cilat janë përmirësimet që sugjeroni ju?
- Gjatë procedurës gjyqësore për pranimin e kërkesës për birësim, a mundet gjykata ta verifikojë drejtpërdrejt nëse periudha e atashimit e ka arritur qëllimin e saj, pa u kufizuar në konkluzionet e Komitetit të Birësimit?

4. Çështjet kryesore

5. Dosja didaktike për këtë temë

1. GJEDNJ: Abdi Ibrahim kundër Norvegjisë [GC], 2021, § 145) - Një rëndësi e veçantë duhet t'i kushtohet ILF që varësisht nga natyra dhe serioziteti, mbizotëron mbi interesat e prindërve;
2. GJEDNJ: Cînta kundër Rumanisë, 2020, kufizimi i të drejtave të kontaktit për shkak të sëmundjen e tij mendore pa prova se aplikanti do të përbënte një kërcënim për mirëqenien e vajzës së tij dhe gjykatat nuk kishin përcaktuar ose vlerësuar interesat më të mira të fëmijës (§§ 47-58). ; Në çështjen A.M. dhe të tjerë kundër Rusisë, 2021, kufizimi i të drejtave prindërore të aplikueses dhe privimi nga kontakti me fëmijët e saj ishin urdhëruar për arsye të identitetit gjinor pa shqyrtimin e ILF;
3. *Sahin kundër Gjermanisë* [GC]- procesi i marrjes në pyetje të fëmijës mund të kishte sjellë një rrezik për të, i cili nuk mund të ishte shmangur qoftë edhe përmes masave të veçanta në gjykatë;
4. GJEDNJ: *Elsholz kundër Gjermanisë* – tejkalmi i diskrecionit të autoriteteve publike në vlerësimin e masës dhe refuzimi i të drejtës prindërore të babait, duke mos u bazuar në raportet e ekspertëve dhe vullnetin e fëmijës;
5. GJEDNJ: *Sommerfeld kundër Gjermanisë* [GC] – rëndësia e ekuilibrit emocional dhe psikologjik të të miturit. Roli i psikologut
6. GJEDNJ: *Hokkannen kundër Finlandës* – rëndësia e jetës familjare. Interesi i fëmijeve dhe të drejtat e prindërve - nëse kontaktet me prindin mund të duket se janë kërcënuese, u takon autoriteteve kombëtare të arrijnë një ekuilibër duke ndërmarrë të gjitha hapat e nevojshëm për të lehtësuar ribashkimin siç mund të kërkohet në mënyrë të arsyeshme në rrethanat e veçanta të secilit rast.
7. Për më shumë shih: https://ks.echr.coe.int/documents/d/echr-ks/guide_rights_of_the_child_eng

Tema V: Gjykimi në çështjet e lidhura me detyrimin për ushqim (4 orë)

1. Përshkrimi i temës

Detyrimi për ushqim është një detyrim absolut, elementar, dhe një detyrim shumë thelbësor. Në gjykatat e rretheve gjyqësore hasim një tërësi procesesh gjyqësore ku prindi të cilit i është lënë për rritje dhe edukim fëmija kërkon përmbushjen e detyrimit për ushqim ndaj fëmijës; procese të tëra gjyqësore ku prindi tjetër kërkon pakësimin e masës së detyrimit për ushqim ose heqjen e këtij detyrimi. Fokusi kryesor do të jenë vendimet e gjykatës së rrethit gjyqësor, si edhe vendime të Gjykatës së Lartë dhe Gjykatës Kushtetuese.

Vend do të ketë trajtimi i çështjeve që kanë si objekt pakësimin, shtimin ose heqjen e detyrimit për ushqim ndaj fëmijës; vështirësia e vërtetimit të të ardhurave si rezultat i ekonomisë së informalizuar, pretendimet për mospagimin e detyrimit për ushqim nga subjektet e detyruar si rezultat i papunësisë apo i pamundësisë për të siguruar të ardhura etj. Këto vendime kanë një rëndësi thelbësore për qëndrimet që duhet të mbajnë gjykatat e faktit në çështjet me objekt të njëjtë.

2. Pyetje vetstudimore

- Si disponon gjykata e faktit në rastet kur nuk kanë ndryshuar kushtet apo rrethanat për të kërkuar ndryshimin e masës së detyrimit për ushqim ndaj fëmijëve?
- Si është trajtuar nga Gjykata Kushtetuese rasti kur palët kanë ngritur pretendimin për mosekzekutimin e vendimit gjyqësor të formës së prerë brenda afatit të arsyeshëm? Shih vendimin nr.24/2014: gjykata kushtetuese nuk e konsideroi shkelje të procesit të rregullt ligjor në fazën e ekzekutimit faktin se vendimi gjyqësor i vitit 2001 i ndryshuar me atë të vitit 2008 i dhënë në favor të paditëses RG për detyrimin ushqimor ndaj të miturve në ngarkim të shtetasit GA nuk ishte ekzekutuar dhe as ishin kryer procedurat për ekzekutimin e tij në shtetin grek ku qëndronte debitori me arsyetimin se kërkuësja duhet t'i ishte drejtuar për njohje autoriteteve greke. Si e vlerëson këtë vendim në raport me Konventën e sipërcituar?
- Mendoni se në mënyrë automatike rritja e moshës së fëmijëve bën që kërkesat dhe nevojat për rritjen, edukimin, arsimin e fëmijëve të rriten apo ndodh e kundërta?
- Cili është roli i gjykatës në vlerësimin e kërkesave të parashtruara nga pala paditëse dhe pretendimet e palës së paditur [gjendja ekonomike, statusi familjar dhe elemente të tjera që e ndihmojnë në zgjidhjen e çështjes]?
- Cilat janë shkaqet që ndeshen më shpesh në praktikë për ndryshimin e masës së detyrimit për ushqim [ndërprerja e marrëdhënies së punës si pasojë edhe ndërprerja e rrogës si burim i vetëm financiar, krijimi i një familjeje tjetër ose shtimi me një fëmijë tjetër, si edhe problemet shëndetësore]?

3. Çështjet kryesore

- Subjektet debitorë dhe kreditorë të DU
- Raporti midis kontributit kompensues dhe detyrimit për ushqim.
- Mbi cilën palë bie barra e provës për të provuar pamundësinë e pagesës së detyrimit për ushqim? Si dokumentohen pretendimet përpara gjykatës?
- Cilat janë kriteret mbi të cilat mbështetet Gjykata e Lartë në përcaktimin e masës së detyrimit për ushqim në rastin e fëmijës?
- A mund të kërkohet si masë e përkohshme ekzekutimi i detyrimit për ushqim?

- Çfarë mendimi keni lidhur me kohëzgjatjen e arsyeshme ose jo të procedimeve mbi DU-në? Sa kanë ndikuar rrethanat e çështjes ku përfshihet kompleksiteti i çështjes *[faktet e kundërshtuara dhe volumin e provave shkresore]*, sjellja e kërkuarit dhe ajo e autoriteteve përkatëse?

4. Dosja me raste praktike

Rasti 1

Punë në grup: Drini dhe Tomorri banues në Tiranë kërkojnë të ndjekin universitetin në Vlorë. Prindërit e tyre kanë zgjidhur martesën. Nëna e tyre kërkon një ndryshim të DU-së në kushtet e reja. A do të paguajë babai i tyre një kontribut më të madh? Ata mund të bëjnë punë të vogla me kohë të pjesshme. [shih vendimin e Gjykatës së Kasacionit të Italisë Corte di Cassazione con l’ordinanza n. 439/16];

Rasti 2

Rrethanat e çështjes:

Altini dhe Drita shtetas shqiptarë, janë martuar në vitin 2010. Në vitin 2011 ata emigrojnë në Amerikë; në vitin 2013 nga lidhja e tyre lind një vajzë, Alba. Në vitin 2015 marrëdhëniet e tyre përkeqësohen dhe ata kërkojnë zgjidhjen e martesës. Me vendimin e formës së prerë, gjykata amerikane ka vendosur zgjidhjen e martesës, lënien e Albës për rritje dhe edukim Dritës, detyrimin e Altinit të paguajë pension ushqimor për fëmijën në masën X dollarë në muaj. Pas zgjidhjes së martesës, Altini kthehet në Shqipëri dhe fillon një punë nga e cila nxjerr pothuajse gjysmën e të ardhurave që nxirrte gjatë kohës që punonte në SHBA. Në vitin 2017 ai lidh martesë me Anilën dhe nga kjo martesë në vitin 2018 lind një fëmijë, Joni. Në këto kushte, në pamundësi për të shlyer detyrimet ndaj Albës në masën e caktuar nga gjykata amerikane, Altini kërkon ndryshimin e vendimit të kësaj gjykate.

Pyetjet :

Cila është baza ligjore që do të gjejë zbatim në këtë rast?^[L]^[SEP]2. Çfarë pretendimesh duhet të ngrejë Drita në mënyrë që Altini, i cili është kthyer tashmë në Shqipëri, të detyrohet të shlyejë detyrimet ndaj Albës? Si mund të mbrohet Altini ndaj pretendimeve të Dritës? Cili do të jetë objekti i kërkesëpadisë në këtë rast? Cili është organi kompetent dhe cilat janë kriteret për njohjen e vendimeve të huaja në Shqipëri? ^[L]^[SEP]A legjitimohet Altini t’i drejtohet gjykatës shqiptare për ndryshimin e një vendimi të dhënë nga gjykata amerikane? ^[L]^[SEP]A kanë juridiksion gjykatat shqiptare në këtë rast të ndryshojnë vendimin e dhënë nga gjykata amerikane? Pse? ^[L]^[SEP]Në rastin kur ndryshojnë rrethanat mbi të cilat është përcaktuar masa e detyrimit për ushqim, cila është gjykata që ka juridiksionin për të gjykuar një rast të tillë? ^[L]^[SEP]Cilat janë kriteret ku duhet të bazohet gjykata për ndryshimin e vendimit mbi detyrimin për ushqim ndaj Albës? ^[L]^[SEP]Si duhet të veprojë gjykata në këtë

rast? Pse? ^[1]_{SEP}

Rasti 3:

Agroni, 67 vjeç, është i ve. Ai ka katër fëmijë në moshë madhore por jeton vetëm me njërin prej tyre, Ilirin (djalë e madh), bashkëshorten e Ilirit dhe dy nipërit e tij. Ata jetojnë në qytetin e Tiranës. Nga lidhja e pensionit të pleqërisë ai përfiton një shumë të pamjaftueshme për të përballuar shpenzimet e jetesës dhe të ilaçeve të detyrueshme për kurimin e sëmundjeve kronike.

Pyetjet:

- A mund të kërkojë Agroni detyrim për ushqim dhe ndaj kujt? Cilat janë dispozitat e KF-së që do të konsultoni për këtë situatë?
- A mundet që detyrimi për ushqim të dakordësohet në rrugë jashtë gjyqësore? Si?
- A mundet Iliri të kërkojë gjyqësisht detyrimin për ushqim për të atin e tij?
- Si qëndron solidariteti horizontal kundrejt mundësisë së personave përgjegjës?

Tema VI: Pozita e viktimës madhore dhe garancitë procedurale të saj në procesin penal (2 orë)

Përshkrimi i temës

Viktima madhore dhe viktimat e mitur konsiderohen një subjekt me status të posaçëm në procedimin penal pasi Kodi i Procedurës Penale dhe Kodi i Drejtësisë Penale për të Mitur i njohin një mori të drejtash të diferencuara nga subjektet e tjerë.

Në praktikën gjyqësore paraqet vështirësi përcaktimi i personave që konsiderohen viktimë e veprës penale për arsye se në K.Pr.Penale nuk ka një përkufizim të termit “Viktimë”. Në K.D.P.M ka një përkufizim të termit “I mitur viktimë”. Për këtë arsye është e nevojshme analiza e akteve ndërkombëtare në fushën e mbrojtjes së viktimës në procesin penal si Deklarata e OKB mbi parimet themelore të drejtësisë për viktimat e krimeve dhe të abuzimit të pushtetit, Direktiva 2012/29 e BE, etj.. Me parashikimin në K.Pr.Penale edhe të viktimës së mitur, trashëgimtarëve të viktimës së veprës penale dhe kallëzuesit bëhet e nevojshme trajtimi i pozitës procedurale konkrete dhe të drejtave procedurale të secilit subjekt. Prandaj, përvec trajtimit të të drejtave procedurale që i njihen secilit subjekt, pjesëmarrësit do të kenë mundësinë të trajtojnë problemet që hasen në praktikën gjyqësore. Trajtimi me respekt për dinjitetin e tyre njerëzor dhe mbrojtja nga ridëmtimi, gjatë ushtrimit të të drejtave të parashikuara nga të dy Kodet¹⁰ është detyrim ligjor për autoritetet proceduese ndaj dhe kjo temë i dedikohet pikërisht këtij subjekti vulnerabël. Viktimat e krimeve të rënda e vecanërisht të shfrytëzimit seksual apo trafikimit të qenieve njerëzore gëzojnë një sërë garancish dhe masash mbrojtëse/ndihmëse që janë specifike për statusin që ato kanë si viktimat e trafikimit. Specifikisht, të drejtat e parashikuara nga neni 58/b i K.Pr.P i ndryshuar me ligjin nr.35/2017 (për viktimën madhore dhe të mitur) si dhe ato të parashikuara posaçërisht nga Kodi i Drejtësisë penale për të Miturit (për viktimën e mitur), janë reflektim i të drejtave të garantuara për viktimat nga: Konventa e Palermos, ajo e Varshavës, Konventa e Këshillit të Evropës “Për masat kundër trafikimit të qenieve njerëzore”,

¹⁰ Kodi i Procedurës Penale dhe Kodi i Drejtësisë Penale për të Mitur.

e ratifikuar me ligjin nr. 9642 datë 20.11.2006, në mënyrë të veçantë nga Rekomandimi nr. (85) 11-Këshilli i Evropës, Vendimi Kuadër i BE mbi Statusin e Viktimave në Gjykimin Penal e datës 15.03.2001, Direktiva 2011/36BE e Parlamentit Europian dhe e Këshillit të 5 prillit 2011, mbi parandalimin dhe luftën kundër trafikimit të qenieve njerëzore dhe mbrojtjen e viktimave të këtij trafikimi, dhe zëvendësimi i Vendimit Kuadër të Këshillit 2002/629/ JHA, Direktiva 2012/29/EU e Parlamentit Evropian dhe e Këshillit të 25 tetorit 2012 “Vendosja e Standardeve Minimum mbi të Drejtat, Mbështetjen dhe Mbrojtjen e Viktimave të Krimit dhe Zëvendësimi i Vendimit Kuadër të Këshillit 2001/220/ JHA, Konventa e Këshillit të Europës për mbrojtjen e fëmijëve nga shfrytëzimi seksual dhe abuzimi seksual, e ratifikuar nga Parlamenti shqiptar me ligjin nr. 10 071 datë 9.2.2009. Në kontaktin e pare me viktimen, oficeri i Policisë gjyqësore/prokurori duhet të kenë në konsideratë mbi të gjitha respektimin e garancive dhe të drejtave procedurale të viktimës për të siguruar prioritetin kryesor që është mirëqënia dhe siguria e saj, njohja me letrën e të drejtave, dhe ofrimi i gjithë garancive/lehtësive procedurale ligjore. Menjeherë pas identifikimit të viktimës asaj duhet t'i sigurohet asistencë psikologjike, sociale, ekonomike, mjekësore, standart i pranueshëm jetese, këshillim-informim, edukim për fëmijet. Asistencë nuk mund dhe nuk duhet të kondicionohet nga bashkëpunimi i viktimës. Duhet konsideruar që:

- ✓ Viktima të trajtohet me kujdes e ndjeshmëri si viktimë e një krimi të rëndë dhe të mos riviktimizohet përgjatë procesit të ndjekjes penale.
- ✓ Të garantojë sigurinë e viktimës dhe familjes së saj (një viktimë bashkëpunon vetëm në situatë besimi dhe sigurie).
- ✓ Vlerësimi i rrezikut për viktimën dhe familjen duhet të jetë në vijimësi në çdo fazë të procesit.
- ✓ Reflektimi i një qëndrimi të qartë, të hapur dhe të ndershëm me viktimat për çdo aspekt për të ofruar besueshmëri.
- ✓ Nevoja e një periudhe reflektimi nëse ndodhet nën efektin e Stresit Post-traumatik.
- ✓ Sigurimi i një këshilltari të pavarur psikolog, sociolog, mjek etj. sipas nevojave të viktimës.
- ✓ Marrja e masave për të mosekspozuar të kaluarën e saj në publike, familje, gjyq.
- ✓ Marrja e masave për evitimin e kontaktit të drejtpërdrejt fizik të viktimës me autorin e dyshuar të trafikimit.

Temat kryesore që do të shqyrtohen

1. Cili është kuptimi i termit “viktimë e veprës penale”? Viktima a është palë apo subjekt me të drejta procedurale në procesin penal? A do të cilësohen si viktimë personat juridikë publike dhe private?
2. Dallimi i pozitës së viktimës së veprës penale nga kallëzuesit dhe trashëgimtarët e viktimës së veprës penale sipas dispozitave të Kodit të Procedurës Penale.
3. Standartet ndërkombëtare të mbrojtjes së viktimës të veprës penale në procesin penal.

4. Të drejtat procedurale që i njihen viktimës së veprës penale; e drejta të kërkojë ndjekjen penale të fajtorit, e drejta për të marrë informacion, për interpretim/shpjegim dhe përkthim, e drejta për ndihmë juridike, e drejta për mbrojtje gjatë procesit penal, e drejta për tu dëgjuar dhe paraqitur kërkesa, e drejta të thirret në seancë paraprake dhe seancën e parë gjyqësore, e drejta e ankimit ndaj vendimit të organit procedues, e drejta për të kërkuar dëmshpërblim etj..

Metodologjia

Metodologjia e ndjekur në zhvillimin e kësaj teme do të jetë diskutimi interaktiv i bazuar në kazuse të dhëna paraprakisht dhe të prezantuara në këtë program. Gjithashtu, diskutimi mund të pasurohet me kazuse të tjera të cilat do të diskutohen në varësi të temave që shfaqin interes gjatë zhvillimit të temës. Një vend të veçantë do të zërë dhe diskutimi i praktikës gjyqësore.

Kazuse për diskutim dhe praktikë gjyqësore

Kazusi 1

Personi nën hetim D.T, 34 vjeç, i dënuar më parë, (i cili nuk vuan nga ndonjë turbullim psikik apo neuropsikik) dhe i mituri A.M i moshës 7 vjeç, i cili vuan prej sëmundjes së epilepsisë dhe vjen nga një familje me prindër të divorcuar dhe probleme familjare-ekonomike, janë banorë të të njëjtit fshat. Në datën 28.4.2018, rreth mesdrekës në intervalin kohor 12:30 – 13:00, i mituri A.M pasi ka luajtur tek banesa e xhaxhait të tij (vetëm 100 metra larg banesës së tij), duke u kthyer për në shtëpi është përballur me D.T, i cili i ka shkuar nga pas duke e ndaluar dhe duke vijuar më pas me veprime të turpshme në drejtim të tij. D.T e ka marrë të miturin A.M, ka shkuar në afërsi të një tuneli, i ka hequr pantallonat dhe aty ka kryer marrëdhënie homoseksuale me dhunë me të. Më pas e ka lënë në rrugë dhe është larguar. A.M është gjetur në rrugë nga fqinja, me pantallonat zhveshur, gjakosur, ku kjo e fundit e ka marrë dhe e ka çuar menjëherë tek e ëma. Nëna është tronditur shumë, ka insistuar duke e pyetur A.M çfarë i kishte ndodhur, por për shkak të gjendjes së rënduar psikologjike dhe fizike A.M nuk ka folur më. Pasi e ëma e ka çuar në spital, ku është konfirmuar me Akt ekspertimi mjeko-ligjor kryerja e marrëdhënieve homoseksuale me të miturin, si dhe pasi i mituri ka identifikuar autorin të cilin e njihnte, ajo është paraqitur në Komisariatin e Policisë dhe ka kallëzuar D.T. Shërbimet e Policisë nga hetimi i kryer kanë arritur të identifikojnë dhe arrestojnë në flagrancë autorin e dyshuar të këtij krimi, personin nën hetim D.T, i cili në fazën e hetimit ka pohuar pjesërisht faktin, por ka mohuar akuzën, duke deklaruar se kishte qenë i shtrirë në oborr kur aty kishte shkuar A.N, i cili i ka kthyer të pasmet duke e ngacmuar dhe më pas ai kishte kryer marrëdhënie seksuale në afërsi të një bunkerit me të.

Çështje për trajtim/zgjidhje

1. Cila është vepra penale e konsumuar? Përcakto dispozitën konkrete të Kodit Penal të cenuar. Analizo.
2. Cilat janë veprimet hetimore/procedurale që duhet të kryhen nga ana e prokurorit?
3. Cilat janë subjektet që duhet të jenë detyrimisht pjesë e këtij procesi penal dhe veprimtaria ligjore e secilit.
4. Cilat janë aktet procedurale të detyrueshme për të qenë pjesë e fashikullit të prokurorit në këtë procedim penal me të mitur viktime?

5. Cilat janë llojet e ekspertimeve të nevojshme për hetimin e krimeve seksuale, si në rastin konkret?
6. A mund të ketë marrëdhënie seksuale/homoseksuale me të mitur me pëlqimin e këtij të fundit?
7. Cilat janë rrethanat lehtësuese/rënduese/cilësuese sipas Kodit Penal?
8. Cilat janë garancitë që duhen zbatuar për viktimën e mitur të shfrytëzimit seksual ose abuzimit/dhunës seksuale, referuar kuadrit ligjor të zbatueshëm?
9. Cili do të ishte kerkimi perfundimtar i Pokurorisë, po denimi perfundimtar i dhene nga Gjykata?

Kazusi 2

L.R 37 vjeç, me shtetësi amerikane jeton e punon në Shqipëri, konkretisht në zonën e quajtur “Vilat gjermane” Tiranë, së bashku me vajzën e saj 13 vjeç. F.A 21 vjeç punon si kamerier në bar-kafe “M” në Tiranë.

Më datë 9.12.2016, rreth orës 23:30 L.R së bashku me K.B, mikeshë e saj me shtetësi amerikane dhe disa të njohur kanë festuar te Bar-kafe "M", ku L.R ka konsumuar alkool. Rreth orës 02:00, ata kanë lëvizur për të festuar në një klub tjetër, por L.R, duke qenë se kishte pirë shumë alkool, është rrëzuar. Kështu, mikeshja e saj K.B ka thirrur një taksì për ta shoqëruar në shtëpi. F.A është vetë ofruar për t'i ndihmuar vajzat, duke u ulur ky i fundit me L.R, në ndenjësën e pasme të taksisë, ndërsa K.B në vendin e parë të pasagjerit.

Pasi kanë shkuar në banesën e L.R, K.B dhe F.A e kanë vendosur viktimën të flejë dhe janë larguar të dy, ndonëse F.A ka kërkuar të qëndrojë me L.R., por nuk është lejuar nga K.B. Të dy janë kthyer me të njëjtën taksì në zonën e lokaleve ku po dëfreheshin miqtë e L.R dhe K.B.

F.A., pasi është kthyer, ka qëndruar pak me miqtë e tij dhe rreth orës 04:00 ka marrë të njëjtën taksì dhe ka shkuar sërish në banesën e L.R. Ai ka kryer marrëdhënie seksuale me të dhe në momentin që ka tentuar të kryejë marrëdhënie seksuale anale, L.R, prej dhimbjes, ka reaguar dhe është bërë e ndërgjegjshme që po kryente marrëdhënie seksuale me një të panjohur. Ai është larguar. L.R, rreth orës 04:07 të datës 10.12.2016, i ka shkruar mesazh shoqes së saj K.B se është ngritur duke pasur në krevat një djalë që nuk e njeh; se është me ciklin menstrual, nuk mban mend, nuk gjen fustanin, si dhe ka dhimbje në anus. Në përgjigjen e saj me mesazh, K.B e sqaron se si dhe me kë e ka çuar në banesë. Pas këtij komunikimi, L.R ka fjetur sërish dhe në mëngjes është zgjuar dhe ka parë veshjet e saj fustan i zi dhe paruke në tokë. Të nesërmen ka shkuar në bar kafe “M”, ku ka identifikuar F.A si të njëjtin me personin që po kryente marrëdhënie në banesë.

Sipas Aktit të ekspertimit biologjiko-ligjor: “Në rrobat...një paruke ngjyrë e zezë dhe një fustan i zi, nuk vërehen njolla dyshuese me përmbajtje spermatike.”

Sipas Aktit të ekspertimit mjeko-ligjor: “Në trupin e L.R u konstatuan gërvishje të lokalizuara në kurrizin e dorës së djathtë dhe në pjesën e jashtme të kofshës së djathtë, si dhe ekimoza të lokalizuara në pjesën e brendshme në 1/3 mesme të saj dhe në çapokun e djathtë. Këto dëmtime janë shkaktuar me mjet mbrehtës....dëmtimet duhet të jenë shkaktuar në harkun kohor 5-7 ditë nga momenti i këqyrjes.... L.R është e defloruar dhe ky deflorim është i vjetër. Përreth organeve gjenitale nuk u konstatuan dërmishje, gërvishje apo mavijosje. Nuk mund të provohet nëse me L.R janë kryer marrëdhënie seksuale anale në datën e pretenduar. Nuk u vunë re dëmtime të atilla që janë karakteristike për marrëdhëniet seksuale anale. Përreth anusit nuk u vunë re dëmtime si dërmishje, gërvishje apo mavijosje apo edhe dëmtime të tjera.”

F.A ka shpjeguar se gjatë rrugës për të shoqëruar L.R në banesë, kjo i ka kërkuar të kryejë marrëdhënie, ndaj ai është kthyer në banesën e saj, të cilën e ka zgjuar nga gjumi dhe pastaj ka kryer

marrëdhënie seksuale me të, por nuk ka ushtruar asnjë dhunë ndaj kësaj shtetaseje. Midis F.A dhe L.R nuk ka pasur komunikim përmes telefonit.

Çështje për diskutim

1. A kemi elemente të ndonjë veprë penale në rastin konkret? Nëse po, cila figurë e veprës penale është konsumuar? Analizo.
2. A ka dhënë pëlqimin viktimë për të kryer marrëdhënie seksuale?
3. A duhet të sigurohet subjekti aktiv që personi me të cilin do të kryejë marrëdhënie seksuale hyn /pranon një marrëdhënie të kësaj natyre me vullnetin/dëshirën dhe dakortësinë e tij?
4. A duhet patjetër të ketë elemente të “dhunës” që të konsiderohet e konsumuar kjo vepër penale?
5. Në kuptimin e normave të Kodit Penal, konkretisht a është i njëjti koncepti “përgjegjshmëri” me “pandërgjegjshmëri”? Analizo.
6. A identifikohen rrethana lehtësuese/rënduese për këtë fakt penal?

Tema VII: Identifikimi, rikuperimi dhe kompensimi i viktimës së veprës penale (2 orë)

Përshkrimi i temës

Kjo temë do të fokusohet në risite e legjislacionit procedural penal me ndryshimet e sjella me Ligjin nr.35/2017 në forcimin e pozitës dhe aksesit të viktimës së krimeve të rënda apo trafikimit në drejtësi, me një qasje drejt rikuperimit/kompensimit të viktimës dhe ofrimit të gjithë garancive të njohura ndërkombëtarisht ndaj saj, venien e theksit tek mbrojtja dhe riintegrimi i/rehabilitimi i viktimave të krimeve apo dhe viktimave të mundshme të trafikimit.

Tema synon të prezantojë raste nga praktika hetimore/gjyqësore dhe praktika mbështetëse, e mbrojtjes së viktimës, pasi synon të ofrojë/sigurojë një analizë të thelluar të krimeve vecanërisht të trafikimit të qënieve njerëzore si në aspektin teorik ashtu edhe në atë të praktikës hetimore dhe asaj gjyqësore, duke filluar nga identifikimi në kohën dhe mënyrën e duhur të viktimave dhe viktimave potenciale të trafikimit, të rritur apo të mitur, shqiptarë, të huaj apo persona pa shtetësi, për të gjithë format e shfrytëzimit, të trafikimit të brendshëm apo ndërkufitar, të lidhur apo jo me krimin e organizuar, duke vijuar me subjektet pjesëmarrës në procedimin penal, procedurat për ndërhyrje të specializuara multi-disiplinare, përfshirje më të madhe në identifikimin fillestar dhe të kuptuarit e pasojave të krimit tek viktimë nga institucionet shtetërore.

Duke qënë se dëmshpërblimi ndihmon viktimën në procesin e rikuperimit, është e rëndësishme që të akordohet sa më shpejt të jetë e mundur, prandaj vendimi për dëmshpërblim duhet të jepet brenda një afati të arsyeshëm në procesin penal. Urdhëri i dëmshpërblimit i vendosur nga gjykata dhe padia civile në procesin penal konsiderohen si mënyra për të përshpejtuar procesin e dëmshpërblimit në vend të vecimit të kërimit për dëmshpërblim në procesin civil.

Çështja më e diskutueshme në të gjitha shtetet është ajo e dëmshpërblimit të viktimës në rastin kur personi i dënuar nuk është në gjendje që të paguajë dëmshpërblimin dhe është në pamundësi financiare; si mund të ekzekutohet vendimi gjyqësor për dëmshpërblimin; a duhet shtetet të

parashikojnë një rol aktiv të tyre në sistemin e dëmshpërblimit të viktimave; a mundet shteti që të parapaguajë dëmshpërblimin dhe të kërkojë më pas kthimin e shumës nga i dënuari? Në Konventën e Këshillit të Europës “Për masat kundër trafikimit të qenieve njerëzore” parashikohet miratimi i masave legislative ose masave të tjera sipas nevojës, për të garantuar kompensim për viktimat, për shembull nëpërmjet ngritjes së një fondi për kompensim ose masat apo programet e kompensimit, të synuara për asistencë sociale dhe integrimin social të viktimave që mund të financohen nga asetet (që rezultojnë nga zbatimi i masave të parashikuara në nenin 23 të Konventës). Por miratimi i masave të tilla është i nevojshëm edhe për kompensimin e viktimave të veprave të tjera penale, plotësisht apo pjesërisht në varësi të llojit të veprës.

Padia civile në procesin penal, megjithë ndryshimet në nenin 61 e vijues të K.Pr.Penale, nuk ka gjetur përhapjen e duhur dhe çështjet e diskutueshme në praktikën gjyqësore janë të shumta. Prandaj, janë evidentuar disa nga problematikat për trajtim në këtë kurs.

Po ashtu në këtë temë do të ketë një prezantim dhe pasqyrim të konventave/marrëveshjeve ndërkombëtare që janë ratifikuar nga Shqipëria, në kuadër të intensifikimit të luftës kundër trafikimit të qenieve njerëzore. Kryesisht, do të trajtohet Konventa e OKB-së kundër krimit të organizuar transnacional e njohur si Konventa e Palermos dhe protokollet shtesë, Konventa e Këshillit të Evropës “Për masat kundër trafikimit të qenieve njerëzore” e njohur si Konventa e Varshavës si dhe akte të tjera ndërkombëtare.

Metodologjia

- Prezantime të përgatitura nga pedagogu në poëer point si dhe/ose me materiale të shkruara, ku trajtohen aspekte të thelluara materiale e procedurale lidhur me të drejtat e kompensimit dhe rikuperimit të viktimës së veprës penale;
- Organizimi i seancave interaktive me debate e diskutime juridike duke i ndarë kandidatët magjistratë në disa grupe me qëllim nxitjen e diskutimeve dhe rrahjen e ideve dhe mendimeve alternative duke konkluduar dhe me zgjedhjet ligjore të duhura.
- Përgatitja e rasteve studimore të tjera nga praktika gjyqësore që do të identifikohen dhe prezantohen nga vetë kandidatët për magjistratë.
- Punime të pavarura individuale dhe në grup në formën e detyrave, temave, eseve, punimeve, memove, ku secili kandidat nën drejtimin e pedagogut ose nën mbikëqyrjen e tij do të përgatisë një punë të pavarur individuale dhe një në grup me hulumtime, vështirime krahasuese, opinione ligjore, tendenca të praktikës gjyqësore, etj. për çështje të rëndësishme juridike apo të praktikës me fokus viktimën (vendase dhe të huaja).

Çështje për trajtim e diskutim

1. Qasja e përqëndruar tek kujdesi ndaj traumës së viktimës së krimit.
2. Shmangia e ri-traumatizimit të viktimës.
3. Mosndëshkimi dhe kompensimi i viktimës së krimit.

4. Mbrojtja dhe ndihma ndaj viktimës
5. Si mund të identifikohet një viktimë?
6. Cila është ndihma e ndërjellë juridike mes shteteve që mund të realizohet/shfrytëzohet për të lehtësuar/kontribuar efektivisht në kompensimin e viktimave?
7. Cilat janë instrumentat/organizmat ndërkombëtare që lehtësojnë veprimtarinë e autoriteteve të drejtësisë në luftën kundër trafikimit të qënieve njerëzore?
8. Cilat janë garancitë procedurale që duhet t'i sigurohen viktimës madhore/të mitur përgjatë procedimit penal?
9. Pse është e rëndësishme të rikuperohet/kompensohet viktimat? Aftësimi mbi njohuritë e përgjithshme për detyrimet ndërkombëtare për të rikuperuar/kompensuar viktimën dhe njohuritë praktike të hollësishme mbi legjislacionin e brendshëm të hartuar për të asistuar me ndihmë/rikuperuar viktimën dhe se si ky legjislacion mund të zbatohet në çështjet konkrete në praktikë.
10. A përjashtohet nga detyrimi për pagimin e taksës së regjistrimit të padisë dhe shpenzimeve të tjera gjyqësore (ekspertime) që lidhen me padinë civile në procesin penal, paditësi civil?
11. A janë dhe për sa janë të zbatueshme rregullat e të drejtës civile dhe procedurale civile për padinë civile në procesin penal?

Kazus

I pandehuri X, është njohur në qytetin e tij të lindjes Shkodër me tre vajza të mitura, respektivisht A, E dhe D, të cilave për shkak të krijimit të lidhjeve të afërta me to, u ka njohur mirë kushtet ekonomike dhe familjare, rrethana këto të cilat ky i pandehur i ka shfrytëzuar dhe ka arritur të realizojë përfitime nga prostitucioni i tyre.

Pas informacioneve të marra, i pandehuri X është ndaluar me iniciativë nga policia gjyqësore, pasi dyshohej se kishte rekrutuar, mbajtur dhe më pas shfrytëzuar si prostituta shtetaset A, E dhe D, të cilat kanë rezultuar se ishin të mitura përgjatë kohës kur dhe kanë prostituuar në interes të të pandehurit X.

Për këtë fakt iu janë marrë deklaratime viktimave që kanë konfirmuar e detajuar veprimtarinë e tyre.

Viktima e mitur A në deklaratimet e saj tregon se ajo është njohur me të hetuarin nëpërmjet shtetasës E. Sipas deklaratimit të saj, i pandehuri X i gjente të miturës A klientë të ndryshëm me të cilët, e mitura kryente marrëdhënie seksuale kundrejt pagesës. Nga klientët e gjetur prej të pandehurit përfitonin para, si viktimat ashtu edhe vetë i pandehuri.

Viktima e mitur E është njohur me të pandehurin X, pasi ishin nga e njëjta zonë dhe se i pandehuri e ka ndihmuar deklaruesen në gjetjen e klientëve, të cilëve deklaruesja u ofronte shërbime seksuale kundrejt pagesës.

Viktima e mitur D deklaron se ajo ka ushtruar prostitucion edhe më parë, përpara se të njihet me të pandehurin X. Fillimisht është shfrytëzuar si prostitutë nga shtetasja A.L, cila është hetuar nga prokuroria në funksion të një procedimi tjetër penal. Pasi është ndaluar shtetasja A.L e dëmtuara D është njohur me të pandehurin X, nëpërmjet shoqes së saj, të miturës E. i pandehuri i ka gjetur të miturës klientë për shërbime seksuale me pagesë, ku dhe një pjesë të parave i merrte i pandehuri X. Sipas mbrojtjes nga provat e administruara në gjykim nuk rezulton e provuar se i pandehuri X, të ketë shfrytëzuar të miturat në asnjë formë, dhe që me veprime ose mosveprime të ketë konsumuar elemente të ndonjë vepre penale, sepse është e provuar se të miturat e kanë ushtruar me dëshirën e tyre profesionin e prostitutës në hotel “-----” Shkodër, ndërsa me të pandehurin kanë pasur thjesht marrëdhënie të ngushta shoqërore.

Provat e administruara në hetim e gjykim janë:

- Informacion datë ----- për referimin e veprës penale te prokurori: (telefonatë nga një qytetar) - dy persona të paidentifikuar po kërcënonin dy femra për t'i futur në një hotel, të ndodhur pranë {YYY}. Kur kanë shkuar forcat e policisë kanë ndaluar shtetasin {X}, të shoqëruar me shtetasen {A}. Së bashku me ta u shoqëruan edhe dy të miturat e tjera, {E} dhe {D}.
- i pandehuri {X} është deklaruar si shtetas me arsim të mesëm, me profesion punëtor në ndërtim.
- Procesverbal datë ----- për këqyrjen e librit të sallës, nga i cili rezulton që në faqen nr.78, kolona e tretë, është shkëputur data 5.6.2014 ora 15:30, kurse te kolona përshkrim i shkurtër i ngjarjes thuhet: “te hotel {YYY} njofton një shtetas se dy persona të paidentifikuar kërcënojnë dy femra për t'i futur në hotel me zor, hoteli ndodhet ngjitur me {ZZZ}”.
- Procesverbal datë 5.6.2014 për këqyrjen e telefonit celular, nga i cili rezulton që është bërë këqyrja e telefonit celular “Nokia”, me kartë sim Eagle me nr. {}, IMEI {}, që i përket shtetasit {X}.
- Procesverbal datë 6.6.2014 për sekuestrimin e provave materiale, nga të cilët rezultojnë që të miturave {A,E,D} iu janë sekuestruar sendet si: telefon celular “Nokia”, telefon celular LG, telefon celular i Phone 4.....
- Raport shërbimi datë -----, nga i cili rezulton që është shkuar prej punonjësve të policisë te hotel {} pas njoftimit të marrë nga salla operative.
- Certifikatat personale të gjendjes civile të viktimave (vërtetohet mituria e tyre).
- Shkresë nr.4493/1 prot., datë 26.6.2014, lëshuar nga Drejtoria e Policisë Qarku {}, ku sipas informacionit të policisë pronar i hotelit “{}” është shtetasi {}, hoteli është marrë me qira në vitin 2000 nga shtetasi {}.
- Vendim i Prokurorisë së Rrethit {} datë --- për lejin e përgjimit ambiental mes të pandehurit dhe shtetasit V, shok i tij, të kryer në ambientet e Policisë, i vlefësuar nga Gjykata, ku nga përmbajtja e transkriptit diskutojnë për të kamufluar/ndërruar versionin e ngjarjes, situatën e veprimtarisë së të pandehurit mbi bazën e së cilës janë dyshuar nga policia etj.

Çështje për diskutim

1. A kemi praninë e elementeve të ndonjë figure të veprës penale? Nëse po, cila është vepra penale e konsumuar? Përcakto kualifikimin e saktë ligjor të veprimeve të të pandehurit X. Analizo.
2. A është relevant pëlqimi i të miturave sipas dispozitës penale të cenuar dhe përcaktimeve të dy Konventave?
3. Si do realizohet kompensimi i viktimës/viktimave në këtë proces?
4. Cila do jetë qasja e organit procedues ndaj viktimës/viktimave?
5. Kandidatët për prokurorë hartojnë kërkesën për gjykim dhe diskutimin përfundimtar, ndërsa kandidatët për gjyqtarë hartojnë vendimin gjyqësor përfundimtar. Këshilltarët ligjorë hartojnë opinionin e tyre për rastin konkret objekt trajtimi.
6. Cilët janë subjektet e domosdoshëm në këtë proces?
7. Cilat janë aktet e domosdoshme që prokurori duhet të bashkëlidhë në fashikullin e hetimit, së bashku me kërkesën për gjykim? Cilat janë veprimet procedurale dhe ato hetimore që duhet të kryejë prokurori?

8. Nëse shtetaset e mitura A, E, D janë pyetur në fazën e hetimit, a mund/duhet të pyeten në gjykim nëse procedohet me gjykim të zakonshëm? Nëse jo, pse?
9. Nëse po, cilat janë rregullat që duhet të mbajë në konsideratë organi procedues?
10. Cila është prokuroria/gjykata kompetente për hetimin/gjykimin e çështjes penale?
11. Cili do të ishte vendimi përfundimtar për këtë çështje penale?

Tema VIII: Klasifikimi dhe caktimi i dënimeve penale ndaj të miturit në konflikt me ligjin (4 orë)

Përshkrimi i temës:

Qëllimi i dënimit penal ndaj të miturit është i ndryshëm nga qëllimi që ndjek dënimi penal tek i rrituri, pasi është i kornizuar nga specifikat dhe nevojat e të miturit dhe njëherazi nevojat/kërkesat/pritshmëritë e shoqërisë për t'iu dhënë përkujdesje, trajtim miqësor, vëmendje dhe përkrahje kësaj kategorie personash me qëllim që të riintegrohen dhe të kenë një rol e kontribut të dobishëm në shoqëri në të ardhmen¹¹.

E rëndësishme është të theksohet se ndryshe nga dënimi penal ndaj të dënuarit madhor që ndjek 4 qëllime (ndëshkim, riintegrim, parandalim i posaçëm dhe parandalim i përgjithshëm), dënimi ndaj të miturit **“nuk ka absolutisht qëllim ndëshkues”** në frymën, parashikimet sanksionuese dhe interpretimin e dispozitave të KDPM-së që harmonizohet me qëllimin dhe sanksionet e instrumentave ndërkombëtare në fushën e mbrojtjes së të drejtave të fëmijëve.

Në specifikën e legjislacionit të ri të drejtësisë penale për të miturit insistohet përgjatë gjithë dispozitave të tij që prej fillimit të procedimit penal ndaj të miturit e deri në përfundimin e tij e më tej, korrigjimi dhe rishoqërizimi i të miturit në konflikt me ligjin, synohet të konsiderohet zbatimi i atij mjeti shtrëngues/penalizues që mundësisht të shmangë procedurat penale, që shmangin kufizimin e lirisë së të miturit në konflikt me ligjin, por nëse dënimi penal si një mjet i tillë është i vetmi i domosdoshëm dhe i zbatueshëm për arritjen e këtij qëllimi, ky dënim duhet detyrimisht të promovojë korrigjimin/riedukimin/riintegrimin e të miturit në konflikt me ligjin (me vlerat e shoqërisë dhe vetë të miturit, rëndësinë e respektimit të tyre dhe ligjeve që i mbrojnë ato) përgjatë kohëzgjatjes së zbatimit të tij, të garantojë rishoqërizimin e tij dhe të parandalojë veprimtarinë e mëtejshme kriminale të mundshme të këtij të mituri, duke i ofruar të miturit vëmendjen, kujdesin, përkrahjen dhe mbikëqyrjen e nevojshme nga shërbimet e posaçme.

Në këtë temë do t'i kushtohet gjithashtu vëmendje llojeve të dënimeve penale të aplikueshme ndaj të miturit në konflikt me ligjin, klasifikimit të tyre sipas efektit më të lartë korrigjues/edukues si dhe kritereve ligjore detyruese që duhet të përmbushen në rastin e caktimit të një dënimi penal me burgim ndaj një të mituri.

Çështje vetëstudimore

- 1) Sipas nenit 31 të Kodit Penal, dënimi me burgim të përjetshëm jepet me vendim të gjykatës për kryerjen e një krimi të rëndë. Dënimi me burgim të përjetshëm nuk jepet ndaj personave që në kohën e kryerjes së krimit nuk kanë mbushur moshën tetëmbëdhjetë vjeç,

¹¹ Shih nenin 2 pikat 2 dhe 3 të KDPM-së.

si dhe për gratë. A mund të përfitojë nga aplikimi i gjykimit të posaçëm i shkurtuar sipas nenit 403 të K.Pr.Penale një i mitur në konflikt me ligjin i akuzuar për kryerjen e një krimi që sanksionohet me burgim të përjetshëm?

- 2) A mund të caktohet vetëm një dënim plotësues ndaj të miturit në konflikt me ligjin?
- 3) Kufiri i sanksionit penal të dënimit me burgim deri në 12 vjet i zbatueshëm ndaj të miturit, përfshin apo jo përfitimin ligjor nga aplikimi i gjykimit të posaçëm të parashikuar nga neni 406 i K.Pr.P?
- 4) A përfshihet edhe bashkimi i dënimeve në masën përfundimtare “dysHEME” të vendosur nga K.D.P.M si garanci për të miturin, apo në bashkim të dënimeve të dhena për kryerjen e disa veprave penale nga i mituri mund të tejkalohet ky kufi?
- 5) Në vështrim dhe interpretim të dispozitave të nenit 86 dhe 97 të KDPM-së përgjatë fazave të procesit penal (hetim, gjykim, dënim, ekzekutim) a garantohen të drejtat e të miturit dhe në mënyrë specifike interesi më i lartë i tij në të njëjtin standard? A konstatohet ndonjë konflikt normash?
- 6) A është ligjërishit i pranueshëm dhe i justifikuar caktimi i masës së sigurimit personal “Arrest në burg” ndaj një të mituri përgjatë procesit penal në fazën e hetimit, kur ai dyshohet për kryerje të një veprë penale që parashikon si sanksion maksimal dënimin me burgim nën 7 vjet (por ka rrezik t’i shmanget procedimit sipas nenit 86/b/ii të KDPM-së), në një situatë ligjore të tillë kur sipas përcaktimeve të shprehura ndaluese të nenit 97/1 të KDPM-së ndaj këtij të mituri nuk mund të jepet një dënim penal përfundimtar me burgim në rast të vërtetimit të fajësisë së tij për këtë vepër penale¹²? P.sh.: në rastin kur i mituri në konflikt me ligjin dyshohet se ka kryer veprën penale të “Dhunës në familje” të parashikuar nga neni 130/a/3 të Kodit Penal ndaj nënës së tij, (edhe pse dispozita parashikon si dënim maksimal deri në 5 vjet burgim, për të mbrojtur të drejtat e viktimës, interesin publik, për shkak të nevojave të sigurimit dhe rrezikshmërisë që paraqet i mituri për rikryerje të të njëjtës vepër penale), por ndaj tij në përfundim të procesit penal gjykata nuk mund të caktojë një dënim penal me burgim?
- 7) Në referim të nenit 59 të Kodit Penal dhe nenit 104 të KDPM-së, cili prej tyre është në favor të një të mituri në konflikt me ligjin të dënuar më parë? A mund të pezullohet ekzekutimi i dënimit me burgim për një të mitur të dënuar më parë për një vepër tjetër penale?
- 8) Edhe pse aktualisht nuk është ngritur dhe nuk funksionon asnjë institucion i veçantë për përmbushjen e dënimit penal “kufizim i lirisë”, a mundet ta aplikojë gjykata atë dhe a është efektive dhënia e një dënimi të tillë ndaj të miturit në konflikt me ligjin në kushtet e mungesës së ngritjes së institucionit përkatës të posaçëm ku mund të kufizohet liria?

¹² Shih neni 86 të KDPM-së.

- 9) A duhet të administrohet RVI-ja në çështje kur gjykata merr vendim për dënimin me gjobë të të miturit në konflikt me ligjin? A duhet të arsyetohet nga gjykata aftësia e tij paguese dhe fakti se të ardhurat e tij monetare janë nga një burim i ligjshëm, marrë në konsideratë që sipas nenit 150 të Kodit të Procedurës Penale, janë objekt prove faktet që kanë lidhje me akuzën, fajësinë e të pandehurit, caktimin e masave të sigurimit, dënimin dhe përgjegjësinë civile, si dhe faktet nga të cilat varet zbatimi i normave procedurale¹³? Nëse i mituri nuk e paguan gjobën, a është i revokueshëm/zëvendësueshëm ky vendim¹⁴?
- 10) A është i domosdoshëm pëlqimi i të miturit për të zbatuar nenin 101 të KDPM-së mbi pezullimin e ekzekutimit të vendimit të dënimit me burgim dhe zëvendësimin e tij me punë me interes publik? A duhet të paralajmërohet në dispozitiv i mituri lidhur me pasojën ligjore në rast të mosrealizimit të orëve të punës me interes publik?

Temat kryesore:

1. Parimet e caktimit të dënimit penal në procesin e drejtësisë penale me të mitur. Llojet e dënimeve penale ndaj “madhorit” dhe ndaj “të miturit”. Kriteret ligjore për aplikimin e seicilit prej tyre dhe praktika gjyqësore lidhur me zbatimin e tyre.
2. Faza/proçesi i caktimit të dënimit penal dhe parimi i proporcionalitetit në caktimin e dënimit penal.
3. Kriteret ligjore për zbatimin e “gjysmëlirisë” të parashikuar nga neni 58 i K.P dhe zbatimi i saj në praktikën gjyqësore vendase/të huaj. A është ky lloj dënimi i kërkueshëm e rrjedhimisht i zbatueshëm edhe në fazën e ekzekutimit të vendimit penal me burgim?
4. Mënyra, proçedura, monitorimi i ekzekutimit të dënimit alternativ “Pezullimi i ekzekutimit të vendimit me burgim dhe vënia në provë” të parashikuar nga neni 59 i K.P dhe neni 104 i KDPM (ndaj madhorit dhe ndaj të miturit në konflikt me ligjin) si dhe pasojat e shkeljes së detyrimeve të caktuara nga Gjykata nga i dënuari/i mituri në konflikt me ligjin. Zbatimi i këtij lloj dënimi alternativ në praktikën gjyqësore vendase/të huaj.
5. Mënyra, proçedura, monitorimi i ekzekutimit të dënimit alternativ “Pezullimi i ekzekutimit të vendimit me burgim dhe detyrimi për kryerjen e një pune në interes publik” të parashikuar nga neni 63 i K.P dhe neni 101 i KDPM (ndaj madhorit dhe ndaj të miturit në konflikt me ligjin) si dhe pasojat e shkeljes së detyrimeve të caktuara nga Gjykata nga i dënuari/i mituri në konflikt me ligjin. Zbatimi i këtij lloj dënimi alternativ në praktikën gjyqësore vendase/të huaj.

¹³ Të mbahet në konsideratë edhe neni 8/a i Kodit të Procedurës Penale, ku parashikohet se: “1. Faktet në procesin penal provohen me çdo provë, me kusht që ato të mos cenojnë të drejtat dhe liritë themelore të njeriut. 2. Organi procedues duhet të mbledhë dhe të shqyrtojë si provat që fajësojnë të pandehurin, ashtu edhe ato që janë në favor të tij.”
1. Masa e gjobës mund të zbatohet për një të mitur nëse ka të ardhura monetare nga një burim i ligjshëm. 2. Në rastet kur gjoba i vendoset një të mituri, masa e saj është sa gjysma e gjobës që do t’i jepej një të rrituri në të njëjtat kushte, sipas parashikimeve të Kodit Penal.

¹⁴ Shih dhe interpretimin e nenit 107 të KDPM-së.

6. Mënyra, procedura, monitorimi i ekzekutimit të dënimit alternativ “Qëndrimi në shtëpi” të parashikuar nga neni 59/a i K.P dhe neni 103 i KDPM (ndaj madhorit dhe ndaj të miturit në konflikt me ligjin) si dhe pasojat e shkeljes së detyrimeve të caktuara nga Gjykata nga i dënuari/i mituri në konflikt me ligjin. Zbatimi i këtij lloji dënimi alternativ në praktikën gjyqësore vendase/të huaj.

Metodologjia:

Metodologjia e ndjekur në zhvillimin e kësaj teme do të jetë diskutimi interaktiv i bazuar në kazuse të dhëna paraprakisht dhe të prezantuara në këtë program. Gjithashtu, diskutimi mund të pasurohet me kazuse të tjera të cilat do të diskutohen në varësi të temave që shfaqin interes gjatë zhvillimit të temës. Një vend të veçantë do të zërë dhe diskutimi i praktikës gjyqësore vendase dhe të huaj.

Kazuse për diskutim

Kazusi 1

Tre të miturit E.K, K.K, M.C të datëlindjes 2004, rezultojnë me arsim të mesëm në vazhdim, beqar, të padënuar, dhe shokë mes tyre.

Në datën 12.11.2021 rreth orës 18:55, patrulla e policisë së Komisarariatit nr. 1 Tiranë, ka konstatuar të miturin në konflikt me ligjin K.K, i cili ka qenë në vendin e quajtur “Pedonale”, pranë Kalasë Tiranë, së bashku me dy persona të tjerë. Sapo ka parë patrullën e policisë, ai është larguar me vrap, duke hedhur diçka në tokë, por patrulla nuk ka mundur ta gjejë. Pikërisht për këto dyshime, nga polica gjyqësore është ushtruar kontroll në dhomën nr.32, në katin e tretë të “Konviktit të shkollës së mesme profesionale”, Tiranë, në të cilin banojnë për shkak të frekuentimit të shkollës, tre të miturit M.C, E.K dhe K.K. Nga këqyrja e dhomës me nr.32, është konstatuar, ndër të tjera, një mbajtëse këpucësh me tri kate. Në këtë mbajtëse janë konstatuar një palë atlete me mbishkrimin “Adidas” dhe brenda secilës atlete, nga një qese transparente, e mbushur me lëndë narkotike e llojit “Canabis Sativa”, në total dy qese transparente. Në dollapin me katër kanate, që i përket shtetasit M.C dhe pikërisht në kanatën e tretë nga dera, në katin e sipërm të dollapit, është konstatuar një letër brenda se cilës kishte 55 (pesëdhjetë e pesë) fara të dyshuara narkotike të llojit “Canabis Sativa”. Në një valixhe me ngjyrë të kuqe me të zezë, që gjendet mbi dollap, e cila i përket dhe ka mbishkrimin e shtetasit K.K, janë konstatuar mbetje lënde narkotike e llojit “Canabis Sativa”. Pas peshimit, kjo sasi lënde e sekuestruar tek atletet e të miturit në konflikt me ligjin E.K është me peshë totale 33.8 (tridhjetë e tre pikë tetë) gram. Nga akti i ekspertimit kimik nr. 1012, datë 24.11.2021, rezulton se materiali bimor (dy qeset e gjetura në atletet e E.K) janë cannabis, produkt herbal, bimë cannabis sativa L, me peshë gjithsej 32 (tridhjetë e dy) gramë pa ambalazh. Analiza me GC/MS për mbetjet në valixhen e numërtuar me nr. 3, objekt ekspertimi tregoi për cannabis, produkt herbal, bimë cannabis sativa L, me peshë 10 (dhjetë) mg, pa ambalazh. Është marrë mostra e urinës së shtetasve të sipërcituar për të përcaktuar nëse janë përdorues të lëndëve narkotike. Shtetasve M.C dhe K.K nuk ju zbuluan njolla të pranisë së produkteve të metabolizmit të kanabinoideve (cannabis sativa); shtetasit E.K iu zbuluan gjurmë të pranisë së produkteve të metabolizmit të kanabinoideve (cannabis sativa). Nga aktet e ekspertimit teknik të aparateve celulare të personave nën hetim E.K, K.K, M.C, rezulton se në memorien e secilit prej

aparateve janë nxjerrë fotografi dhe thumb-s fotografish (foto në miniaturë) me pamje si ato të bimëve narkotike dhe lekë, të cilat janë në telefon si rezultat i aktivitetit të përdoruesit.

Çështje për trajtim/zgjidhje

1. A kemi praninë e elementeve të ndonjë figure të veprës penale? Nëse po, cila është vepra penale e dyshuar se është konsumuar? Identifikoni autorin/autorët e mundshëm.
2. A duhet të procedojë organi procedues/prokurori me arrestim të të miturve në konflikt me ligjin dhe caktim mase sigurimi personal ndaj secilit prej tyre? Nëse jo, argumento, nëse po cila është masa e sigurimit personal e përshtatshme dhe pse?
3. Cilat janë veprimet hetimore që duhet të kryejë prokurori? Cilat janë aktet e domosdoshme që prokurori duhet të administrojë/përfshijë në fashikullin e hetimit, së bashku me kërkesën për gjykim?
4. Cilët janë subjektet pjesëmarrës të domosdoshëm në këtë proces penal? Evidentoji.
5. Cilat janë rregullat që duhet të mbajë në konsideratë organi procedues në pyetjen e të miturve në konflikt me ligjin?
6. A mund të zbatohet instituti i shmangies në këtë çështje? Nëse fajësia e të miturit/miturve në konflikt me ligjin vërtetohet cili lloj dënimi penal duhet të caktohet ndaj të miturit/të miturve në konflikt me ligjin dhe pse?
7. A mund të jepet dënim me burgim për të miturin/të miturit në konflikt me ligjin?

Kazusi 2

E.F dhe A.D 16 vjeç dhe R.N e K.D 15 vjeç, të katërt të padënuar më parë kanë marrë pjesë në një sërë veprimesh të kundërligjshme si më poshtë:

Në datën 16.12.2021, rreth orës 19.00’, E.F dhe R.N, kanë shkuar për të vjedhur tek dyqani i firmës “Ab”, i ndodhur në Rrugën “Bardhyl”. R.N ka qëndruar jashtë si roje, ndërsa E.F është afruar tek shitësi E.R, që ndodhej i vetëm në dyqan, duke i drejtuar këtij të fundit një lodër imitim i arme zjarri tip pistoletë dhe me ton kërcënues i ka thënë “lekët, çelësat, telefonin, shpejt”. Shitësi i frikësuar i ka dhënë një shumë prej 85 mijë lekësh. Shtetasi E.F ka marrë nga tavolina edhe aparatën telefonik të E.R dhe është larguar me shpejtësi bashkë me R.N.

Në datën 10.02.2022, rreth orës 19:00, E.F dhe A.D të maskuar me bluza me kapuç dhe shall, me ngjyrë të zezë dhe blu të errët, të hipur në biçikleta kanë shkuar tek dyqani “BM”, i ndodhur në rrugën “5 Maj”. Ata kanë pasur secili një pistoletë lodër respektivisht me ngjyrë të zezë e gri, ja kanë drejtuar atë kasieres J.ZH, duke i marrë një shumë prej rreth 100.000 lekësh. Më tej, kanë dalë dhe me biçiklet kanë shkuar në Babrru, ku kanë takuar R.N dhe K.D.

Në datën 18.02.2022, rreth orës 19:30 E.F, A.D dhe K.D, janë afruar me automjet tek dyqani “BM”, i ndodhur në lagjen “Allias”, duke u parkuar aty afër. A.D i maskuar ka zbritur nga mjete dhe është drejtuar për nga marketi, ku ka kërcënuar me pistoletë lodër kasieren të cilës i ka marrë shumën prej 100.000 lekë të xhiros ditore dhe ka dalë jashtë dyqanit, por duke mos identifikuar dot ku ndodhej makina, është futur në lagje. Më vonë është takuar me E.F dhe K.D.

Në datën 24.02.2022, mbasdite, E.F dhe A.D janë takuar me njëri tjetrin, me qëllim vjedhjen e dyqanit të firmës “Abissnet”, i ndodhur në rrugën “Bardhyl”. Ata kanë shkuar aty me bicikleta. Në dyqan ka hyrë i maskuar A.D, ndërsa E.F bënte roje. Sapo ka hyrë në dyqan, A.D i ka drejtuar pistoletën lodër shitëses M.K dhe me ton kërcënues, i ka thënë “Lekët të gjitha”. Kjo e fundit e frikësuar i ka dhënë atij shumën prej rreth 25 mijë lekësh. A.D i është drejtuar përsëri me ton kërcënues, duke i thënë “edhe telefonin”. Në vijim, shtetasi A.D ka dalë jashtë dyqanit dhe bashkë me shtetasin E.F kanë hipur në bicikleta dhe janë në nisur në drejtim të Babrusë. U regjistrua dhe vijoi një procedim penal.

Çështje për trajtim/zgjidhje

- 1) A kemi praninë e elementeve të ndonjë figure të veprës penale? Nëse po, cila është vepra penale e dyshuar se është konsumuar? Identifikoni autorin/autorët e mundshëm.
- 2) A duhet të procedojë organi procedues/prokurori me arrestim të të miturve në konflikt me ligjin dhe caktim mase sigurimi personal ndaj secilit prej tyre? Nëse jo, argumento, nëse po cila është masa e sigurimit personal e përshtatshme dhe pse?
- 3) Cilat janë veprimet hetimore që duhet të kryejë prokurori? Cilat janë aktet e domosdoshme që prokurori duhet të administrojë/përfshijë në fashikullin e hetimit, së bashku me kërkesën për gjykim?
- 4) Cilët janë subjektet pjesëmarrës të domosdoshëm në këtë proces penal? Evidentoji.
- 5) Cilat janë rregullat që duhet të mbajë në konsideratë organi procedues në pyetjen e të miturve në konflikt me ligjin?
- 6) A mund të zbatohet instituti i shmangies në këtë çështje? Nëse fajësia e të miturit/miturve në konflikt me ligjin vërtetohet cili lloj dënimi penal duhet të caktohet ndaj të miturit/të miturve në konflikt me ligjin dhe pse?
- 7) A mund të jepet dënim me burgim për të miturin/të miturit në konflikt me ligjin?
- 8) Cilat janë rrethanat që duhet të marrë në konsideratë prokurori në kërkimin përfundimtar/gjykata në dhënien e vendimit për të miturin/të miturit në konflikt me ligjin?

Tema IX: Ekzekutimi i dënimeve penale ndaj të miturit në konflikt me ligjin (2 orë).

Përshkrimi i temës:

Është e kuptueshme që jo vetëm caktimi i dënimit penal, por absolutisht edhe faza e ekzekutimit/monitorimit të përmbushjes së një dënimi penal merr rëndësi për të synuar efektivitetin e caktimit të një dënimi të tillë ndaj të miturit në konflikt me ligjin.

Ekzekutimi i vendimit të dënimieeve alternative/ jo me burgim, të parashikuara nga K.D.P.M zbatohet nga Drejtoria e Përgjithshme e Shërbimit të Provës. Neni 107 i K.D.P.M-së rregullon procedurën, mënyrën dhe veprimtarinë e autoritetit kompetent që është Shërbimi i Provës në ekzekutimin e vendimit të dënimit jo me burgim ndaj të miturit në konflikt me ligjin. Drejtoria e Përgjithshme e Shërbimit të Provës që funksionon me Drejtoritë Rajonale të Shërbimit të Provës në rrethe e ushtron veprimtarinë e tij në zbatim të Kodit Penal, KDPM-së, Kodit të Procedurës Penale, ligjit nr.79/2020 “Për ekzekutimin e vendimeve penale”, si dhe vendimit nr.302, datë 25.3.2009 të Këshillit të Ministrave etj. Kjo temë do fokusohet si në trajtimin e rregullave të posacme të ekzekutimit të vendimit të dënimit me burgim ndaj të miturit në konflikt me ligjin, ashtu dhe në procedurat, veprimtarinë e organeve mbikqyrëse të ekzekutimit të vendimit dhe pasojave ligjore në rast të mospërmbushjes së detyrimeve që burojnë nga dënimet alternative të aplikuara ndaj të miturit në konflikt me ligjin.

Çështje vetëstudimore

1. Nëse i mituri gjatë kohëzgjatjes së zbatimit të dënimit “kufizim i lirisë” kryen një tjetër vepër penale, a është i revokueshëm/zëvendësueshëm me tjetër dënim penal kufizimi i lirisë?
2. Po nëse parashikimet sanksionuese të marzheve të dënimit të veprës penale të parë, për të cilën është deklaruar fajtor e dënuar me kufizim lirie i miturit nuk ligjërojnë zbatimin e një dënimi me burgim, nuk plotësohen kriteret e nenit 97/1 të KDPM-së, cili është dënimi i zbatueshëm, nëse për veprën penale të dytë i mituri dënohet me burgim?
3. Edhe pse aktualisht nuk është ngritur dhe nuk funksionon asnjë institucion i veçantë për përmbushjen e këtij dënimi penal, a mundet ta aplikojë gjykata atë dhe a është efektive dhënia e një dënimi të tillë ndaj të miturit në konflikt me ligjin në kushtet e mungesës së ngritjes së institucionit përkatës të posaçëm ku mund të kufizohet liria?
4. A është i revokueshëm vendimi i pezullimit të ekzekutimit të dënimit me burgim dhe kthimi i të miturit për vuajtjen e dënimit me burgim në IEVP?
5. Po nëse parashikimet sanksionuese të marzheve të dënimit të veprës penale, për të cilën është deklaruar fajtor e dënuar nuk ligjërojnë zbatimin e një dënimi me burgim, nuk plotësohen kriteret e nenit 97/1 të KDPM-së, cili është mjeti/dënimi i zbatueshëm?
6. Kur gjykata disponon me një vendim të tillë ndaj të miturit duke caktuar paraprakisht dënimin me burgim e më tej pezullimin e tij, a duhet të ketë në konsideratë dhe të respektojë detyrimisht kriteret e nenit 97 të KDPM-së për caktimin e dënimit me burgim ndaj të miturit në konflikt me ligjin, apo caktimi i dënimit në kuadër të aplikimit të këtij dënimi alternativ nuk konsiderohet si një dënim paraprak me burgim?

7. Në rast të pamundësisë së gjetjes së të miturit i cili ka shkelur detyrimet që burojnë nga dënimi alternativ si do të veprojë SH.P-ja? Po prokurori?
8. A mund të iniciohet një gjykim me kërkesë për ndryshimin e vendimit të dënimit jo me burgim të dhënë ndaj të miturit kur ai nuk gjendet? Po kur ai njoftohet dhe nuk dëshiron të paraqitet?

Temat kryesore:

- 1) Monitorimi i dënimeve alternative dhe procedura në rast mospërmushje nga i mituri.
- 2) Fazat e procedurës së ekzekutimit të vendimit të dënimit alternativ.
- 3) Kryerja e një veprë tjetër penale nga i mituri në konflikt me ligjin gjatë ekzekutimit të dënimit jo me burgim të dhënë ndaj tij.
- 4) Rregulla të posaçme të ekzekutimit të vendimit me burgim nga i mituri në konflikt me ligjin dhe garantimi i mbrojtjes së të miturit në fazën e ekzekutimit të dënimit penal.
- 5) Kriteret ligjore për zbatimin e lirimit me kusht të të miturit në konflikt me ligjin.
- 6) Zëvendësimi i pjesës së pakryer të dënimit me burgim të dhënë ndaj të miturit në konflikt me ligjin.

Metodologjia:

Metodologjia e ndjekur në zhvillimin e kësaj teme do të jetë e përqendruar në tri drejtime që janë:

1. Prezantim i çështjeve të përmendura më lart;
2. Diskutimi interaktiv me kandidatët për magjistratë;
3. Punë në grupe nëpërmjet shqyrtimit të rasteve të praktikës gjyqësore.

Kazus

I pandehuri O.I dhe i mituri në konflikt me ligjin Xh.I, i moshës 16 vjeç janë babë e bir. i pandehuri O.I është i divorcuar, jeton me djalin dhe i padënuar më parë, ndërsa ka rezultuar që i mituri në konflikt me ligjin Xh.I me arsim 9 vjeçar e në ndjekje të shkollës, është proceduar 6 muaj para ngjarjes për veprën penale të parashikuar nga neni 279/1 i K.Penal duke u zbatuar ndaj tij dënimi penal i parashikuar nga neni 98 i K.D.P.M-së “kufizim i lirisë”.

Më datë 25.07.2021, në orën 12.00, në rrugën “Rrapo Hekali” është konstatuar duke ecur në këmbë shtetasi XH.I Nga kontrolli fizik të ushtruar ndaj këtij shtetasi është konstatuar se në xhepin e majtë të pantollonave, i janë gjetur tre paketime me letër varaku (aluminokarte) brenda të cilave kishte një sasi materiali bimor të thatë në formë boçeje, i cili nga aroma dhe karakteristikat fizike ngjasonte me atë të lëndës narkotike “Cannabis Sativa”, me peshë 8.2gram. Në këto kushte, nga ana e policisë gjyqësore është ushtruar kontroll në banesën e këtij shtetasi, ku është gjetur një sasi prej 181 gram. të gjetur në trup shtetasit Xhuljo Idrizi dhe ka rezultuar se kishte peshë totale me gjithë amballazh të

8.2 (tetë pike dy) gram. Është bërë peshimi i kësaj sasive bime të dyshuar narkotike të llojit “Cannabis Sativa”, të gjetur në kontrollin e bërë në banesë në të gjitha vendet dhe ka rezultuar se kishte peshë totale me gjithë amballazh të 181 (njëqind e tetëdhjetë e një) gram. Nga akti ekspertimit toksikologjik XH.I ka rezultuar përdorues, ndërsa O.I nuk ka rezultuar përdorues. Në gjykim është provuar se është konsumuar vepra penale e “Prodhimi dhe shitja e narkotikëve”, kryer në bashkëpunim, parashikuar nga neni 283/2 i Kodit Penal. XH.I ka shfaqur pendesë, RVI ka rezultuar pozitiv dhe nuk rekomandohet dënim me burgim, pasi cenohet sfera e tij emocionale dhe procesi i të menduarit për të ardhmen; ka shprehur interes për të ndjekur shkollë profesionale.

Çështje për trajtim/zgjidhje

10. Si do procedojë prokurori dhe si do disponojë gjykata në kushtet e kryerjes nga i mituri në konflikt me ligjin Xh.I i një veprë tjetër penale gjatë ekzekutimit të dënimit jo me burgim të dhënë ndaj tij?
11. Cila do jetë veprimtaria hetimore/procedurale e prokurorit?
12. A është i revokueshëm/zëvendësueshëm me tjetër dënim penal kufizimi i lirisë?
13. Cili do të ishte kerkimi perfundimtar i Prokurorisë, po denimi perfundimtar i dhënë nga Gjykata?

Pjesa e Katërt: Vlerësimi

- **Formativ:** pjesëmarrja aktive, analiza e rasteve në grup.
- **Shumator:** ushtrim individual me rast praktik.
- **Portofol:** analizë e një vendimi gjyqësor.

Rubrika (5 kritere):

1. Saktësia ligjore.
2. Zbatimi i procedurave.
3. Argumentimi logjik.
4. Etika dhe paanshmëria.
5. Qartësia e prezantimit.

Fletë reflektimi (3 pyetje)

- Çfarë koncepti të ri mësova sot?
- Ku mund ta aplikoj këtë njohuri në praktikë?
- Cili ishte momenti më sfidues i orës?

Kudri ligjor
• Ligji nr. 9062/8.5.2003 "Kodi i Familjes", i ndryshuar. • Ligji nr. 18/2017, "Për të drejtat dhe mbrojtjen e fëmijëve" dhe aktet nënligjore. • Konventa e OKB-së "Për të drejtat e fëmijës". • KEDNJ [kryesisht nenet 6, 8, 12, 13, 14]. • Konventa Europiane "Për marrëdhëniet me fëmijët" (ETS No. 192: 2003/2005). • Konventa Europiane "Mbi ushtrimin e të drejtave të fëmijëve" (ETS No. 160: 1996/2000) • Konventa e Këshillit të Europës për Mbrojtjen e Fëmijëve nga Shfrytëzimi Seksual dhe Abuzimi Seksual • Konventa për krimin në fushën e kibernetikës" [neni 9] Ratifikuar me ligjin nr. 8888/25.4.2002. • Karta Sociale Europiane (e rishikuar) [neni 7, 11, 16, 17] • Komenti i përgjithshëm 12, 14 i komitetit të KDF-së • Ligji Nr. 37/2017 Kodi Drejtësisë Penale Për Të Mitur • Kodi Penal i Republikës së Shqipërisë. • Kodi i Drejtësisë Penale për të Mitur (KDPM). • Kodi Civil i Republikës së Shqipërisë. • Kodi i Procedurës Penale i Republikës së Shqipërisë. • Kushtetuta e Republikës së Shqipërisë. • Konventa e Kombeve të Bashkuara "Mbi të Drejtat e Fëmijëve", ratifikuar me ligjin nr.7531, datë 11.12.1991. • Konventa Europiane "Për marrëdhëniet me fëmijët", ratifikuar me ligjin nr.9359, datë 24.3.2005.
Literaturë
• Arta Mandro "E drejta familjare" Botim i Parë, Emal, Tiranë, nëntor 2009. • Komentari i Kodit të Drejtësisë Penale për të Mitur me autore Tereza Merkaj. • Artikuj shkencorë të revistës së Shkollës së Magjistraturës: "Jeta Juridike"; • S. Omari "E drejta familjare"; • The best interests of the child – A dialogue between theory and practice. © Council of Europe, March 2016 • Roli i psikologut dhe punonjësit social: Botim i QNLQ • Klodian Gega, Naureda Hasani, "Psikologu dhe punonjësi social në drejtësinë për të miturit" në: http://ëëë.psikosociale.org/ëp-content/uploads/2014/09/Manuali-i-psikologut-ne-Gjyrate.pdf • Mbrojtja e së drejtës për respektimin e jetës private dhe familjare sipas Konventës Evropiane të të Drejtave të Njeriut Doracakët për të drejtat e njeriut të Këshillit të Europës • GLOSSARY of the European Convention on Human Rights [fjalorth shqip]

- [Handbook on European law relating to the rights of the child.](#) © European Union Agency for Fundamental Rights and Council of Europe, 2015
- [Komentari Elektronik](#)
- Guide on Article 8 of the European Convention on Human Rights Right to respect for private and family life, home and correspondence, përditësuar më 30 prill 2019.
- Rregullat e Kombeve të Bashkuara për Mbrojtjen e të Miturve të Privuar nga Liria Të miratuara nga Asambleja e Përgjithshme me rezolutën 45/113, të datës 14 dhjetor, 1990.
- Rekomandimi nr. Rec. (2008) 11 për Rregullat Europiane për Kryerësit e Mitur në lidhje me Dënimet dhe Masat.
- Disertacion për fitimin e gradës shkencore “Doktor” sanksionet penale ndaj të miturve në Republikën e Kosovës, Kandidati Albulena HAJDARI, Udhëheqësi Shkencor prof. dr. Altin SHEGANI Tiranë, 2017.
- Fletëpalosje e GJEDNJ-së me rastet e trajtuara nga kjo gjykatë lidhur me mbrojtjen e të miturve “Protection of minors”, përditësuar në korrik 2019. E aksesueshme në: https://ëëë.echr.coe.int/Documents/FS_Minors_ENG.pdf
- Fletëpalosje e GJEDNJ-së me raste që lidhen me të drejtat e prindërimit, Parental rights, të përditësuar në shtator 2019, e aksesueshme në: https://ëëë.echr.coe.int/documents/fs_parental_eng.pdf
- Summary of contextual overview on children’s involvement in criminal judicial proceedings in the 28 Member States of the European Union. E aksesueshme në: <http://ëëë.childrenjudicialproceedings.eu/docs/EU%20Summary.pdf>
- Procedural rights of children suspected or accused in criminal proceedings in the EU, regional comparative report. E aksesueshme në: <http://tdh-europe.org/upload/document/7261/Pro-Jus-EN.pdf>
- Handbook on European law relating to the rights of the child. E aksesueshme në: https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-ecthr-2015-handbook-european-law-rights-of-the-child_en.pdf.
- Salvatore Zappalà, The Rights of Victims v. the Rights of the Accused, Journal of International Criminal Justice, Vol. 8, 1 Mars 2010

Jurisprudence pjesa I

Veçoritë dhe parimet e gjykimi të çështjeve familjare me të mitur

- GJEDNJ: *Bajrami kundër Shqipërisë (aplikimi nr. 35853/04).*
 - GJEDNJ: *Qama kundër Shqipërisë dhe Italisë (aplikimi nr. 4604/09).*
- GJEDNJ: *X dhe të tjerë kundër Shqipërisë (aplikimi nr. 73548/17 dhe 45521/19)* – lidhur me diskriminimi në shkollë dhe të drejtën për arsim gjithëpërfshirës. Shih shterimin e mjeteve juridike të brendshme vendimi ku si i tillë është konsideruar
- Kërkesa nr. 21508/02, Ë.S. kundër Polonisë, 19 qershor 2007, GJEDNJ.
 - Kërkesa nr. 34209/96, S.N kundër Suedisë, 2 korrik 2002, GJEDNJ.
 - Kërkesa nr. 9106/80, Bouamar kundër Belgjikës, 27 qershor 1988.
 - Kërkesa nr. 24888/94, V kundër Mbretërisë së Bashkuar, 16 dhjetor 1999, GJEDNJ.
 - Kërkesa nr. 30943/96, Sahin kundër Gjermanisë, 3 korrik 2003, GJEDNJ.
 - Kërkesa nr. 70337/01, Güveç kundër Turqisë, 20 janar 2009, GJEDNJ.
 - Kërkesat nr. 78028/01 dhe 78030/01, Pini dhe të tjerë kundër Rumanisë, 22 qershor 2004, GJEDNJ.

• Kërkesat nr. 22083/93, 22095/93, Stubbings dhe të tjerë kundër Mbretërisë së Bashkuar, 22 tetor 1996, GJEDNJ. • Kërkesa nr. 36391/02, Salduz kundër Turqisë, 27 nëntor 2008, GJEDNJ. • Kërkesa nr. 52067/99, Okkali kundër Turqisë, 17 tetor 2006, GJEDNJ. • Kërkesa nr. 20817/04, Nart kundër Turqisë, 6 maj 2008, GJEDNJ. • Kërkesa nr. 15924/05, Ęelke dhe Bialek kundër Polonisë, 1 mars 2011, GJEDNJ.
Gjykimi i cështjeve familjare të lejimit të martesës nën moshë
Zbatimi vendimeve të gjykatave të huaja në cështjet familjare
Vecoritë e procesit të gjykimit me të miturit në konflikt me ligjin, viktimat dhe dëshmitarë
Jurisprudence pjesa II
Gjykimi familjar në rastet e pavlefshmërisë së martesës
Gjykimi e cështjeve të lidhura me regjimet pasurore martesore dhe pjestimin e pasurisë mes bashkëshortëve
Juridiksioni i gjykatave shqiptare në cështje të lidhura me zgjidhjen e martesës (4 orë) dhe vecoritë e procesit të zgjidhjes së martesës dhe pasojat e saj (6 orë)
Udhërat e gjykatës për (mos)kthimin e fëmijëve
Jurisprudence pjesa III
Gjykimi i cështjeve familjare të dhunës në familje dhe me të mitur viktimat, dëshmitarë e dhunues
Gjykimi në cështjet e amësisë dhe atësisë
Gjykimi në cështjet e birësimit
• GJEDNJ: <i>Schëizgebel kundër Zvicrës</i> (10 qershor 2010): një nënë beqare 47 vjeç u ankua për një kërkesë të refuzuar për të birësuar një fëmijë. Autoritetet kombëtare e bazuan vendimin e tyre në diferencën e moshës midis aplikantes dhe fëmijës dhe faktin se birësimi do të impononte një barrë të konsiderueshme financiare, duke pasur parasysh se aplikantja tashmë kishte një fëmijë. GJEDNJ zbuloi se ajo trajtohej ndryshe nga gratë e reja që aplikonin për birësim në bazë të moshës së saj. Megjithatë, mungesa e uniformitetit midis shteteve mbi kufijtë e pranueshëm të moshës për birësim i lejoi shtetit një hapësirë të madhe vlerësimi. Për më tepër, konsiderata e autoriteteve kombëtare për diferencën në moshë nuk ishte aplikuar në mënyrë arbitrare, por bazohej në marrjen parasysh të ILF dhe barrës financiare që një fëmijë i dytë mund të paraqiste për aplikanten, i cili nga ana e tij mund të ndikonte në mirëqenien e fëmijës. GJEDNJ e gjeti ndryshimin në trajtim të justifikuar.
Gjykimi në cështjet e lidhura me detyrimin për ushqim
Gjykimi në cështjet e ushtrimit të përgjegjësisë prindërore, kujdestarisë mbi të miturit dhe cështjeve të lidhura me të drejtat pasurore të fëmijëve
Vendime për caktimin e masave të sigurimit për të miturit në konflikt me ligjin

- Vendimi nr. 884 Akti, datë 2.5.2017, Gjykata e Rrethit Gjyqësor Tiranë.
- Vendimi nr. 889 Akti, datë 13.5.2017, Gjykata e Rrethit Gjyqësor Tiranë.
- Vendimi nr. 475 Akti, datë 15.3.2018, Gjykata e Rrethit Gjyqësor Tiranë.
- Vendimi nr. 475 Akti, datë 15.3.2018, Gjykata e Rrethit Gjyqësor Tiranë.
- Vendimi nr. 263/1 Akti, datë 20.3.2018, Gjykata e Rrethit Gjyqësor Tiranë.
- Vendimi nr. 2402, datë 21.12.2018, Gjykata e Rrethit Gjyqësor Tiranë.
- Vendimi nr. 658 Akti, datë 19.4.2019, Gjykata e Rrethit Gjyqësor Tiranë.
- Vendimi nr. 1710 Akti, datë 23.7.2019, Gjykata e Rrethit Gjyqësor Tiranë.
- Vendimi nr. 1711 Akti, datë 23.7.2019, Gjykata e Rrethit Gjyqësor Tiranë.

Vendime dënimi për të miturin në konflikt me ligjin

- Vendimi nr. 2591, datë 4.11.2014, Gjykata e Rrethit Gjyqësor Tiranë.
- Vendimi nr. 3077, datë 10.12.2014, Gjykata e Rrethit Gjyqësor Tiranë.
- Vendimi nr. 2489, datë 27.10.2014, Gjykata e Rrethit Gjyqësor Tiranë.
- Vendimi nr. 2494, datë 21.11.2014, Gjykata e Rrethit Gjyqësor Tiranë.
- Vendimi nr. 83, datë 21.1.2015, Gjykata e Rrethit Gjyqësor Tiranë.
- Vendimi nr. 128, datë 27.1.2015, Gjykata e Rrethit Gjyqësor Tiranë.
- Vendimi nr. 127, datë 27.1.2015, Gjykata e Rrethit Gjyqësor Tiranë.
- Vendimi nr. 769, datë 17.3.2015, Gjykata e Rrethit Gjyqësor Tiranë.
- Vendimi nr. 797, datë 18.3.2015, Gjykata e Rrethit Gjyqësor Tiranë.
- Vendimi nr. 798, datë 18.3.2015, Gjykata e Rrethit Gjyqësor Tiranë.
- Vendimi nr. 905, datë 25.3.2015, Gjykata e Rrethit Gjyqësor Tiranë.
- Vendimi nr. 1175, datë 15.4.2015, Gjykata e Rrethit Gjyqësor Tiranë.
- Vendimi nr. 2130, datë 15.6.2015, Gjykata e Rrethit Gjyqësor Tiranë.
- Vendimi nr. 345, datë 11.2.2015, Gjykata e Rrethit Gjyqësor Tiranë.
- Vendimi nr. 344, datë 11.2.2015, Gjykata e Rrethit Gjyqësor Tiranë.
- Vendimi nr. 2820, datë 19.9.2016, Gjykata e Rrethit Gjyqësor Tiranë.
- Vendimi nr. 2925, datë 2.11.2017, Gjykata e Rrethit Gjyqësor Tiranë.
- Vendimi nr. 1451, datë 18.5.2017, Gjykata e Rrethit Gjyqësor Tiranë.
- Vendimi nr. 1451, datë 18.5.2017, Gjykata e Rrethit Gjyqësor Tiranë.
- Vendimi nr. 1814, datë 19.6.2017, Gjykata e Rrethit Gjyqësor Tiranë.
- Vendimi nr. 1836, datë 20.6.2017, Gjykata e Rrethit Gjyqësor Tiranë.
- Vendimi nr. 2981, datë 8.11.2017, Gjykata e Rrethit Gjyqësor Tiranë.
- Vendimi nr. 3108, datë 22.11.2017, Gjykata e Rrethit Gjyqësor Tiranë.
- Vendimi nr. 3109, datë 22.11.2017, Gjykata e Rrethit Gjyqësor Tiranë.
- Vendimi nr. 3325, datë 13.12.2017, Gjykata e Rrethit Gjyqësor Tiranë.
- Vendimi nr. 3388, datë 18.12.2017, Gjykata e Rrethit Gjyqësor Tiranë.
- Vendimi nr. 1047, datë 6.4.2018, Gjykata e Rrethit Gjyqësor Tiranë.
- Vendimi nr. 1708, datë 6.6.2018, Gjykata e Rrethit Gjyqësor Tiranë.
- Vendimi nr. 354, datë 7.2.2018, Gjykata e Rrethit Gjyqësor Tiranë.
- Vendimi nr. 1391, datë 8.5.2018, Gjykata e Rrethit Gjyqësor Tiranë.
- Vendimi nr. 2734, datë 19.10.2018, Gjykata e Rrethit Gjyqësor Tiranë.
- Vendimi nr. 3276, datë 13.12.2018, Gjykata e Rrethit Gjyqësor Tiranë.
- Vendimi nr. 462, datë 21.2.2019, Gjykata e Rrethit Gjyqësor Tiranë.

- Vendimi nr. 772, datë 26.3.2019, Gjykata e Rrethit Gjyqësor Tiranë.
- Vendimi nr. 837, datë 4.4.2019, Gjykata e Rrethit Gjyqësor Tiranë.
- Vendimi nr. 959, datë 15.4.2019, Gjykata e Rrethit Gjyqësor Tiranë.
- Vendimi nr. 1014, datë 18.4.2019, Gjykata e Rrethit Gjyqësor Tiranë.
- Vendimi nr. 1525, datë 13.6.2019, Gjykata e Rrethit Gjyqësor Tiranë.

Vendime gjyqësore për aplikimin e shmangies së të miturit nga ndjekja penale /dënimi

- Vendimi nr. 1591, datë 12.5.2015, Gjykata e Rrethit Gjyqësor Tiranë. (masë edukuese)
- Vendimi nr. 2399, datë 21.9.2017, Gjykata e Rrethit Gjyqësor Tiranë. (përfshim nga dënimi)
- Vendimi nr. 202, datë 26.1.2018, Gjykata e Rrethit Gjyqësor Tiranë. (marrëveshje)
- Vendimi nr. 740, datë 20.3.2019, Gjykata e Rrethit Gjyqësor Tiranë.
- Vendimi nr. 343, datë 11.2.2019, Gjykata e Rrethit Gjyqësor Tiranë.
- Vendimi nr. 942, datë 12.4.2019, Gjykata e Rrethit Gjyqësor Tiranë.

Vendime dënimi me viktimë të mitur

- Vendimi nr. 7, datë 11.1.2018, Gjykata e Rrethit Gjyqësor Tiranë.
- Vendimi nr. 1126, datë 13.4.2018, Gjykata e Rrethit Gjyqësor Tiranë.
- Vendimi nr. 469 Akti, datë 21.9.2011, Gjykata e Rrethit Gjyqësor Elbasan.
- Vendimi nr. 429, datë 18.2.2019, Gjykata e Rrethit Gjyqësor Tiranë.